

Jaarverslag 2016

Bovemij N.V.

Samen vooruit

Bovemij

jaarverslag 2016

Voorwoord

Juist in een tijd waarin alles in razend tempo verandert, stellen wij de samenwerking met onze klanten centraal. Want alleen mét hen kunnen we passende oplossingen bedenken die inspelen op hun behoeften. Het grote doel: ondernemers in de mobiliteitsbranche succesvol laten ondernemen.

Bovemij maakt onderdeel uit van de mobiliteitsbranche. Daardoor kunnen wij nauw samenwerken met de mobiliteitsbedrijven, waardoor we een alsmaar hechter netwerk vormen. Zo zijn wij in staat onze leidende positie als financieel dienstverlener van en voor de branche verder uit te bouwen.

Afgelopen jaar is er weer ontzettend veel gebeurd in ons bedrijf. Zo was 2016 het jaar van de vliegende start van Helder: ons eigen mobiliteitsplatform waarmee we proberen de consument op een eigentijdse wijze te behouden voor de branche.

We stelden onze herpositionering als dienstverlener van en voor de mobiliteitsbranche scherper, ondersteund door een nieuwe corporate identity inclusief nieuw logo. Voegden onze business units Bedrijfsverzekeringen en Financiële Diensten samen, wat voor meer omzet, meer focus en minder kosten zorgde. En onze financieringsmaatschappij ontwikkelde zich in razendsnel tempo door.

Als klap op de vuurpijl namen we aan het eind van het jaar RDC over, met als doel het netwerk ook op gebied van data-intelligentie en -diensten te ondersteunen. Allemaal zaken die ons helpen bij de uitvoering van onze strategie om onze zakelijke klanten te helpen succesvol te ondernemen.

Maar het was niet alleen rozengeur en maneschijn. Zo kregen we te maken met een groot aantal brandschaden in 2016, waaronder de grootste ooit in de historie van Bovemij. En ook de hagelschade van 23 juni was de grootste in omvang die we ooit meemaakten.

Een heel bijzonder feit is dat we na 16 jaar afscheid nemen van Henk van der Kwast als voorzitter van de Raad van Commissarissen. Gelukkig heeft Henk ons beloofd ook na zijn terugtreden nauw betrokken te blijven bij onze onderneming. Natuurlijk blijven wij ons bedrijf continu verbeteren. Dat doen we ook in 2017 samen met onze medewerkers, klanten en leveranciers. Zo helpen we samen de mobiliteitsbranche verder!

Samen vooruit!

Raad van Bestuur

René Leander
Hans Wittenberg
Coen Post
Renate Leander

René Leander

Hans Wittenberg

Coen Post

Renate Leander

Inhoudsopgave

2	Voorwoord	46	BOVAG
5	Kerncijfers	47	STAK
6	Profiel	48	Jaarrekening 2016
9	Strategie	50	Geconsolideerde balans per 31 december 2016
10	Onze organisatie	52	Geconsolideerde winst-en-verliesrekening over 2016
12	Medewerkers in cijfers	54	Geconsolideerd kasstroomoverzicht over 2016
14	Waarom Helder een slimme zet is	55	Toelichting op de geconsolideerde balans en winst-en-verliesrekening
16	2016 in vogelvlucht	78	Enkelvoudige balans per 31 december 2016
18	Verslag van de Raad van Bestuur	79	Enkelvoudige winst-en-verliesrekening over 2016
30	Verslag van de Raad van Commissarissen	79	Toelichting op de enkelvoudige balans en winst-en-verliesrekening
36	Governance, Risk en Compliance	84	Overige gegevens

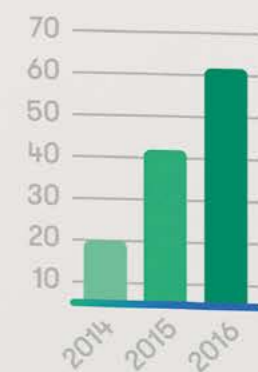
Kerncijfers

Kerncijfers (in duizenden euro's)	2016	2015	2014	2013	2012
Brutopremie					
Ongevallen en ziekte	87.204	77.545	65.139	63.601	62.727
Motorrijtuigen aansprakelijkheid	81.851	73.734	69.993	67.118	66.040
Casco	127.625	121.275	117.577	111.898	109.559
Brand en andere schade aan goederen	20.201	18.492	17.079	15.299	15.225
Overige branches	18.675	18.488	22.286	19.133	19.897
Totaal brutopremie	335.556	309.534	292.074	277.049	273.448
In procenten ten opzichte van 2012	122,7%	113,2%	106,8%	101,3%	100,0%
Verdiende premie eigen rekening	323.680	295.229	276.024	262.142	258.148
Schade	67,9%	69,5%	66,9%	64,0%	64,5%
Acquisitiekosten (provisie)	18,7%	16,7%	14,0%	16,4%	15,7%
Beheers- en personeelskosten	10,6%	12,6%	13,1%	14,0%	14,4%
Combined ratio (netto)	97,2%	98,8%	94,0%	94,4%	94,6%
Resultaat voor belastingen	17.502	15.503	24.888	30.135	35.479
Resultaat na belastingen	13.159	11.947	18.970	23.112	27.530
Eigen vermogen	158.965	151.128	148.370	139.598	124.753
Rentabiliteit eigen vermogen	8,3%	7,9%	12,8%	16,6%	22,1%
Dividend	3.968	3.581	8.477	6.934	8.268
Solvency II	185%	189%	181%	185%	194%
Technische voorzieningen	317.200	293.731	299.264	285.340	265.787
In procenten van de verdiende premie (netto)	98,0%	99,5%	108,4%	108,8%	103,0%
Beleggingen/liquiditeiten/schulden aan kredietinstellingen	428.597	400.282	387.943	376.777	356.962
Opbrengsten beleggingen voor belastingen	10.576	11.872	8.091	15.090	19.187
Gemiddeld rendement beleggingen	2,6%	3,0%	2,1%	4,1%	5,5%
Uitstaande financieringen	127.569	84.535	43.485	23.891	2.150

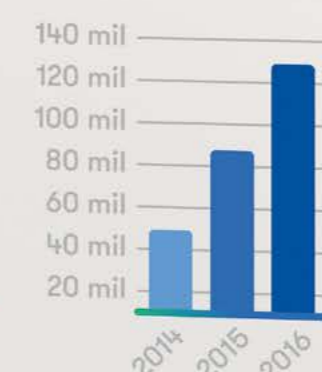
Raoul Spaan
Jurist
Rechtshulp

Omvang Financieringsmaatschappij

Aantal verbonden bedrijven

Uitstaande financieringen

✓ Bovemij

Profiel

Wij zijn Bovemij. Wij zijn de financieel dienstverlener van en voor de mobiliteitsbranche. In 1963 zijn wij opgericht door de leden van BOVAG. Om risico's af te dekken die ondernemers niet konden of wilden dragen. Tegenwoordig richten we ons op samenwerking met de bedrijven in de mobiliteitsbranche. Want alleen samen kunnen we de mobiliteitsbranche sterk houden.

Onze missie

Het is ons doel om bedrijven in de mobiliteitsbranche succesvol te laten ondernemen. Dat doen we door hen een drietal Bovemij-routes aan te bieden.

Route 1: Verzekeringen

We bieden bedrijfsverzekeringen, verzekeringen voor ondernemers en hun medewerkers en verzekeringen voor de klanten van onze B2B-klanten. En we bieden rechtshulp, wanneer dat nodig is.

Route 2: Financieringen

We financieren de leasevloot van mobiliteitsbedrijven en bieden hen daarbij integrale administratieve ondersteuning, zodat zij zich volledig op hun onderneming kunnen richten. Samen met onze zakelijke klanten bieden we ook financieringen voor consumenten.

Onze visie

Uiteindelijk willen we ervoor zorgen dat het netwerk van mobiliteitsbedrijven en hun klanten digitaal verbonden is met Bovemij. Daardoor bundelen we de kracht van de individuele bedrijven, wat schaalgroottes en dus concurrentievoordeel oplevert. Zo zorgen we er samen voor dat we de branche sterk houden.

Route 3: Data & internet

In 2016 startten we met Helder: ons eigen mobiliteitsplatform dat ervoor moet zorgen consumenten bij hun zoektocht naar mobiliteit altijd bij een BOVAG-bedrijf terecht komen. En aan het eind van het jaar namen we 69% van de aandelen in RDC Group (Rai Data Centrum) over van BOVAG zodat we het netwerk nu ook op gebied van data-intelligentie en -diensten kunnen ondersteunen.

Onze kernwaarden

Bovemij is anders dan andere financieel dienstverleners die in de markt actief zijn. Want wij zijn én voelen ons verbonden met de branche en met onze klanten. We kennen hun wereld en de uitdagingen waar zij voor staan.

Afgelopen jaar hebben we grote stappen gezet op het gebied van onze corporate identity. Op basis van onze visie, missie en kernwaarden zijn we gekomen tot een nieuwe merkarchitectuur, een nieuwe huisstijl en een nieuw logo. We hebben het merk Bovemij aangescherpt, met als doel om het nog meer dan vroeger als kompas te gebruiken. Het kompas dat ervoor zorgt dat we intern een gemeenschappelijke taal spreken en dat de organisatie zin geeft. Onze kernwaarden vormen de basis van ons merk.

Onze onderscheidende waarden zijn:

Persoonlijke aanpak

We voelen ons verbonden met de branche en met onze klanten. Zij zijn bij ons een naam en geen nummer. Doordat we onze klanten kennen, kunnen we ook echt met hen meedenken. We zijn betrokken en tonen oprecht interesse. Daardoor kunnen we inspelen op de specifieke problemen die bij hen spelen.

Dichtbij

Doordat wij onderdeel van de branche uitmaken, kunnen we met onze klanten meebewegen. We kennen hun wereld én de uitdagingen waar zij voor staan. We staan naast hen: schouder aan schouder. We stellen ons laagdrempelig op en bieden onze hulp aan om samen vooruit te komen.

Samen

Wij zijn een echte partner van de branche. Sterker nog: wij bestaan vóór en dóór de branche. Het is ons doel om de mobiliteitsbranche sterk te houden. En dus willen wij een echte partner van onze klanten zijn. Door samen oplossingen te bedenken die hen echt vooruit helpen. Want samen kom je tot een beter resultaat dan alleen. We zoeken de verbinding en nodigen onze partners uit om samen te werken.

Kennis van zaken

Doordat we onderdeel uitmaken van de branche, begrijpen we onze klanten echt. En natuurlijk verstaan we ook ons vak: we zijn experts in verzekeren, financieren en data- en internetactiviteiten. Die combinatie maakt dat bedrijven in de mobiliteitsbranche bij ons aan het juiste adres zijn. We hebben kennis van zaken, die we in heldere bewoordingen over weten te brengen. We maken ingewikkelde kwesties begrijpelijk en komen daardoor tot de kern.

Heldere oplossingen

Wij helpen onze klanten succesvol ondernemen. Dat doen we door een betrouwbare partner te zijn die oplossingen biedt voor (mogelijke) belemmeringen. Wij signaleren problemen en lossen die zo snel mogelijk op. Wij regelen het! En we zijn alert op kansen en nieuwe situaties en handelen daar in een vroeg stadium naar.

MVO: Bovemij is er vóór en dóór de branche

Doordat we als dochter van BOVAG onderdeel van de mobiliteitsbranche uitmaken, zijn we uniek gepositioneerd. Bovemij is er vóór en dóór de mobiliteitsbranche. Anders dan andere partijen vinden wij het belangrijk om de branche sterk en onafhankelijk te houden. Voor Bovemij betekent MVO dan ook 'het verduurzamen en vitaal houden van de mobiliteitsbranche'. De M uit MVO staat voor ons dan ook niet alleen voor Maatschappij, maar zeer zeker ook voor Mobiliteitsbranche.

Samen met onze branchepartners zetten we in op duurzame innovaties en waardecreatie voor de mobiliteitsketen.

'Samen vooruit' is daarbij ons motto. Dat doen we door:

1. Meerwaarde te bieden aan bedrijven in de mobiliteitsbranche: wij helpen hen succesvol ondernemen.
2. Onze medewerkers de ruimte te bieden om zich persoonlijk en professioneel te ontwikkelen.
3. Bij al onze activiteiten rekening te houden met de maatschappij waar wij deel van uitmaken.

1. Meerwaarde voor bedrijven in de mobiliteitsbranche

Wij houden de branche sterk door het geld dat bij ons binnenkomt zoveel mogelijk binnen de branche te houden. Denk aan onze schade-uitkeringen, de vergoedingen die we onze klanten uitkeren voor het verkopen van onze consumentenproducten en het dividend voor onze aandeelhouders. Samen met onze bedrijfsmatige klanten zijn we steeds meer in staat de consument alle passende mobiliteitsoplossingen te bieden.

Ook helpen we onze klanten om succesvol te ondernemen. Zij staan er niet alleen voor. Zo hebben we oplossingen die hun medewerkers verder helpen. Denk aan de 12-jaarspropositie en de BOVAG Zorgpolis. En we bieden rechtshulp voor als onze klanten te maken krijgen met juridische geschillen. Ook dwingen we bij onze autobedrijven geen korting op onderdelen af wanneer zij een consument helpen die via een van onze consumentenverzekeringen bij hen terecht is gekomen.

Wij komen met oplossingen die bedrijven in de mobiliteitsbranche verder helpen. En hoe beter wij de mobiliteitsbedrijven helpen, hoe groter de kans dat de mobiliteitsbranche op de lange termijn vitaal blijft.

**Vriend van de branche
Partner van de ondernemer**

2. Meerwaarde voor onze medewerkers

'Samen vooruit' start bij onze medewerkers. Wij geloven in het duurzaam ontwikkelen van onze medewerkers. De achterliggende gedachte: wanneer wij oog hebben voor onze medewerkers, hebben zij oog en zorg voor onze klanten. Zo ontstaan langetermijnrelaties met zowel onze medewerkers als met onze klanten. Alleen op die manier kunnen we samen met onze klanten bouwen aan een duurzame relatie die gebaseerd is op continuïteit en wederzijds respect.

Omdat we het belangrijk vinden dat onze medewerkers zowel geestelijk als lichamelijk fit zijn, zijn we afgelopen jaar gestart met Bovemij Fit: een vitaliteitsproject voor en door onze medewerkers. Dat onze aanpak werkt, blijkt wel uit de cijfers. De gemiddelde dienstdaag binnen Bovemij bedraagt bijna 10 jaar! Uit een recent gehouden onderzoek waarin medewerkers gevraagd werd naar hun mening over Bovemij als werkgever, kwam de hoge NPS-score van 36.

3. Rekening houdend met de maatschappij

We vinden het belangrijk ons ervan bewust te zijn dat we onderdeel uitmaken van de maatschappij. Bij alles wat we doen, houden we dan ook rekening met de impact die we op die maatschappij hebben.

Zo staan er niet alleen zonnepanelen op ons dak, maar investeren we ook in Zonneparken XXL. Bestaat een steeds groter deel van ons eigen wagenpark uit elektrische en hybride auto's. En leveren we een forse bijdrage aan het milieu door zoveel mogelijk gebruik te maken van leveranciers die MVO ook zelf hoog in het vaandel hebben staan.

Strategie

In 2016 hebben we onze juridische naam veranderd: van Bovemij Verzekeringsgroep N.V. in Bovemij N.V. De achterliggende reden is simpel: wij doen inmiddels zo veel meer dan alleen verzekeringen. Ons grote doel: bedrijven in de mobiliteitsbranche helpen succesvol te ondernemen. Daarnaast hebben we afgelopen jaar de stap gezet om niet meer onder de namen van onze verschillende business units, maar als één Bovemij naar buiten te treden. Dat zorgt intern voor meer verbinding en extern voor meer duidelijkheid. Uiteindelijk willen we samen met onze klanten het netwerk van mobiliteitsbedrijven verstevigen.

Onze oplossingen

We zien de wereld van de mobiliteit snel veranderen. Zo is de consument van tegenwoordig steeds meer op zoek naar mobiliteitsoplossingen in plaats van naar een auto. Die zoektocht begint hij vaak niet meer bij het BOVAG-bedrijf, maar online. Als mobiliteitsbedrijven daar niet op inspelen, dan kost hen dat klanten. Zij moeten consumenten dus laten zien dat zij meerwaarde voor hen hebben.

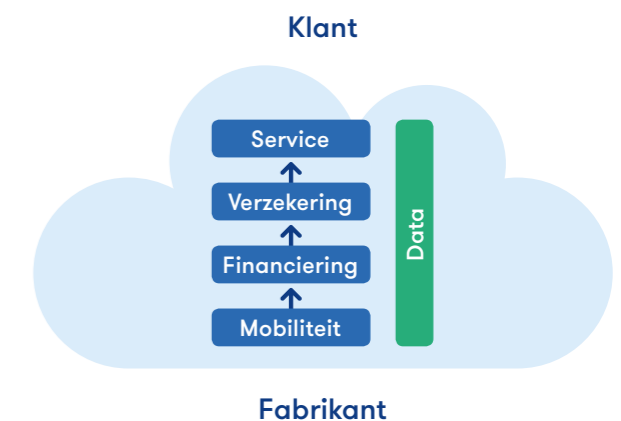
Wij spelen bij Bovemij op die veranderende wereld in. Zo zijn we gestart met Helder: ons online platform dat consumenten helpt bij haar zoektocht naar mobiliteit. Door Helder brengen we de consument weer terug bij de BOVAG-bedrijven. De data-intelligentiediensten en -oplossingen die RDC biedt, passen ook prima in dit plaatje. En dan helpen we onze klanten ook nog met passende verzekerings- en financieringsoplossingen. Door met Bovemij samen te werken, houden mobiliteitsbedrijven hun consumenten tevreden.

Samenwerking

Wij geloven in samenwerking en groei van het netwerk van BOVAG-mobiliteitsbedrijven. Bovemij vervult in dit netwerk de rol van (financiële) serviceprovider, (data)facilitator en platform. We zijn erop gericht om ook in de steeds transparantere, digitale wereld samen met de mobiliteitsbedrijven toegevoegde waarde te blijven leveren en het geld binnen de branche te houden.

Door samenwerkingen en investeringen willen we zorgen voor een onafhankelijke positie en verdere groei van de branche. Samen zijn we in staat de vraag van consumenten op een goede en bij deze tijd passende wijze te beantwoorden. Mobiliteit op maat is daarbij het uitgangspunt.

We zijn daardoor in staat om de gehele keten te bedienen: van verkoop tot financiering en van verzekeringen tot en met service.

Waar we uiteindelijk voor gaan? Dat het netwerk van mobiliteitsbedrijven en hun klanten digitaal verbonden is met Bovemij. Daardoor bundelen we namelijk de kracht van de individuele bedrijven, wat schaalgrootte en dus concurrentievoordeel oplevert.

Onze organisatie

Bertus de Vries
Directeur Commercie
Zakelijk | Verzekeringen

Douwe Boeijenga
Directeur ENRA

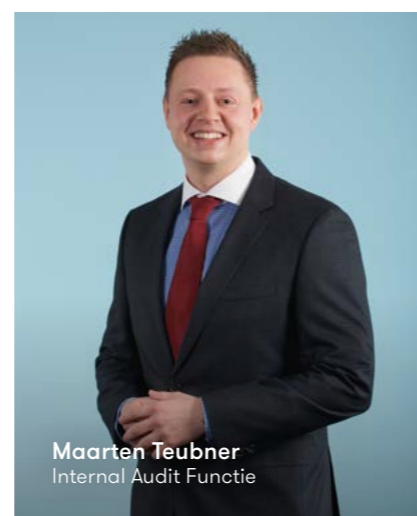
Hans Koning
Directeur Operatie
CBM

Jan van der Vlist
Directeur Risk & Finance
Financieringen

Pieter van der Burg
Directeur Risk
Verzekeringen

Maarten Teubner
Internal Audit Functie

Maarten van Schaik
Groepscontroller

Wilbur Damen
Actuariële Functie

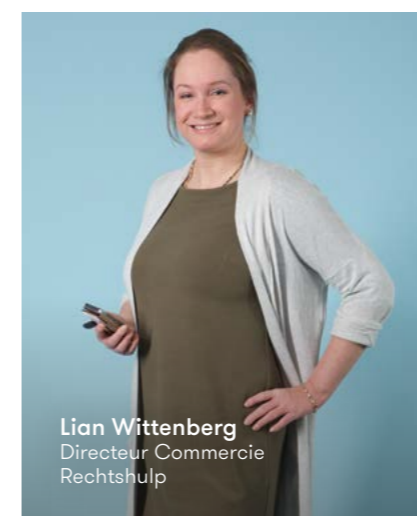
Menno van den Berg
Directeur Operatie
Financieringen

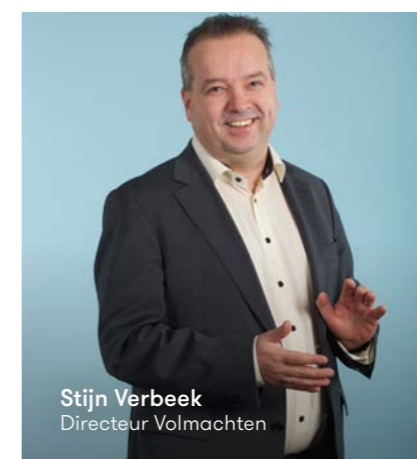
Oscar Beumer
Directeur a.i. RDC

Paul Nieland
Directeur Commercie
CBM

Lian Wittenberg
Directeur Commercie
Rechtshulp

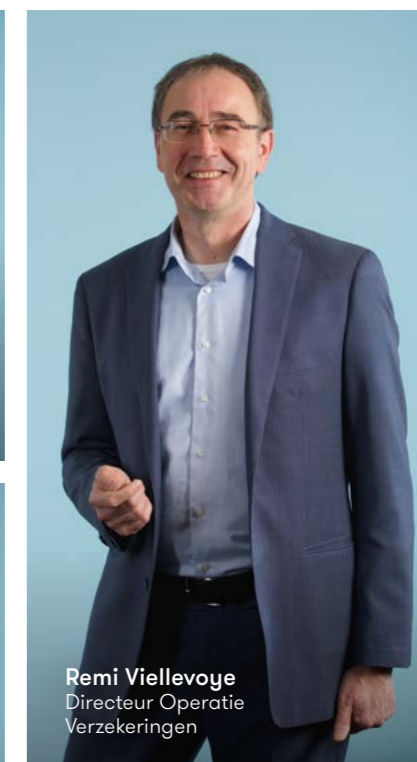
Stijn Verbeek
Directeur Volmachten

Valerius Coppens
Directeur Helder

René Frauenfelder
Directeur Juridische Zaken /
Compliance Functie

Remi Viellevoye
Directeur Operatie
Verzekeringen

Maikel van Ochten
Directeur Operatie
Rechtshulp

Medewerkers in cijfers

420,8

Gemiddeld
aantal FTE's
in 2016 (excl. RDC)

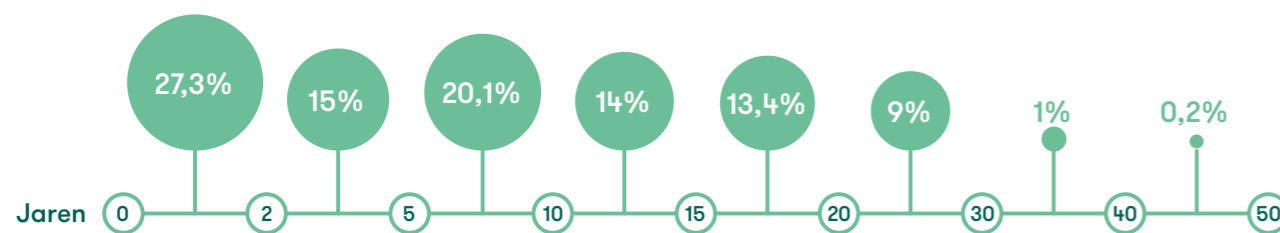
440,8

Aantal FTE's
eind 2016
(excl. RDC)

9,5

Gemiddelde
diensttijd in
jaren

Hoe lang werken mensen al bij Bovemij?

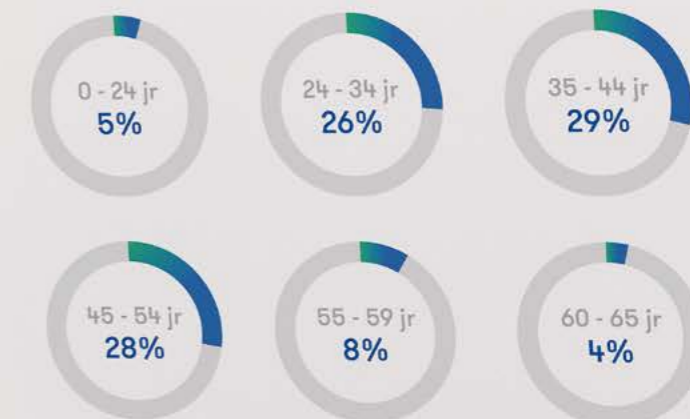
Gemiddelde leeftijd
41,2 jaar

Ziekteverzuim
3,6%

Jeroen Hamminga
Medisch Claimbehandelaar
Risk | Verzekeringen

Hoe oud zijn de medewerkers van Bovemij?

✓ Bovemij

Valerius Coppens
Directeur van Helder

Waarom Helder een slimme zet is

“In nieuwe tijden werken oude methoden niet meer.”

Sinds de komst van het internet is de wereld in een rap tempo veranderd. Mensen regelen, kopen, leasen, huren en delen steeds meer online. Met de oprichting van het mobiliteitsplatform Helder speelt Bovemij in op de noodzaak om klantvragen online te kunnen opvangen, doorgeven en vasthouden. Valerius Coppens, directeur van Helder, geeft een kijkje in de keuken.

Het komt steeds vaker voor: een consument die een nieuwe auto zoekt, meldt zich niet meer bij de BOVAG-garage in zijn dorp of stad. Hij gaat zelf online zoeken. Zo kan het gebeuren dat een BOVAG-bedrijf geen idee heeft waar zijn toch altijd zo trouwe klant ineens is gebleven. Als je niet oppast, is hij voorgoed verdwenen in de grote, online jungle van kopen, leasen, huren en delen.

Valerius: “Het internet kan echt als een ‘sluipmoordenaar’ werken. Het lijkt heel lang alsof het niet gevaarlijk is en dan ineens is het een feit. Kijk naar de fysieke schoenenwinkels versus Zalando of geregistreerde taxibedrijven versus Uber. Met Helder, ons mobiliteitsplatform, brengen we de online klantreis in kaart en vangen we de vraag op. Daarna leggen we de verbinding met de BOVAG-bedrijven: zij leveren de ‘wielen’ en de service. Bovemij verzorgt alle bijkomende financiële producten en zo kan de gebruiker volledig voorzien worden in zijn behoefte. Een mooie win-win-win-situatie.”

Met behulp van het recent door Bovemij overgenomen RDC worden de back office en dataprocessen ondersteund. En via de Bovemij Financieringsmaatschappij worden Helder-klanten zoveel mogelijk ondergebracht in de leasemaatschappij van de BOVAG-bedrijven. Zo wordt de mobiliteitsbranche alleen maar sterker!

Op dit moment biedt Helder alleen een private lease-product aan, maar het is de bedoeling om van Helder uiteindelijk een zo groot en breed mogelijk vraaggestuurd, online mobiliteitsplatform te maken. Een platform waarop je alles op wielen kunt kopen, leasen, huren en delen. Als consument of als organisatie. Als werknemer of als werkgever.

Bij Helder wordt gewerkt volgens de Human Centered Design-methodiek. Gebruikers worden geïnterviewd en online gedrag bestudeerd om er zo achter te komen waar de exacte behoefte ligt. Daar worden de processen op aangepast, om vervolgens weer te testen of het beter werkt. De gebruiker staat dus echt centraal.

Alles wordt bij Helder gemeten. Een mooi voorbeeld is het verhogen van het bereikbaarheidspercentage van mensen die online een aanvraag hebben gedaan.

Valerius: “We zagen in de statistieken dat we een groot deel van de mensen telefonisch heel moeilijk te pakken kregen om hun aanvraag door te spreken. We hebben toen de hypothese opgesteld of het zou helpen als we mensen binnen één minuut na hun aanvraag zouden bellen. Dat bleek heel goed te werken en die werkwijze hebben we dan ook direct omarmd. We hebben continu een aantal van dit soort experimenten lopen. Ook zijn we er door gesprekken met onze gebruikers achter gekomen dat de vrijheid van het leasen bij Helder nog belangrijker is dan de hulp die je van onze Car Coaches krijgt. Mensen vinden het heel fijn dat je bij ons, na 8 weken, op elk moment het contract kunt beëindigen (met een opzegtermijn van 4 weken). Dat waarderen ze nog meer dan dat bijvoorbeeld alles voor ze wordt geregeld bij de zoektocht en het onderhoud.”

Met inmiddels meer dan 60 nieuwe klanten per maand groeit Helder hard.

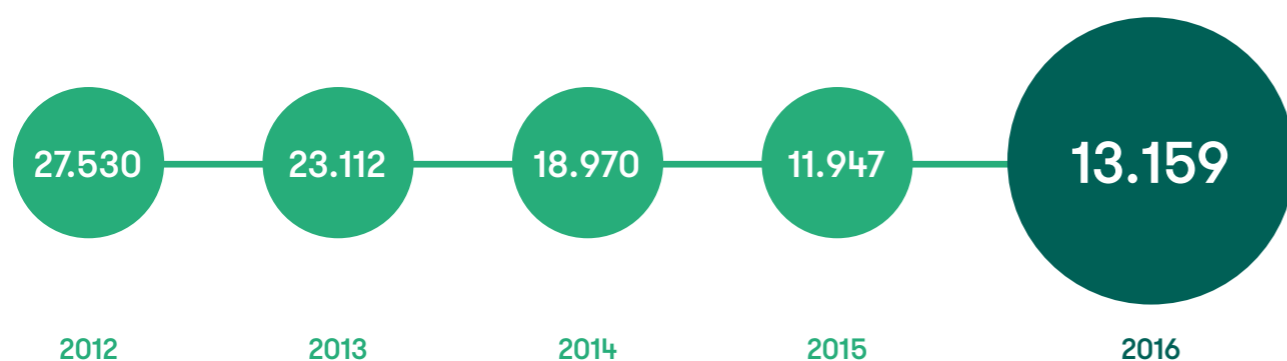
Valerius: “Het afgelopen jaar hebben we met name online naamsbekendheid verworven via Facebook en Google. We zijn voorzichtig met het opzoeken van publiciteit, omdat we de vraag wel moeten kunnen bijbenen. In 2017 gaan we uitbreiden met nieuwe productmarktcombinaties.”

Het mooiste compliment dat Helder afgelopen jaar heeft gekregen komt uit onderzoeksgegevens. Van alle ondervraagde klanten beveelt maar liefst 100% Helder van harte aan bij familie en vrienden!

Valerius: “Dat geeft, naast een hoop positieve energie, aan dat we op de goede weg zitten en dat willen we in 2017 absoluut voortzetten.”

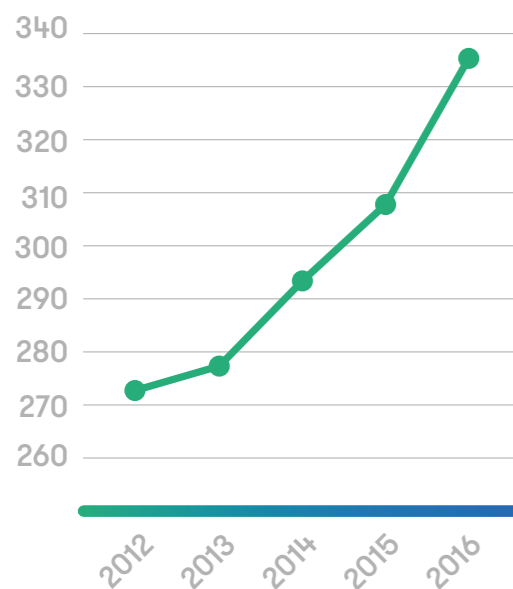
2016 in vogelvlucht

Resultaat na belasting

Premiegroei

(in miljoenen euro's)

Schadeuitkeringen aan de branche:
€ 67,3 miljoen

Totaal aan de branche uitgekeerd dividend:
€ 3,6 miljoen

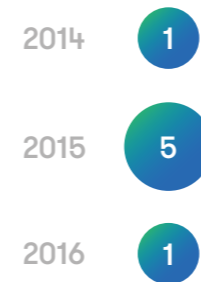
Historisch grote storm- en brandschaden

Met een schadebelang boven € 70.000,- per schade

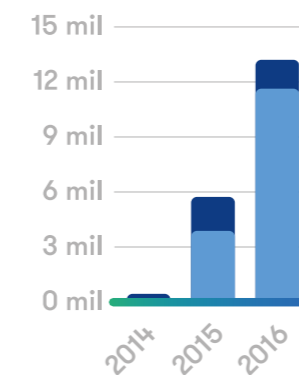
■ Brutoschadelast

■ Aandeel herverzekeraars

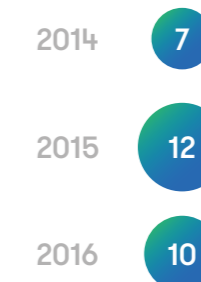
Aantal stormschaden

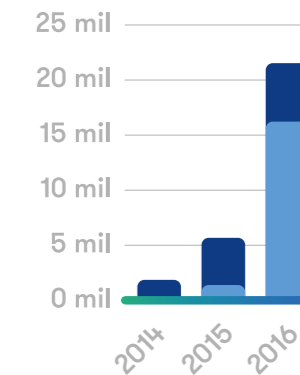
Stormschaden

Aantal brandschaden

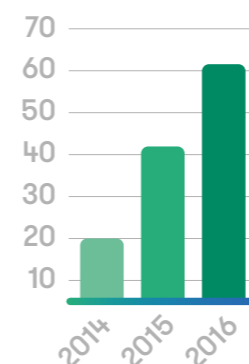

Brandschaden

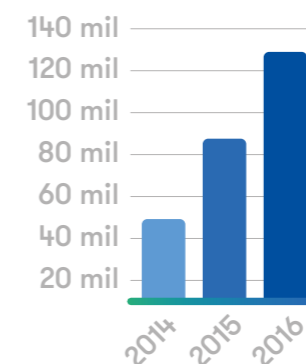

Groei Financieringsmaatschappij zet door

Aantal verbonden bedrijven

Uitstaande financieringen

Eind 2015

€ 85 miljoen

via 40 bedrijven

Eind 2016

€ 127 miljoen

via 60 bedrijven

Start Helder

Begin maart starten we met Helder: ons eigen mobiliteitsplatform waarmee we proberen de consument op eigentijdse wijze te behouden voor de branche.

Overname RDC

RDC

Verlag van de Raad van Bestuur

Van links naar rechts:
Coen Post (lid, commercie)
Hans Wittenberg (vicevoorzitter, corporate accounts)
Renate Leander (lid, organisatieontwikkeling)
René Leander (voorzitter, strategie, financiën, risicomanagement)

Economisch herstel en toenemende onzekerheid

De Nederlandse economie groeide in 2016 – na al die crisisjaren – alweer voor het derde opeenvolgende jaar. Met een groei van 2,1% in 2016 en een cumulatieve groei van 6,5% sinds 2013 loopt Nederland zelfs voorop in Europa.

De winstcijfers in de meeste sectoren lopen op en gelukkig zijn ook de faillissementen sterk gedaald, zelfs tot het pre-crisis niveau. De enigszins stagnerende wereldgroei (met name in opkomende landen) heeft slechts een beperkt effect op de Nederlandse exportcijfers aangezien de Nederlandse export hoofdzakelijk steunt op de sterkere, ons omringende landen.

Dat de economie nog niet helemaal op volle toeren draait, blijkt als deze wordt afgezet tegen de jaren voor de crisis, toen de groei duidelijk steviger was. Bij stijgende lonen, lage inflatie en een stijgend consumentenvertrouwen – onder andere door de dalende werkloosheidscijfers – zou een sterkere stimulans vanuit consumentenuitgaven logisch zijn geweest. De Nederlandse overheid heeft echter ondanks de crisis zeker geen actief stimuleringsbeleid gevoerd. Tegelijkertijd heeft zij daarnaast hard gewerkt aan het terugbrengen van haar tekorten. Dit laatste heeft wel een duidelijk positief effect gehad op de schuldenratio die inmiddels is gedaald tot de gewenste norm. Ook focust de overheid op het terugbrengen van de hypotheekschuld. Dit heeft ertoe geleid dat een belangrijk deel van de uitgaven van consumenten hieraan werden besteed. De, mede als gevolg van de lage rente, aantrekkende woningmarkt compenseert dit effect in positieve zin.

Als gekeken wordt naar onderliggende markten blijkt dat een aantal sectoren sterk achterblijven en niet profiteren van de economische groei. Dit is met name het geval voor de energie-, financiële en mobiliteitsmarkt. Voor al deze sectoren geldt zelfs dat er nog altijd ruim minder aan wordt uitgegeven dan voor het begin van de crisis!

Het geld wordt – naast aflossing van hypotheek en stijgende huurlasten – besteed aan gezondheidszorg (sterke stijging van kosten) en elektronica. Dit laatste is

ook sterk zichtbaar in de alsmaar doorzettende, jaarlijkse “double digit internetomzet-groei” en het jaar op jaar dalend aantal fysieke winkels en stijgend aantal webshops.

Toenemende onzekerheid

De economie bevindt zich allerm minst in rustig vaarwater. Op een aantal vlakken is sprake van toenemende onzekerheid. De gevolgen van de Brexit zijn vooralsnog moeilijk in te schatten, maar omdat Groot Brittannië goed is voor bijna 10% van de Nederlandse export zal de Nederlandse economie hierdoor relatief hard worden geraakt. De recente presidentsverkiezing in de Verenigde Staten heeft eens te meer aangetoond hoe sterk verdeeld dat land is. De financiële markten reageerden op korte termijn, enigszins verrassend, positief maar sindsdien is de onzekerheid over het Amerikaanse beleid en de invloed daarvan op de wereld(economie) zeer sterk toegenomen.

De inflatie is nog altijd zeer beperkt maar loopt door stijgende energieprijzen voorzichtig op. De in 2016 nog verder gedaalde renteniveaus ondersteunen weliswaar de huizenmarkt en de overheidsuitgaven fors, maar hebben een duidelijk negatief effect op de balansen en winsten van pensioenfondsen en andere financiële instellingen. Banken stallen hun overtollige reserves bij de ECB tegen een te betalen tarief van -0,4%. Inderdaad: een negatieve rente. Deze -0,4% belasten banken inmiddels ook volledig door aan institutionele klanten. De lage rente is onder andere te danken aan de extreme opkoopprogramma's van (land- en bedrijfs)schulden door de Verenigde Staten en Europa waarvan de langetermijneffecten op z'n zachtst gezegd onduidelijk zijn. Sinds de start van het ECB-programma in 2015 kocht de ECB voor ruim € 1.600 miljard op, met als doel het ondersteunen van economische groei en het opdrijven van de inflatie tot het gewenste niveau van 2% per jaar. Het programma is in ieder geval tot eind 2017 verlengd. Blijikbaar kan de Europese economie nog niet zonder.

“Onze strategie is erop gericht om samen met onze bedrijfsmatige klanten het netwerk van mobiliteitsbedrijven zo goed als mogelijk te ondersteunen en te laten renderen.”

Ondanks alle onzekerheid is de algemene verwachting voor 2017 dat er opnieuw sprake zal zijn van duidelijke economische groei en ook oplopende inflatie (tot ruim boven de 1%). Het economisch herstel zet daarmee door.

Ontwikkelingen in de mobiliteitsbranche

Aantallen en omzet

De marktverstorende werking op het aantal en vooral ook op de types verkochte nieuwe auto's komt in 2017 tot een eind. Vanaf 1 januari 2017 komt het lease-bijtellingstarief voor alle auto's, behalve de volledig elektrische (4%), op 22%. Het lage aantal nieuw verkochte auto's in 2016 ten opzichte van 2015 is hierdoor nog wel te verklaren. In december 2015 werd namelijk nog een recordaantal lage-bijtellingsauto's verkocht, waardoor de vraag in het voorjaar 2016 opdroogde. De totale daling bedroeg circa 15%; er werden ruim 380.000 auto's geregistreerd. Ondanks de deuk die het merk opliep door het dieselschandaal was Volkswagen in 2016 het bestverkochte merk in Nederland, met een marktaandeel van ruim 11%.

Het leasepark is niet alleen belangrijk voor de aantallen, maar door de gemiddeld hogere aanschafwaarde ook voor de omzet. Het aantal auto's in leaseparken steeg in 2016 tot 755.000 (9% van het totaal). Voor een belangrijk deel is dat een gevolg van de toenemende populariteit van private lease. De verwachting is dat het aantal private-leasecontracten ook de komende jaren fors door zal blijven groeien. Dit wordt deels gefaciliteerd door de lage rente en hoge inkoopkortingen. Maar ook de vraag van consumenten naar mobiliteit lijkt langzaam maar zeker te verschuiven van bezit naar gebruik, net als dat bij zakelijke rijders al veel langer het geval is.

Het enorme dieptepunt aan uitgaven aan voertuigen van 2012-2013 ligt al enige jaren achter ons. Maar van een herstel tot pre-crisis niveau is zeker geen sprake. De marktinrichting wordt jaar op jaar efficiënter. Dit is zichtbaar in het jaar op jaar dalende aantal autobedrijven. Ondanks het herstel daalde het aantal autobedrijven dat BOVAG-lid is (inclusief filialen) in 2016 met 82 (2015: 221), waardoor er nu in totaal 5.334 autobedrijven in Nederland zijn, waarvan 2.120 dealerbedrijven (2015: 2.190). Ter vergelijking: in 2000 waren er nog 6.790 autobedrijven (-22%) waarvan 3.330 dealers (-36%).

Van de geschatte 22 miljoen fietsen in Nederland zijn er inmiddels meer dan 1,3 miljoen elektrisch (E-bikes). Niet alleen het aandeel E-bikes groeit daarmee, maar ook het aantal kilometers dat een Nederlander per fiets aflegt. Het is onzeker hoeveel van deze kilometers normaliter per auto of ander voertuig zouden zijn afgelegd, maar zeker is dat ook dit geen positieve invloed heeft op het aantal aangeschafte auto's. Na de afschaffing van de fiscale fiets in 2015 en de daardoor dalende verkopen in dat jaar, steeg de fietsomzet (t/m derde kwartaal) in 2016 met enkele procenten. Door de groei van het aandeel E-bikes laten de verkochte aantallen een minder positief beeld zien.

Veranderd wegbeeld

Het aantal hybride en elektrische voertuigen op de Nederlandse wegen is gestegen tot ruim 230.000 en groeide daarmee met zo'n 60.000 (ruim 15% van het aantal registraties). Ondanks de relatief sterke groei is dit nog altijd slechts bijna 3% van het totale wagenpark (ruim 8,3 miljoen voertuigen) en zijn het bijna uitsluitend hybride auto's. De fiscale stimulans voor deze voertuigen vervalt vanaf 2017 grotendeels. Inmiddels heeft deze teruggang in fiscale tegemoetkoming al geleid tot een sterke afname van de verkoop van een aantal type hybride auto's. Volledig elektrische auto's zijn nog altijd zeer prijzig en hebben tegelijkertijd nog een te beperkt bereik. Het is de verwachting dat de komende jaren de prijs zal dalen en het bereik zal stijgen. Als dit gebeurt zal, in combinatie met de nog altijd fiscaal vriendelijke aanschaf, het aantal volledig elektrische voertuigen verder stijgen. Maar om het wegbeeld echt substantieel te kunnen veranderen is tijd nodig.

Gestimuleerd door overheden – en door bedrijven uit de nieuwe economie zoals Google en Apple – is er veel interesse voor autonoom autorijden, ofwel de zelfrijdende auto. Ook deze auto's maken over het algemeen geen gebruik van fossiele brandstoffen. De drijfveer bij dit soort auto's is echter veel meer gelegen in de wensen van de consument voor meer gemak, comfort en veiligheid, ondersteund door de technische mogelijkheden. Het autonoom rijden bevindt zich nog in een ontwikkelingsfase; er zijn zeer veel hindernissen. Wel is stap voor stap de ondersteuning van de berijder in de vorm van adaptive cruise control zichtbaar. De berijder kan hierdoor op snelwegen lange trajecten volledig hands- en footfree rijden. Ook dit zal het wegbeeld de komende jaren veranderen.

Het aantal private lease-aanbiedingen is extreem toegenomen. De meeste auto's zijn inmiddels ook in de vorm van een maandbedrag aan te schaffen. Het totale aantal in private lease aangeschafte auto's is niet bekend, maar dat er sprake is van een zeer forse stijging is zeker. In 2016 hebben we een groot aantal nieuwe private lease-initiatieven gezien. Initiatieven vanuit de branche, maar ook van buiten de branche. Bedrijven als Mediamarkt en Albert Heijn experimenteren volop met specifieke aanbiedingen van grote partijen van bepaalde typen auto's en trekken daarmee een deel van de koek naar zich toe. De beweging van consumenten van showroom naar internet(platforms) is onomkeerbaar en versneld. Private lease leent zich uitstekend voor verkoop via het internet. De keuze voor het specifieke type auto wordt minder relevant ten opzichte van de wijze waarop mobiliteit wordt aangeboden. Private lease wordt gestimuleerd door lage (instap)tarieven maar kan niet los worden gezien van de beweging van bezit naar gebruik. Doordat het veelal om relatief korte looptijden gaat, ontstaat nu ook een versnelling van het 'rijden per maand' bij de particuliere rijder. Service, flexibiliteit en gemak staan ook hier voorop. Net als bij alle andere producten verwachten consumenten meer en meer de gemakken zoals ze die gewend zijn bij de aanschaf van andere goederen. Bezit is voor de moderne consument (zeker in de grote steden) alsmaar minder relevant.

Ontwikkelingen in de financiële sector

De consument bepaalt. Natuurlijk geldt dit ook voor de financiële sector. De complexe producten worden door alsmaar toenemende druk op transparantie verder afgebouwd en niet langer belast met provisie. Financiële producten worden steeds toegankelijker en eenvoudiger te automatiseren. Nieuwe toetreders, de zogenaamde FinTech-bedrijven, maken hier dankbaar gebruik van. Toetreden als nieuwkomer op het gebied van distributie en administratieve verwerking wordt steeds eenvoudiger. De traditionele grote banken en verzekeraars hebben moeite dit tempo van ontwikkeling en modernisering te volgen, zeker niet tegen gelijke kosten. De (ICT-)legacy bij de traditionele verzekeraars is onverminderd groot, terwijl de meeste zich ook in een continue saneringsslag bevinden met grote onrust onder werknemers als gevolg.

Na de crisis zijn de solvabiliteitsnormen voor de financials fors opgetrokken. Toezicht legt jaar na jaar een forsere claim op kosten. De lage rente speelt ook een belangrijke rol; hierdoor nemen de verplichtingen van met name

levensverzekeraars fors toe terwijl de rente-inkomsten fors dalen. De markt reageert hierop en trekt zich deels terug uit investeringen in deze sector. Een groot aantal verzekeraars heeft de laatste jaren noodgedwongen fiks moeten saneren. Ook de gevolgen van het per 1 januari 2016 ingevoerde Solvency II-regime zijn inmiddels duidelijk zichtbaar. Verzekeraars worden beoordeeld aan de hand van gelopen en toekomstige risico's die voorheen grotendeels onzichtbaar bleven voor het publiek maar nu steeds zichtbaarder worden. Een aantal maatschappijen is hierdoor in de problemen gekomen. Delta Lloyd is onder deze druk zelfs van het toneel verdwenen.

Het antwoord van Bovemij

Bovemij heeft wel een antwoord op de veranderende omgeving: wij hebben ons de afgelopen jaren sterk in de breedte ontwikkeld. Van 100% bedrijfsmatig verzekeraar zijn wij doorgewoerd naar een full service dienstverlener in mobiliteit. Een transitie die mogelijk is door onze unieke positie in de markten van financiële dienstverlening en mobiliteit. De verzekeringsactiviteiten laten opnieuw duidelijk groei zien, net zoals de activiteiten in de tweede pijler: de financieringsactiviteiten. De enorme ontwikkelingen op het gebied van digitalisering en het veranderd consumentengedrag op gebied van mobiliteit zijn belangrijke drivers voor Bovemij. Een goede inrichting op het gebied van data en internet is daarbij essentieel. Vandaar dat wij de derde pijler, de data- en internetactiviteiten, eind 2016 fors hebben versterkt met de aankoop van 69% van de aandelen van RDC.

De strategie van Bovemij is erop gericht om samen met onze bedrijfsmatige klanten het netwerk van mobiliteitsbedrijven zo goed als mogelijk te ondersteunen en te laten renderen. Wij vinden het belangrijk om deze strategie op een persoonlijke wijze, met kennis van zaken en oplossingsgericht uit te voeren en blijvend te ontwikkelen, samen met onze bedrijfsmatige klanten. Door deze samenwerking met onze bedrijfsmatige klanten zijn wij als geen ander in staat om de krachten in dit netwerk te bundelen. Zo ontstaat een synergie waardoor wij en onze bedrijfsmatige klanten ons duidelijk onafhankelijker kunnen positioneren.

Gezamenlijk zijn wij in staat de volledige keten te bedienen, van de verkoop van mobiliteit tot en met de service aan consumenten, ondersteund door onze verzekerings-, financierings- en data- en internetoplossingen:

- De verzekeringsmaatschappij biedt ondernemers, bedrijven en hun werknemers en klanten op maat gemaakte verzekeringsoplossingen.
- De financieringsmaatschappij biedt BOVAG-(lease) bedrijven financiering en administratief gemak.
- Het internetplatform Helder heeft als doel om consumenten op een volledig transparante, betrouwbare en dus heldere wijze, te behouden voor het netwerk.

Deze drie stromen en de interactie tussen de mobiliteitsbedrijven en hun klanten worden ondersteund en mogelijk gemaakt door oplossingen op het gebied van (data)diensten door RDC.

Bovemij zet in op een stevige groei van deze integrale dienstverlening. Hierdoor ontstaat een gecombineerd aanbod van mobiliteit inclusief financiële dienstverlening, zowel vanuit de showroom als via het internet. Onze focus komt meer en meer te liggen op het in staat stellen van het netwerk van mobiliteitsbedrijven om de eindklant te kunnen bedienen. Onze propositie naar het mobiliteitsbedrijf en onze gezamenlijke propositie naar de eindconsument zal op maat en specifiek moeten zijn. Het is daarom van groot belang dat dit netwerk van mobiliteitsbedrijven en hun klanten digitaal met elkaar en met Bovemij verbonden is, met als doel iedere klant een uniek en persoonlijk aanbod te kunnen doen. Service en gemak voor de consument staan voorop.

De activiteiten zijn ondergebracht in een drietal pijlers:

- Verzekeringsactiviteiten ondergebracht in N.V. Schadeverzekering-Maatschappij Bovemij.
- Financieringsactiviteiten ondergebracht in Bovemij Financieringsmaatschappij B.V.
- Data- en internetactiviteiten ondergebracht in Ishelder B.V. en RDC B.V.

Ontwikkelingen binnen Bovemij

Als onderdeel van de in 2015 vastgestelde strategische marsroute naar 2020 is een aantal grote trajecten gestart of doorgezet. In het bijzonder gaat het om:

- De ombouw van de structuur van het verzekeringsbedrijf van businessunit-structuur naar een marktgedreven organisatie gericht op de (bedrijfsmatige) totaalklant;
- De organisatorische inrichting is in 2016 verder geoptimaliseerd.
- In 2017 en verder wordt de bediening van de bedrijven meer en meer ondersteund vanuit ons B2B-platform dat voorzien is van een integraal klantbeeld.

- De verdere uitbouw en inrichting van de Bovemij Financieringsmaatschappij B.V. (BFM), waarmee we BOVAG-leden ondersteunen op het gebied van hun financieringsactiviteiten;
 - In 2016 groeiden deze activiteiten met bijna 50%.
 - Voor 2017 wordt een verdere groei met 40% voorzien.
- De oprichting van het internetplatform Helder, waarmee in combinatie met BFM de dienstverlening aan deelnemende BOVAG-leden op het gebied van private leaseactiviteiten wordt ondersteund;
 - In 2016 lanceerden we Helder en verbeterden we het concept aan consumenten.
 - In 2017 wordt ingezet op verdere groei en verbreding in samenwerking met BOVAG-bedrijven.
- De aankoop van RDC ter ondersteuning van al onze activiteiten en het netwerk op het gebied van data-intelligentie en andere digitale oplossingen;
 - Op 31-12-2016 kochten we 69% van RDC van BOVAG.
 - In 2017 wordt de resterende 31% overgenomen van RAI en wordt gestart met het goed op elkaar afstemmen van de activiteiten van RDC en de overige activiteiten.

Al deze activiteiten hebben als doel om de inkomsten van BOVAG-leden te vergroten. Op deze manier komt telkens een groter deel van de geldstromen die samenhangen met financiële dienstverlening bij BOVAG-leden terecht.

Het verzekeringsbedrijf

Bovemij is al sinds 1963 de verzekeringsmaatschappij van BOVAG. Door die meer dan 50 jaar ervaring weet het bedrijf precies voor welke uitdagingen BOVAG-bedrijven staan en kan het daar met zijn producten en diensten pasklaar op inspelen.

In 2016 zijn alle verzekeringsactiviteiten en -medewerkers gebundeld om zo onze bedrijfsmatige klant nog beter te kunnen bedienen. Het verzekeringsbedrijf is duidelijk gegroeid. De premieomzet steeg met 8,4% ten opzichte van vorig jaar naar € 335,6 miljoen (2015: € 309,5 miljoen), terwijl de kosten onder het niveau van vorig jaar uitkwamen.

In 2017 zal de bediening van de bedrijven meer en meer ondersteund worden door een nieuw te bouwen B2B-platform, waar bedrijven snel en gemakkelijk hun zaken op een eigentijdse en een hen passende wijze kunnen regelen.

Bovemij Financieringsmaatschappij

De Bovemij Financieringsmaatschappij (BFM) heeft een unieke positie verworven in de financieringsmarkt. Aan BOVAG-autobedrijven wordt een uniek aanbod van administratieve ondersteuning, advisering en financiering geboden, wat ervoor zorgt dat zij een eigen leasevloot kunnen opbouwen of vergroten. Door intensieve samenwerking en bundeling van de krachten in het netwerk worden duidelijk betere tarieven gerealiseerd dan het BOVAG-bedrijf op eigen kracht kan aantrekken. Door het op deze wijze koppelen van de belangen van BOVAG-bedrijven met de belangen van Bovemij is BFM in staat een duidelijke

meerwaarde te leveren. BFM draagt bij aan het rendement van BOVAG-bedrijven en een verdere versteviging van de relatie met hun klanten.

Eind 2016 financierde BFM voor een bedrag van circa € 127 miljoen via ruim 60 bedrijven met kleine tot middelgrote wagenparken; eind 2015 bedroeg dit nog € 85 miljoen via ruim 40 bedrijven. BFM beschikt ook over een vergunning voor verstrekking van autofinancieringen aan consumenten. Na een pilot in 2015 is in 2016 een start gemaakt met consumentenfinanciering. In 2017 wordt ook van dit deel van de portefeuille een aanzienlijke groei verwacht.

Henk van der Kwast

Zestien jaar lang was Henk van der Kwast verbonden aan de Raad van Commissarissen van Bovemij. De eerste twee jaar als lid, daarna als president-commissaris. In 2016 droeg hij de voorzittershamer over aan Gerlach Cerfontaine, om daarna nog een jaar als lid van de Raad van de Commissarissen aan te blijven. In 2017 treedt Henk definitief terug.

Mede onder zijn bezielende leiding wist ons bedrijf zich te ontwikkelen van een kleine bedrijfsverzekeraar tot de financieel dienstverlener van de mobiliteitsbranche die we nu zijn. Het aandeel van de bijdrage van Henk mag daarin zeker niet worden onderschat.

Henk is in die 16 jaar een echte Bovemijaan geworden. Iemand die ging (en gaat!) voor de groei van Bovemij, maar die het tegelijkertijd belangrijk vindt om het leven te vieren. Dat uitte zich ook in de sfeer tijdens de vele Algemene Aandeelhoudersvergaderingen die op een bijzonder prettige en informele manier door hem geleid werden. Door zijn scherpe blik en humoristische ondertoon waren die vergaderingen elk jaar weer een hoogtepunt.

Tijdens die Algemene Aandeelhoudersvergaderingen kon je altijd al aan het pak van Henk zien wat voor jaar het voor Bovemij was geweest. Had Henk een licht pak aan, dan wist je al dat Bovemij een mooie winst had gemaakt. Was het pak wat donkerder van kleur, dan was het een iets minder goed jaar geweest. Gelukkig hebben we Henk doorgaans in steeds lichtere pakken mogen aanschouwen.

Henk is een doorzetter.

Als hij wil dat iets gebeurt, dan zal het gebeuren. Dat zie je terug aan de langetermijnstrategie voor Bovemij, waar hij een grote bijdrage aan heeft geleverd. Maar je ziet het ook aan zijn sportprestaties. Zo heeft hij samen met Bovemij de marathons van New York, Rotterdam, Athene, Peking en Berlijn gelopen. We denken dat het geen toeval is dat zaken doen en marathons lopen bij Henk hand in hand gaan. Voor beide is een lange adem nodig, bij beide krijg je altijd te maken met tegenslagen en bij beide werk je toe naar de finish.

Een ander woord dat direct bij ons opkomt wanneer wij aan Henk denken is 'loyaal'. Loyaal aan zijn bedrijf Stern, waar hij dag en nacht mee bezig is. Loyaal aan zijn gezin, dat wij diverse malen bij Bovemij hebben mogen begroeten. En loyaal aan Bovemij, niet alleen als onderdeel van de Raad van Commissarissen, maar ook als klant.

Tijdens de Algemene Aandeelhoudersvergadering van 21 april 2017 neemt Henk afscheid van onze Raad van Commissarissen. We willen hem bedanken voor de ontelbare uren die hij in ons bedrijf heeft gestoken. Voor zijn kennis en expertise, waar wij als bedrijf gretig gebruik van hebben mogen maken. En voor de enorme bijdrage die hij heeft gehad aan de groei van Bovemij.

De funding van de autoleningen wordt voor circa 50% verstrekt vanuit de beleggingsportefeuille van N.V. Schadeverzekering-Maatschappij Bovemij. Gezien het oplopende volume zal in 2017 de externe funding relatief sterker toenemen dan de interne funding. De externe funding wordt verstrekt door ING Bank en ABN AMRO. Het eigen vermogen van 10% wordt volledig intern beschikbaar gesteld, de deelnemende bedrijven verstrekken additioneel 10% door middel van achtergestelde leningen. Op deze wijze is voldoende ruimte beschikbaar voor verdere groei.

Helder

Op 8 maart 2016 werd ons internetplatform Helder gelanceerd. Helder heeft zich allereerst gericht op de toenemende vraag naar private lease. Het platform Helder brengt de consument in contact met het aangesloten BOVAG-autobedrijf, dat zich vervolgens kan bezighouden met zijn core business: het leveren van de auto's en het zorgen voor de reparaties en het onderhoud. In nauwe samenwerking met de BOVAG-bedrijven wordt getracht om de consument altijd zijn of haar ideale auto te leveren. Door de nauwe samenwerking met het BOVAG-bedrijf en de Bovemij Financieringsmaatschappij is het mogelijk een all-in oplossing te bieden met als doel de klant gegarandeerd zorgeloos te laten rijden. Nadat de eerste maanden met name waren gericht op procesoptimalisatie werden in de loop van de tweede helft van 2016 circa 50 contracten per maand afgesloten.

RDC

Op 31 december 2016 heeft Bovemij het 69%-belang in RDC van BOVAG overgenomen voor een bedrag van € 7 miljoen. De aankoop is gefinancierd door uitgifte van aandelen aan BOVAG tegen de koers zoals die werd vastgesteld op de Algemene Aandeelhoudersvergadering van 21 april 2016 ad € 22,- per aandeel. Als onderdeel van de transactie is het door BOVAG gehouden preferent aandeel van nominaal € 500,- omgezet in 2.500 gewone aandelen van nominaal € 0,20.

RDC is een belangrijke enabler en motor van het netwerk en verrijkt het aanbod van mobiliteitsbedrijven ten behoeve van onder andere aggregators (AutoScout24, Marktplaats, Autotrack, etc), sites van mobiliteitsbedrijven en Bovemij. RDC levert steeds vaker ook data-intelligentie op basis van businessrelevante events en interactie met klanten. RDC stelt zich ook ten doel om, in samenwerking met de overige onderdelen van Bovemij, proactief leads te creëren ten behoeve van de autobedrijven.

Toezicht

De groei van Bovemij in de pijlers financieringen en data- en internetactiviteiten heeft niet alleen invloed op de organisatieontwikkeling, maar ook op de financiële huishouding. Met name dit laatste heeft ook invloed op de wijze waarop toezichthouder De Nederlandsche Bank (DNB) acteert in relatie tot Bovemij. N.V. Schadeverzekering-Maatschappij Bovemij staat als vergunninghoudende verzekeringsmaatschappij rechtstreeks onder toezicht van DNB (solotoezicht). Bovemij N.V. staat als groep ook onder toezicht van DNB aangezien de verzekeringsactiviteiten meer dan 80% van de totale activiteiten uitmaken. De groep wordt daarmee geacht verzekeringsactiviteiten te verrichten (groepstoezicht). Alle activiteiten van Bovemij vallen onder toezicht van DNB.

Door de sterke groei van de overige activiteiten zal deze wijze van toezicht door DNB, zeer waarschijnlijk vanaf 2018, wijzigen en komt het groepstoezicht te vervallen. Het solotoezicht blijft ongewijzigd van kracht. In de loop van 2017 zal een inventarisatie van de gevolgen van deze (mogelijk) wijziging van toezicht worden gemaakt. Op basis hiervan wordt in nauw overleg met DNB bezien of en op welke wijze deze (mogelijke) wijziging gevolgen heeft voor de organisatorische inrichting van Bovemij.

Besturing

De besturing van Bovemij vindt plaats door de Raad van Bestuur (RvB) en de directieleden van de drie pijlers. De vier leden van de RvB werken volgens een daartoe opgesteld directiereglement en beslissen op basis van unanimiteit met bijbehorende primaire aandachtsgebieden:

- René Leander (voorzitter, strategie, financiën, risicomanagement)
- Hans Wittenberg (vicevoorzitter, corporate accounts)
- Coen Post (lid, commercie)
- Renate Leander (lid, organisatieontwikkeling)

De drie pijlers verzekeringen, financieringen en data- en internetactiviteiten worden ondersteund door een aantal gecentraliseerde stafafdelingen (ICT, HRM, FZ, Marketing & Productontwikkeling en FA) die in 2016 zijn ondergebracht in Bovemij Interne Diensten B.V. en door diverse comités. Deze comités – en in het bijzonder de sleutelfuncties risicomanagement, actuaariaat, compliance en interne audit – spelen een steeds grotere rol. Met ingang van de intrede van Solvency II moet veel uitgebreider, gedetailleerder

en frequenter dan voorheen worden gerapporteerd aan DNB over alle facetten van bedrijfsvoering, dus niet alleen over de financiële bedrijfsvoering. Bovemij voldoet aan alle eisen die Solvency II stelt, zowel voor wat betreft solvabiliteits-, inrichtings- als rapportage-eisen. Om dit te kunnen bereiken zijn aanzienlijke investeringen in mensen en middelen nodig, zonder dat dit direct of elders in de organisatie een kostenvoordeel oplevert.

Financiële hoofdpunten

Resultaat

Het resultaat voor belastingen steeg ten opzichte van 2015 met € 2 miljoen tot € 17,5 miljoen. De samenstelling van het resultaat is in positieve zin gewijzigd door een sterk verbeterd technisch resultaat uit verzekeringen. Dit ondanks dat we in 2016 werden getroffen door een aantal recordschaden. In 2015 was al sprake van een duidelijke toename van het aantal brandschaden, dit jaar ging het echter om beduidend grotere schaden. Ook de uitzonderlijk grote hagelschade van 23 juni 2016 was bepalend voor het schadebeeld. De nettoschadelast en daarmee het effect op het resultaat van 2016 van deze schaden was weliswaar aanzienlijk, maar bleef beperkt doordat het grootste deel van deze schaden voor rekening kwam van de herverzekeraars.

De sterk gestegen omzet van de financieringsmaatschappij en de bijbehorende marge droeg in 2016 positief bij aan het resultaat. Een deel van deze opbrengsten is zichtbaar als onderdeel van het beleggingsresultaat. Tegelijkertijd betekent de sterke groei van de financierings-, internet en nu ook data-activiteiten dat Bovemij, meer dan voorheen, investeert in toekomstige opbrengsten. Deze investeringen worden over het algemeen volledig als kosten verantwoord en drukken daarmee het resultaat.

Mede door de positieve opbrengsten uit hoofde van beleggingen in de financieringsactiviteiten droegen de beleggingsopbrengsten ook positief bij aan het resultaat. Deze stijging compenseerde de lagere opbrengsten uit liquiditeiten als gevolg van de opnieuw gedaalde rente die eind 2016 zelfs daalde tot onder de 0%. De beleggingen in aandelen, onroerend goed en hypotheekende rendeerden net als in 2015 positief.

Schade

De nettoschadelast is met 67,9% lager dan in 2015 (69,5%). Dit is een positieve ontwikkeling ten opzichte van de stijgende trend die zich in 2012 inzette. De afgelopen jaren heeft Bovemij zeer veel aandacht gehad voor risicomanagement, hetgeen zich vertaalt in een duidelijk acceptatie-, voorwaarden- en premiebeleid. Mede hierdoor daalde de casco schadelast. Ook zagen we in 2016 voor het eerst in jaren een (licht) dalende letselschadelast. Daarentegen is Bovemij in juni 2016 geconfronteerd met zeer forse hagelschaden en zijn er gedurende het jaar een aantal omvangrijke brandschaden geweest. Zowel de hagel- als de brandschaden waren in financiële zin recordschaden. Niet eerder in de historie van Bovemij werd zoveel uitbetaald aan hagel- en brandschaden. Door intensieve samenwerking met autobedrijven, goede risicobeheersing en preventiemaatregelen wordt getracht de relatieve schadelast structureel te verlagen.

Naast schadelastbeheersing is het van groot belang om de premiestelling af te stemmen op specifieke risico's. Dit leidt met name bij consumentenverzekeringen tot een spanningsveld tussen concurrerende tarieven enerzijds en rendementsdoelstellingen anderzijds. Met name bij auto- en tweewielerverzekeringen is meer en meer sprake van een gedifferentieerde premiestelling, afhankelijk van een groot aantal parameters. Bovemij hanteert voor deze portefeuilles een premiemodel met als doel de betere risico's te belonen en door goede selectie het rendement te optimaliseren. Desondanks is de premie-schadeverhouding op autoverzekeringen (met name het WAM-risico) in de gehele markt onder een kritische grens terecht gekomen. Forse premieaanpassingen zijn noodzakelijk om het rendement weer op orde te krijgen.

De verzekeringsmarkt via volmachtbedrijven blijft complex doordat de kosten van deze indirecte distributie relatief hoog blijven, zonder dat hiertegenover een vergoeding in de vorm van een hogere premie staat. Het rendement op de volmachtportefeuille staat hierdoor blijvend onder druk. Bovemij volgt iedere volmachtportefeuille individueel en heeft inmiddels een fors aantal maatregelen afgekondigd die moeten leiden tot rendementsverbetering.

Kosten

De interne kosten ('beheerskosten') zijn in 2016 gedaald naar 10,6% (2015: 12,6%). Ondanks de kostenstijging als gevolg van het toegenomen toezicht is Bovemij erin geslaagd de kosten van met name de verzekeraar

te laten dalen, door het succesvol doorvoeren van kostenmaatregelen binnen het totale bedrijf. Deels is deze daling veroorzaakt door de (positieve) gevolgen van de integratie van de activiteiten van Bovemij Financiële Diensten (voormalig verwerkt als volmachtbedrijf). Ook werd in 2016 een lean continu verbeterprogramma doorgevoerd dat ook de komende jaren zal worden doorgezet. De kosten van het financieringsbedrijf en Helder zijn verantwoord onder de andere lasten. Deze kosten liggen in lijn met de uitgezette langetermijnstrategie voor deze bedrijfsonderdelen. De totale kostenratio is in 2016 gelijk gebleven aan 2015 (29,3%).

De kosten uit hoofde van indirecte distributie (provisies) zijn gestegen. De stijging wordt enerzijds veroorzaakt door de groei in indirecte premie in verhouding tot directe premie, anderzijds door de gewijzigde presentatie van de provisie voor eigen volmachten. Een aanzienlijk deel van de totale provisie wordt uitbetaald aan BOVAG-bedrijven. Deze stijging van de externe provisie is een punt van zorg. De in de keten (klant-tussenpersoon-volmacht-verzekeraar) in totaal gemaakte kosten blijven hierdoor te hoog. In overleg met alle betrokken partijen tracht Bovemij de keten te optimaliseren met als doel de totale kosten voor de consument terug te dringen.

Beleggingen en resultaat

Het beleggingsresultaat over 2016 bedroeg € 10,6 miljoen (2015: € 11,9 miljoen) en is daarmee gezien de lage rente op liquiditeiten bijzonder positief. De rente is, mede als gevolg van het beleid van de ECB, verder gedaald naar een historisch laag niveau. Voor kortlopend geld wordt momenteel zelfs een vergoeding gevraagd. Bovemij is sinds het najaar van 2011 voor het merendeel (ultimo 2016: 51,2%) liquide belegd (2015: 59,3%), waardoor op dit deel van het belegd vermogen weliswaar een zeer beperkt risico wordt gelopen maar tegelijkertijd ook nauwelijks meer een vergoeding wordt ontvangen. De vrijgekomen gelden uit hoofde van positieve cash-flow zijn de afgelopen jaren dan ook in een aantal nieuwe beleggingscategorieën geïnvesteerd. In 2016 is de omvang van de autofinancieringen en van investeringen in verhuurd onroerend goed verder toegenomen. Er wordt constant beoordeeld of er alternatieve beleggingsmogelijkheden zijn die qua risico en rendement passen in het beleggingsbeleid. Er zijn echter geen risicovrije alternatieven voorhanden die nog enig verwacht rendement opleveren. De beleggingsopbrengsten over 2016 bestonden uit een mix van rendement op aandelen, onroerend goed, autofinancieringen en hypotheek.

Het technisch resultaat over 2016 bedroeg door de lagere (netto)schadelast € 9,0 miljoen exclusief toegerekende beleggingsopbrengsten en kwam daarmee fors hoger uit dan over 2015 (€ 3,5 miljoen). Opgeteld bij het beleggingsresultaat steeg het resultaat voor belastingen over 2016 daardoor tot € 17,5 miljoen (2015: € 15,5 miljoen). Het overige resultaat bedroeg in 2016 € 2,0 miljoen negatief (2015: -€ 0,2 miljoen). Na aftrek van vennootschapsbelasting bedraagt het nettoresultaat over 2016 € 13,2 miljoen (2015: € 11,9 miljoen).

Balans

Het balanstotaal is in 2016 met 12,8% gestegen naar € 580,3 miljoen (2015: € 514,5 miljoen). Deze stijging is vooral het gevolg van de groei van de uitstaande financieringen uit hoofde van financial lease, de stijging van de vordering uit co-assurantie (WIA-verzekeringen), de stijging van de technische voorzieningen en de toevoeging van het resultaat, na aftrek van het uitgekeerde dividend in 2016, aan het eigen vermogen.

De technische voorzieningen stegen in 2016 met 8,0% naar € 317,2 miljoen (2015: € 293,7 miljoen). Deze stijging wordt grotendeels veroorzaakt door de reguliere toename van voorzieningen uit hoofde van een co-assurantiecontract (WIA-verzekeringen) ad € 12,2 miljoen en verder uit de stijging van de schadevoorziening als gevolg van de grote brandschaden. Het eigen vermogen steeg per saldo met € 7,1 miljoen tot € 158,2 miljoen (2015: € 151,1 miljoen) als gevolg van het positieve resultaat over 2016, de aandelenemissie, de verwerking van de acquisitie van RDC Group B.V. en het in 2016 uitbetaalde dividend over het boekjaar 2015.

Solvabiliteit

De solvabiliteit van Bovemij, uitgedrukt als percentage van het beschikbare eigen vermogen afgezet tegen het minimaal benodigde vermogen berekend onder Solvency II, is ultimo 2016 uitgekomen op 185% (2015: 189%). Ondanks de forse groei van de onderneming bleef de solvabiliteit gezond. Voor de berekening van de solvabiliteit volgens Solvency II wordt uitgegaan van het beschikbare standaardmodel. Met ingang van 1 januari 2016 is de nieuwe Europese wetgeving Solvency II van kracht en vervangt daarmee Solvency I. Vergelijkende cijfers zijn niet beschikbaar. De hieronder opgenomen solvabiliteitsvereisten per 31 december 2016 zijn gebaseerd op Solvency II grondslagen.

In de berekening van de solvabiliteit wordt rekening gehouden met alle voor Bovemij relevant geachte risico's:

- Bovemij is slechts beperkt blootgesteld aan prijsrisico, waarbij valuta risico's gedeeltelijk worden afgedekt;
- Bovemij voert uitsluitend schadeverzekeringen met een relatief beperkte looptijd, waardoor het liquiditeits- en kasstroomrisico beperkt is. Het beleggingsbeleid van Bovemij is hierop ingericht.
- De verzekeringstechnische en operationele risico's, zoals onderdeel van de Solvency II richtlijnen, zijn voor zover van toepassing voor Bovemij opgenomen in de berekening van de solvabiliteitsmarge.

Solvabiliteitsvereisten (in duizenden euro's)

Wettelijk vereist:	€ 95.359,-	(100%)
Aanwezig:	€ 176.327,-	(185%)
Intern vastgesteld minimumniveau:	€ 123.966,-	(130%)
Intern vastgestelde vereiste niveau	€ 143.038,-	(150%)
Intern vastgestelde streefniveau (appetite)	€ 162.110,-	(170%)

Het solvabiliteitscijfer is op moment van vaststellen van de jaarrekening nog niet definitief totdat deze is ingediend via de QRT-staten bij de toezichthouder (uiterlijk 20 mei 2017).

Het solvabiliteitscijfer per 31 december 2016 bevat de volgende significante assumpties:

1. Bij bepaling van de vereiste solvabiliteit ad € 95.359.000,- (100%) is rekening gehouden met een compenserend vermogen van fiscale verliezen (LAC DT) van 100%. Dit geschiedt door een combinatie van achterwaartse verliescompensatie, verrekening van latente belastingverplichtingen en voorwaartse verliescompensatie. De toezichthouder heeft op 3 februari 2017 de 'Nadere guidance verliescompensatievermogen uitgestelde belastingen' gepubliceerd, waarin staat toegelicht dat toepassing van LAC DT een uitgebreide cijfermatige uitwerking vereist. Op dit moment is Bovemij bezig met de uitwerking van deze nadere toelichting en is deze nog niet beschikbaar. Hierdoor is er voornamelijk onzekerheid met name t.a.v. de onderbouwing van de voorwaartse verliescompensatie in overeenstemming met de laatste DNB guidance. Het niet meenemen van voorwaartse verliescompensatie in de berekening zou een verhogend effect op het wettelijk vereiste vermogen hebben van circa € 10 miljoen (dit heeft een effect op de SII-ratio van -17%). Bovemij verwacht bij de definitieve indiening van de QRT-staten ook aan deze vereisten te zullen voldoen.
2. De als onderdeel van de solvabiliteitsberekening verplicht opgenomen voorziening voor pensioenverplichtingen bedraagt ultimo 2016 € 23,4 miljoen. Deze voorziening is met name gevoelig voor wijzigingen in de contante waarde factor (2%) en de indexatieverwachting (actieven 1,4%, inactieven 1,0%).

Vooruitblik

Bovemij stelt zich een meer onafhankelijke positie van de branche en verdere groei als doel. Samen met onze klanten zijn we in staat de vraag van consumenten op een goede en bij deze tijd passende wijze te beantwoorden. Mobiliteit op maat is daarbij het uitgangspunt, op een manier zoals dit bij ons past: persoonlijk, met kennis van zaken en oplossingsgericht.

Een dergelijke werkwijze en strategie vraagt veel van iedereen die hieraan bijdraagt. Continu verbeteren is de sleutel om ook de komende jaren weer succesvol te kunnen zijn. Wij willen daarom niet alleen graag iedereen bedanken voor 2016 maar hen tegelijkertijd ook alvast veel succes en plezier wensen voor 2017. Dit geldt in het bijzonder voor onze klanten, BOVAG-leden, BOVAG, partners, certificaathouders en alle medewerkers van Bovemij!

Van links naar rechts:
Henk van der Kwast (lid)
Gerlach Cerfontaine (president-commissaris)
Bertho Eckhardt (voorgedragen als lid)
Henk Duthler (lid)
Rutger Koopmans (lid)

Verlag van de Raad van Commissarissen

Strategische ontwikkelingen

Bovemij heeft als de financieel dienstverlener van en voor de mobiliteitsbranche een bijzondere positie. De ontwikkelingen en innovaties in de financiële dienstverlening maar zeker ook in de mobiliteit zijn daarom voor ons beide – Bovemij én de mobiliteitsbranche – van groot belang.

Waar het in financiële dienstverlening steeds meer gaat om transparantie, digitalisering, toezicht en solvabiliteit springen op het gebied van mobiliteit zaken als schaalgrootte, duurzaamheid, financiering, delen en private lease in het oog. Stuk voor stuk thema's met een bijzondere complexiteit waarop de consument van bedrijven een passend antwoord verwacht.

De antwoorden op deze complexe vragen worden niet gevonden door achteruit te kijken. Ook zijn passende oplossingen moeilijk te vinden door te focussen op wat intern kan worden bereikt. Samenwerking is wat ons betreft de doorslaggevende factor om te komen tot optimale dienstverlening voor de klant. Een strategie gericht op samenwerking, zoals die nu en de komende jaren wordt ingericht door Bovemij en het netwerk van mobiliteitsbedrijven. Samenwerking waardoor de gehele keten tussen fabrikant en consument op een efficiënte, hedendaagse wijze kan worden bediend. Daarbij zijn passende, transparante financierings- en verzekeringsoplossingen noodzakelijk. Deze oplossingen dienen meer en meer in directe samenhang met, of als onderdeel van, het aanbod van mobiliteit te worden gebracht. Goede data-intelligentie en internetdistributie zijn daarbij onontbeerlijk.

Om deze complexe samenhang te kunnen realiseren, is een professionele inrichting en een goede onderlinge afstemming van de verschillende pijlers van Bovemij nodig. De verzekeringsactiviteiten, de financieringsactiviteiten en ook de data- en internetactiviteiten hebben alle hetzelfde doel: gezamenlijk de eindconsument goed bedienen.

Om die reden is Bovemij de weg van de verbreding ingeslagen. Door investeringen in het financieringsbedrijf, Helder en RDC zijn inmiddels alle benodigde activiteiten binnen ons bedrijf aanwezig. Vanuit een business-

to-business-samenwerking tussen Bovemij en onze bedrijfsmatige klanten worden concrete stappen gezet om gezamenlijk de eindconsument te kunnen bedienen. Bovemij levert de financiële dienstverlening ondersteund door een data- en internetplatform en het mobiliteitsbedrijf levert de mobiliteit en de service. Een in potentie optimale bundeling van krachten. De komende jaren zal Bovemij blijvend investeren in de groei van deze vorm van samenwerking.

Toezicht op de financiële sector neemt verder toe

Het toezicht op de financiële sector is de afgelopen jaren wezenlijk verzaamd. De overheid heeft naar aanleiding van de financiële crisis en eisen vanuit het maatschappelijk verkeer een aantal wijzigingen doorgevoerd in wet- en regelgeving die leiden tot meer en directer toezicht op de financiële sector. De rol van de toezichthouders is veranderd. De Nederlandsche Bank (DNB) maakt naast het prudentieel toezicht op grond van de regelgeving, gebruik van haar bevoegdheid om incidentele of thema-onderzoeken bij bedrijven in de financiële sector uit te voeren. De gewijzigde regelgeving en het toegenomen toezicht stellen steeds hogere eisen aan de administratieve en personele inrichting van Bovemij, wat kostenverhogend werkt. De uitkomsten van de onderzoeken worden in het kader van transparantie en de behoefte om zich te verantwoorden in het publieke debat steeds vaker naar buiten gebracht door DNB, de Autoriteit Financiële Markten (AFM) en de regering.

Na jarenlange voorbereiding is op 1 januari 2016 Solvency II ingevoerd. Het (financiële) toezicht op verzekeraars is nu risico gebaseerd; DNB en AFM werken nauwer samen. Het doel is een gezonde, solide, transparante en integere financiële sector te creëren die, beter dan voorheen het geval is, gebleken, zelfstandig toekomstige schokken kan opvangen. Niet voor niets heeft DNB als centrale thema's de toekomstbestendigheid en het herstel van het aanpassingsvermogen van de financiële sector gekozen.

De Raad van Commissarissen heeft uitvoerig aandacht gegeven aan:

- de levensvatbaarheid van bedrijfsmodellen en strategie;
- implementatie regelgeving Solvency II;
- adequate beheersing van financieel-economische risico's;
- de bestendigheid van gedrag en cultuur en kwaliteit van bestuur en toezichthouders;
- de financieringsactiviteiten.

DNB richt haar toezicht op Bovemij N.V. (groepstoezicht) en N.V. Schadeverzekering-Maatschappij Bovemij (solotoezicht), terwijl de AFM haar gedragstoezicht richt op alle individuele entiteiten binnen de groep. De wijzigende samenstelling van Bovemij en de sterke groei van de financierings-, data- en internetactiviteiten zetten zich naar verwachting ook in 2017 door. De verzekeringsactiviteiten maken hierdoor een steeds kleiner deel uit van het totaal aan activiteiten. Bovemij is met DNB in gesprek over de mogelijke gevolgen voor het DNB-toezicht, wat ertoe zou kunnen leiden dat met ingang van 1 januari 2018 het groepstoezicht komt te vervallen. De Raad van Commissarissen is nauw bij deze gesprekken betrokken en overlegt met de Raad van Bestuur over de mogelijke consequenties van deze wijziging.

Ook is de Raad van Commissarissen als toezichthouder nauw betrokken bij alle voor Bovemij relevante toezichtsdossiers. De Raad wordt periodiek geïnformeerd over alle ontwikkelingen in dit kader. Ook vindt tenminste eens per jaar een toezichtsgesprek met DNB in het bijzijn van de leden van de Raad van Commissarissen plaats. De Raad heeft zich er op deze wijze van kunnen vergewissen dat Bovemij voldoet aan de aan haar gestelde (toezichts)eisen.

Samenstelling en deskundigheid

In het jaar 2016 is de samenstelling van de Raad van Commissarissen gewijzigd. De heer Henk Duthler is per 22 april 2016 toegetreden als commissaris; hij heeft binnen de raad de verzekeringsactiviteiten als primair aandachtsgebied. De heer Henk van der Kwast is per 22 april 2016 teruggetreden als voorzitter van de Raad van Commissarissen. De heer Gerlach Cerfontaine is met ingang van diezelfde datum voorzitter geworden van de Raad van Commissarissen.

De Raad van Commissarissen van Bovemij N.V. en van N.V. Schadeverzekering-Maatschappij Bovemij bestaat uit:

- De heer G.J.N.H. (Gerlach) Cerfontaine (president-commissaris)
- De heer H.H. (Henk) van der Kwast (lid)
- De heer R. (Rutger) Koopmans (lid)
- De heer H. (Henk) Duthler (lid)

De huidige zittingstermijn van de heer Van der Kwast loopt tot en met de Algemene Vergadering van 2017, waarna hij zal aftreden. De Raad van Commissarissen maakt graag van de gelegenheid gebruik om hem te bedanken voor zijn grote bijdrage aan de ontwikkeling van de onderneming. Mede onder zijn aanvoering en door zijn inbreng van ondernemerschap, daadkracht en expertise is Bovemij gegroeid tot de stabiele, solvabele en winstgevende partner van de mobiliteitsbranche.

Het is belangrijk voor de verdere ontwikkeling van de onderneming dat ook de toekomstige opbouw en bezetting van de Raad van Commissarissen zodanig wordt gekozen dat tegemoet wordt gekomen aan de eisen en wensen van alle voor de onderneming relevante stakeholders, zowel intern als extern. Daarin is de onderneming in een open communicatie met de aandeelhouders de afgelopen jaren bijzonder succesvol geweest.

De Raad van Commissarissen heeft, in nauw overleg met de aandeelhouders en de Raad van Bestuur, in 2016 besloten de vacature die ontstaat door het terugtreden van Henk van der Kwast door een commissaris met een duidelijk brancheprofiel in te vullen. De DNB-procedure voor het beoogde lid is inmiddels afgerond en heeft geleid tot een positief besluit van DNB. Het beoogde lid, de heer L.C.H. (Bertho) Eckhardt, wordt voorgedragen op de Algemene Vergadering d.d. 21 april 2017 voor een eerste zittingstermijn van vier jaar.

De leden van de Raad van Commissarissen en de Raad van Bestuur van Bovemij N.V. en N.V. Schadeverzekering-Maatschappij zijn door DNB en AFM getoetst op geschiktheid en betrouwbaarheid. DNB heeft haar toetsing verder uitgebreid naar alle beleidsbepalende functionarissen van Bovemij. Ook zijn inmiddels allen getoetst en geschikt bevonden.

Financiële belangen van commissarissen in Bovemij

Een tweetal leden van de Raad van Commissarissen houdt direct of indirect certificaten van aandelen van Bovemij (stand na emissie januari 2017):

- De heer Van der Kwast is directievoorzitter en medeaandeelhouder van Stern Groep N.V. die 515.000 (2015: 492.288) certificaten van aandelen in Bovemij houdt.
- De heer Koopmans houdt 1.000 (2015: 0) certificaten.

Vergaderingen

In het verslagjaar 2016 kwam de Raad van Commissarissen zes keer in aanwezigheid van de Raad van Bestuur in reguliere vergaderingen bijeen. Daarnaast werden vier vergaderingen met de Raad van Bestuur volledig gewijd aan bijzondere onderwerpen waaronder de Strategie 2020. In het bijzonder aan de strategische ontwikkeling van de financieringsmaatschappij, het nieuwe internetplatform Helder, de overname van de aandelen van RDC van BOVAG en de integratie van de business units Bedrijfsverzekeringen en Financiële Diensten. In het kader van de overname van RDC vond eveneens een aantal vergaderingen plaats. Na uitvoerige voorbereiding en beraadslaging heeft de Raad van Commissarissen ingestemd met de (strategische) overname van de aandelen in RDC van BOVAG.

Ook het kapitaal-, dividend- en beleggingsbeleid in relatie tot de Strategie 2020 kwam uitvoerig aan de orde. In het kader van de strategie vond ook een aantal gesprekken plaats met grootaandeelhouder BOVAG. In deze gesprekken is de strategie van Bovemij uitvoerig aan de orde gekomen en vastgesteld; BOVAG heeft aangegeven volledig achter de strategie te staan.

De Raad van Commissarissen vergaderde daarnaast één keer zonder aanwezigheid van de Raad van Bestuur en tweemaal met de extern accountant, waarvan éénmaal in het bijzijn van de extern actuaaris. Ook spreekt de Raad van Commissarissen, zonder aanwezigheid van de Raad van Bestuur, jaarlijks met de Ondernemingsraad over alle voor hen relevante actuele ontwikkelingen.

Samenstelling Raad van Bestuur

De Raad van Bestuur van Bovemij N.V. bestaat uit René Leander (voorzitter), Hans Wittenberg (vice-voorzitter), Coen Post (commercie) en Renate Leander (organisatieontwikkeling). De Raad van Commissarissen ondersteunt de Raad van Bestuur met advies en besteedt veel aandacht aan de ontwikkeling van de leden van de Raad van Bestuur en de Identified Staff (de actuariële, risicomanagement-, compliance- en auditfuncties).

De leden van de Raad van Bestuur vervulden de volgende nevenfuncties:

- René Leander is lid van de Raad van Commissarissen van Baker Tilly Berk N.V.
- Hans Wittenberg is lid van de Raad van Commissarissen van Ruvabo Holding B.V.

Beloning Raad van Bestuur

Met ingang van 2015 is de Wet Beloningsbeleid Financiële ondernemingen ingevoerd. Bovemij past deze wet, waarin de maximale variabele beloning van de Raad van Bestuur tot 20% van het vaste salaris is beperkt, toe. In 2015 is in Nederland ook de maximaal toegestane pensioenopbouw aangepast. De Raad van Commissarissen heeft de aan de Raad van Bestuur toekomende opbouw boven het fiscale maximum van € 100.000,- (inclusief indexatie) gecompenseerd. De hoogte van deze compensatie is extern gevalideerd en wordt maandelijks uitbetaald. Het beloningsbeleid voor de Raad van Bestuur is in 2016 niet gewijzigd.

Solvabiliteit, kapitaal- en dividendbeleid

De Raad van Commissarissen heeft veel aandacht gevraagd voor de financiering en de solvabiliteit van Bovemij. In geval van tegenvallende bedrijfsresultaten en/of stroever dan verwachte uitrol van het strategisch plan dient de financiering van Bovemij gedegen te blijven en moet steeds sprake blijven van gedegen financiering en een ruime solvabiliteit. De uitvoering van de strategie en het onder alle omstandigheden borgen van de benodigde solvabiliteit kan de komende jaren impact hebben op de hoogte van het jaarlijks uit te keren dividend.

Bovemij heeft in 2016 haar kapitaalbeleid geactualiseerd. Het geactualiseerde kapitaalbeleid is gebaseerd op het aangepaste wettelijk kader van Solvency II en is afgestemd met DNB.

Onderdeel van het kapitaalbeleid is het dividendbeleid. Het dividendbeleid dat is opgenomen als onderdeel van het nieuw vastgestelde kapitaalbeleid is overeenkomstig het dividendbeleid zoals dat bestond vanaf de emissie in 2010. De onderneming streeft een uitkering van 30% van het nettoresultaat als dividend na. De interne normen voor Solvency II zijn bepalend om vast te stellen of er voldoende ruimte is voor dividend. Bovemij hanteert daarbij de volgende grenzen:

- **Gewenste minimale Solvency Capital Ratio (SCR): 170%**
Dit wordt als een comfortabele grens beschouwd. Hierop wordt gestuurd in het premiebeleid.
- **Minimale SCR in relatie tot dividend: 150%**
Bij een SCR van minder dan 150% wordt geen dividend uitgekeerd. Bij een solvabiliteit tussen 150% en 170% is dit mogelijk maar niet waarschijnlijk.

- **Minimale solvabiliteit: 130%**

Dit wordt door Bovemij beschouwd als de minimaal noodzakelijk geachte solvabiliteit.

Nieuw is dat in overleg met de aandeelhouders een minimumdividend van € 425.000,- per jaar is afgesproken. Hiertegenover staat dat het cumulatief preferente dividend is komen te vervallen, omdat het cumulatief preferente aandeel is omgezet in gewone aandelen.

Dividend en decharge

Statutair ligt de bevoegdheid inzake het reserveren van (een gedeelte) van de jaarwinst bij de directie van de vennootschap, onder goedkeuring van de Raad van Commissarissen. De Algemene Vergadering stelt de jaarrekening vast, inclusief het daarin opgenomen dividendvoorstel. De Raad van Bestuur heeft overeenkomstig artikel 39 van de statuten een voorstel gedaan aan de Raad van Commissarissen betreffende de winstbestemming.

Met inachtneming van het kapitaalbeleid van Bovemij N.V. wordt voorgesteld om 70% van het resultaat na belastingen toe te voegen aan de overige reserves en derhalve 30% van het resultaat na belasting uit te keren als dividend. Het dividend bedraagt € 3.968.000,- voor uitkering op de (certificaten van) gewone aandelen. Dit komt neer op € 0,39 per (certificaat van) gewoon aandeel (2015: € 0,33). Dit voorstel is nog niet in de jaarrekening verwerkt.

De Raad van Commissarissen keurt op basis van artikel 39 van de statuten dit voorstel goed. Wij adviseren u de jaarrekening conform artikel 37 van de statuten vast te stellen.

Wij vragen u decharge te verlenen aan de leden van de Raad van Bestuur voor hun bestuur in 2016 en aan de leden van de Raad van Commissarissen voor het uitgevoerde toezicht in 2016.

Tot slot

De financiële sector blijft volop in beweging. Bovemij werkt aan een gerichte verbreding van haar activiteiten en distributie, waarbij zoveel als mogelijk wordt samengewerkt met de branche. De nieuwe activiteiten zoals de financieringsmaatschappij, het consumentenplatform Helder en de recente overname van RDC zijn hier voorbeelden van. De samenwerking met de branche levert duidelijk toegevoegde waarde aan het BOVAG-netwerk, waardoor ook Bovemij op een natuurlijke wijze kan blijven groeien. Het resultaat over 2016 is ondanks de omvangrijke brand- en hagelschaden hoger uitgekomen dan over 2015. Dit zegt veel over de robuustheid van de onderneming. Alle activiteiten droegen positief bij aan stevige groei van de onderneming. Als gevolg van de goede winstgevendheid en het gevoerde risicobeleid is de solvabiliteitspositie van Bovemij ruim toereikend gebleven. Dit is belangrijk om ook de toekomstige groei te kunnen blijven financieren. Bovemij voldoet financieel en organisatorisch ruimschoots aan de gestelde eisen.

De Raad van Commissarissen complimenteert de Raad van Bestuur en haar medewerkers met de ingeslagen weg en de behaalde resultaten. In het bijzonder ondersteunt de Raad van Commissarissen de duidelijke strategische focus op groei in de breedte, in samenwerking met de branche. De Raad van Commissarissen heeft er dan ook het volste vertrouwen in dat Bovemij ook de komende jaren de rol van onafhankelijke en betrouwbare branchepartner van en voor BOVAG-leden op een succesvolle wijze verder zal uitbouwen.

Compliance & Governance

Corporate Governance gaat over besturen, beheersen, verantwoordelijkheid, zeggenschap en over de verantwoording en het toezicht hierop. Integriteit en transparantie spelen hierbij een belangrijke rol. Bovemij streeft er naar de verschillende rollen en belangen op een zo adequaat mogelijke manier te combineren.

De Corporate Governance Code is in 2016 opnieuw geactualiseerd door de Monitoring Commissie Corporate Governance Code. De belangrijkste wijzigingen zijn: langetermijnwaardecreatie, aandacht voor cultuur, adequate risicobeheersing en verantwoord beloning. Hoewel de Nederlandse Corporate Governance Code formeel alleen van toepassing is op beursvennootschappen, past Bovemij de Code zoveel mogelijk toe, rekeninghoudend met de aard en omvang van de onderneming. Bovemij past daarbij het zogenoemde 'pas toe of leg uit'-beginsel toe. In het bijzonder geldt voor Bovemij dat zij haar oorsprong en verankering kent in de BOVAG-mobiliteitsbranche. Haar bestaansrecht ligt in het gegeven dat Bovemij een branchepartij is van en voor BOVAG-leden. Een zekere afhankelijkheid van de branche is daarom in het geval van Bovemij in het belang van de onderneming en haar stakeholders. Bovemij hecht veel waarde aan transparantie, zeker in die gevallen waar wordt afgeweken van de Code. Indien van toepassing worden deze afwijkingen uitdrukkelijk besproken en vindt ofwel direct bijsturing plaats ofwel expliciete rapportage met de bijbehorende toelichting.

Bovemij hecht veel waarde aan een aantoonbaar integere en beheerste bedrijfsvoering. Onderdeel hiervan zijn het voorkomen van verkeerde prikkels en verkopen van eerlijke producten omdraaien. Het afleggen van verantwoording en onafhankelijk toezicht zien wij hierbij als vanzelfsprekende elementen. Hier wordt onder meer invulling aan gegeven door passende beloning intern en extern, een goed functionerend intern beheersingssysteem en als onderneming kansen te realiseren door bewust risico's te nemen.

Leidinggevend binnen Bovemij zijn verantwoordelijk voor het op een gestructureerde en beheerste manier

uitvoeren van activiteiten. Door middel van geformaliseerde rapportagelijnen en overlegstructuren rapporteren zij over en bewaken zij de uitvoering van doorlopende en aflopende activiteiten.

Op basis van de Governance Code kunnen een aantal belangrijke principes worden onderscheiden.

1. Samenstelling, deskundigheid, taken en werkwijze Raad van Commissarissen
2. Samenstelling, deskundigheid, taken en werkwijze Raad van Bestuur
3. Risicomanagement
4. Internal Audit Functie
5. Beloningsbeleid
6. Naleving wet- en regelgeving

Hieronder wordt aangegeven hoe Bovemij invulling heeft gegeven aan de principes.

1. Samenstelling, deskundigheid, taken en werkwijze Raad van Commissarissen

De Raad van Commissarissen heeft een omvang van vier leden. Commissarissen worden voor een periode van vier jaar benoemd door de Algemene Vergadering uit een voordracht van de Raad van Commissarissen. De betrouwbaarheid en geschiktheid van commissarissen worden getoetst door De Nederlandsche Bank.

Stormschaden

Met een schadebelang boven € 70.000,- per schade

Aantal schaden

Schadelast

Aandeel herverzekeraars in schadelast

Brutoschadelast

Bovemij

Caitlin Harmsen

Medewerker Administratieve

Ondersteuning | Financieringen

De hoofdtaak van de Raad van Commissarissen is het houden van toezicht, meer in het bijzonder ten aanzien van het bestuur, de financiering, de strategie, het risicomanagement, de compliance en de risico's van de onderneming. Deze zaken zijn tijdens de vergaderingen uitvoerig aan de orde gekomen, mede in het licht van de ook door DNB specifiek benoemde risico's: marktrisico's, matching- en renterisico's, verzekeringstechnische risico's, kredietrisico's, omgevingsrisico's, operationele risico's, uitbestedingsrisico's, IT-risico's, integriteitsrisico's en juridische risico's.

De samenstelling van de Raad van Commissarissen en de geschiktheid van de leden is van groot belang. De invulling van vacatures vindt door middel van een formele procedure plaats, op basis van een profielschets en geschiktheidsmatrix. Nieuwe commissarissen volgen een introductieprogramma om Bovemij te leren kennen. Ondanks dat een evenwichtige verdeling tussen mannen en vrouwen wordt meegewogen bij het invullen van een vacature is dit op dit moment helaas niet het geval.

De leden van de Raad van Commissarissen hebben een eed of belofte conform de Regeling eed of belofte financiële sector afgelegd. Hiermee zweren of beloven zij onder andere dat zij:

- hun functie integer en zorgvuldig uitoefenen;
- een zorgvuldige afweging zullen maken tussen alle belangen die bij de onderneming betrokken zijn en dat zij in die afweging het belang van de klant centraal stellen;
- zich zullen gedragen naar de wetten, reglementen en gedragscodes die op hen van toepassing zijn.

De commissarissen van Bovemij beschikken allen over voldoende ervaring en deskundigheid. Ook is er sprake van voldoende evenwicht op het gebied van besluitvorming en kritisch evaluerend vermogen. De onafhankelijkheid van de commissarissen is geborgd in het reglement van de Raad van Commissarissen. De Raad van Commissarissen evalueert daarnaast zijn eigen functioneren periodiek.

In het reglement van de Raad van Commissarissen is geborgd dat de commissarissen kennis hebben van de belangen van de maatschappelijke functie van Bovemij en van de belangen van de bij Bovemij betrokken partijen.

In afwijking van de Governance Code is geen afzonderlijke Audit- of Risicocommissie binnen de Raad van Commissarissen benoemd; deze verantwoordelijkheid wordt door de Raad als geheel gedragen.

In het jaar 2016 was de samenstelling van de Raad van Commissarissen als volgt:

- Gerlach Cerfontaine (president-commissaris)
- Henk Duthler (lid, vanaf 22 april 2016)
- Henk van der Kwast (lid)
- Rutger Koopmans (lid)

Permanente educatie directie en commissarissen

De principes van de Code zijn een integraal onderdeel van het programma van permanente educatie voor de leden van de Raad van Commissarissen en de Raad van Bestuur. Daarmee wordt een gedegen corporate governance in al zijn facetten, de zorgplicht jegens klanten, auditing, risicomanagement, integriteit en financiële verslaggeving gewaarborgd.

De inhoud en het programma van de permanente educatie van de leden van de Raad van Bestuur en Raad van Commissarissen worden jaarlijks vastgesteld. De educatie heeft betrekking op relevante ontwikkelingen binnen Bovemij, de financiële sector in het algemeen en de verzekeringssector in het bijzonder, op corporate governance in het algemeen en die van de financiële sector in het bijzonder, op de zorgplicht tegenover de klant, integriteit, risicomanagement, financiële verslaggeving, beloningsbeleid en op audit.

Werkwijze Raad van Commissarissen

De Raad van Commissarissen vergadert tenminste vier keer per jaar in volledige samenstelling in het bijzijn van de Raad van Bestuur. Tenminste eenmaal per jaar wordt vergaderd zonder de Raad van Bestuur. Minstens een van de leden van de Raad van Commissarissen vergadert eens per jaar met de ondernemingsraad. Specifieke onderwerpen, waaronder in ieder geval de strategie, komen jaarlijks aan de orde tijdens speciaal hiervoor georganiseerde meerdaagse bijeenkomsten.

Naast deze formele vergaderingen vindt regelmatig (voor)overleg plaats tussen de voorzitter van de Raad van Commissarissen en de leden van de Raad van Bestuur. In de vergadering die in 2016 heeft plaatsgevonden zonder de aanwezigheid van de Raad van Bestuur is gesproken over het functioneren van de (leden van de) Raad van Bestuur, de remuneratie, het eigen functioneren van de Raad van Commissarissen als geheel en het functioneren van de afzonderlijke leden van de Raad van Commissarissen.

2. Samenstelling, deskundigheid, taken en werkwijze Raad van Bestuur

Bovemij wordt bestuurd door één statutaire directie die eindverantwoordelijk is voor de totale gang van zaken binnen Bovemij. De Raad van Commissarissen houdt toezicht op het beleid van de directie en de algemene gang van zaken.

De Raad van Bestuur van Bovemij bestaat uit vier leden. Collegiaal bestuur wordt door allen als zeer belangrijk gezien, wat terugkomt in het reglement van de Raad van Bestuur. De leden van de Raad van Bestuur zijn voor onbepaalde tijd benoemd door de Raad van Commissarissen. De betrouwbaarheid en geschiktheid van de leden is getoetst door De Nederlandsche Bank.

Een bestuurder moet in staat zijn om de hoofdlijnen van het totale beleid van Bovemij te beoordelen en hierbij een afgewogen en zelfstandig oordeel te vormen. Bij de besluitvorming wordt stilgestaan bij een evenwichtige afweging van alle belangen van de bij Bovemij betrokken partijen. De Raad van Bestuur houdt hierbij rekening met de continuïteit van Bovemij, de maatschappelijke omgeving waarin Bovemij opereert en alle wet- en regelgeving en codes die op Bovemij van toepassing zijn.

De besluitvorming binnen de directie is collegiaal; er is geen onderlinge gezagsverhouding. De directie is als geheel verantwoordelijk voor het gevoerde beleid. De onderlinge verdeling van taken en verantwoordelijkheden tussen de directieleden ligt vast in het Directiereglement. De Raad van Bestuur bestaat uit de volgende personen:

- René Leander (voorzitter, strategie, financiën, risicomanagement)
- Hans Wittenberg (vicevoorzitter, corporate accounts)
- Coen Post (lid, commercie)
- Renate Leander (lid, organisatieontwikkeling)

De directieleden hebben een moreel-ethische verklaring ondertekend en een belofte conform de Regeling eed of belofte financiële sector afgelegd. Hiermee verklaren en/of beloven zij onder andere dat zij:

- naar eer en geweten, zorgvuldig, deskundig en integer en volgens relevante wet- en regelgeving, codes en reglementen zullen handelen;
- een zorgvuldige afweging zullen maken tussen alle belangen die bij de onderneming betrokken zijn en dat

zij in die afweging het belang van de klant centraal stellen;

- ervoor zullen zorgen dat de medewerkers van Bovemij hun functies integer en zorgvuldig uitoefenen.

Bovemij heeft een strategie en een daaraan gekoppeld beleid dat het klantbelang centraal stelt. Door de medewerkers te informeren over deze strategie, het beleid ten aanzien van het klantbelang uit te leggen, opleidingen aan te bieden, polisvoorwaarden te herzien, de klanten daarbij te betrekken en klanttevredenheid te meten, wordt mede geborgd dat de zorgplicht is verankerd in de bedrijfscultuur.

3. Risicomanagement

A. Algemeen

Bovemij wordt geconfronteerd met onzekere gebeurtenissen met negatieve gevolgen die het realiseren van haar doelstellingen in de weg kunnen staan. Deze risico's kunnen vanuit de organisatie zelf komen of van buitenaf. Om deze risico's te beheersen zijn, als integraal onderdeel van de bedrijfsvoering, specifieke maatregelen getroffen en procedures ingevoerd. Hierbij wordt in toenemende mate gebruik gemaakt van (geautomatiseerde) controlesystemen die:

- de belangrijkste risico's identificeren en meten;
- maatregelen ontwikkelen, uitvoeren en de risico's met inachtneming van deze maatregelen evalueren;
- aanwezige restrisico's bewust accepteren of mitigeren.

Het Risicocomité heeft hierbij een centrale rol. Binnen dit comité komen alle binnen Bovemij relevante risico's samen. Het Risicocomité beoordeelt uitgewerkte voorstellen op het gebied van nieuwe business cases, nieuwe producten en ICT- en andere trajecten met een mogelijk grote impact op de organisatie. Het Risicocomité rapporteert aan de Raad van Bestuur.

De compliance officer rapporteert, mede als lid van het Risicocomité, rechtstreeks aan de Raad van Commissarissen.

Bovemij onderkent, inherent aan het zijn van verzekeraar, de volgende belangrijke aandachtsgebieden:

- Beleggingsrisico
- Herverzekeringsrisico
- Toereikendheid van premie- en schadevoorzieningen
- Operationeel risico

Het beleggingsbeleid is goedgekeurd door de Raad van Commissarissen. Het operationeel Beleggingscomité bereidt het Beleidscomité beleggingen voor. Aan het Beleidscomité beleggingen neemt prof. dr. Koelewijn als onafhankelijke deskundige deel. Het Beleidscomité beleggingen adviseert de Raad van Bestuur in haar besluitvorming. De Raad van Bestuur deelt haar besluitvorming op relevante zaken met de Raad van Commissarissen. Gezien het grote belang is dit een vast onderdeel op de agenda van de vergaderingen van de Raad van Commissarissen.

Het herverzekeringsbeleid is goedgekeurd door de Raad van Commissarissen. Het operationele Herverzekeringscomité bereidt het Beleidscomité herverzekeringen voor, dat, indien gewenst, wordt bijgestaan door externe deskundigen. Het Beleidscomité herverzekeringen adviseert de Raad van Bestuur in haar besluitvorming. De Raad van Bestuur deelt zijn besluitvorming op relevante zaken met de Raad van Commissarissen. Het onderwerp herverzekeringen is een periodiek onderdeel op de agenda van de vergaderingen van de Raad van Commissarissen.

B. Risicobereidheid

De Raad van Bestuur stelt jaarlijks de risicobereidheid vast en legt deze ter goedkeuring voor aan de Raad van Commissarissen. Eventuele besluiten die strekken tot wijziging van de risicobereidheid worden eveneens aan de Raad voorgelegd. De Raad beoordeelt op strategisch niveau of bedrijfsactiviteiten, kapitaalallocatie en liquiditeitsbeslag in algemene zin in overeenstemming zijn met de goedgekeurde risicobereidheid.

De belangrijkste risico's die door Bovemij zijn geïdentificeerd zijn:

Het financiële risico van het omvallen van banken (tegenpartijrisico)

Bovemij beschikt over grote hoeveelheden liquide middelen. Nog altijd bestaat het risico dat er een bank omvalt waar aanzienlijke bedragen zijn ondergebracht. Hiervoor zijn de volgende beheersmaatregelen getroffen:

- Alleen zogenoemde Nederlandse en Duitse systeembanken worden gebruikt om liquiditeiten onder te brengen.
- Periodiek wordt de CDS-spread geanalyseerd. Bij overschrijding van een vastgesteld maximum van 250 wordt de situatie op weekbasis nader geanalyseerd.

Het premierisico bedrijfsonderdelen (strategisch, operationeel en verzekeringstechnisch risico)

Het risico waarbij verzekeringsportefeuilles van bedrijfsonderdelen zich om welke reden dan ook negatief ontwikkelen heeft veelal een trendmatige en/of strategische achtergrond. Bovemij hanteert daarbij een norm van 95% combined ratio. In het verleden is gebleken dat Bovemij in staat is om negatieve trends door middel van een effectief premie- en risicobeleid in een positieve richting om te buigen. Het gaat daarbij om een tijdige constatering van dergelijke ontwikkelingen. Mede om die reden is in 2016 gewerkt aan een verfijning van de interne rapportages die ervoor zorgen dat de verzekeringstechnische analyses in lijn zijn met de ontwikkelingen binnen Solvency II.

Het financiële risico op mogelijke daling van aandelen (aandelenrisico)

Binnen het marktrisico heeft het risico op een daling van de aandelenportefeuille veruit de grootste impact. Om deze impact met het marktrisico te beperken is het belang in aandelen in de portefeuille de afgelopen jaren niet uitgebreid, anders dan door koersstijging. Het normpercentage aandelen als percentage van de totale beleggingen waarop wordt gestuurd is 10%. Daarnaast is procedureel een aantal maatregelen ingebouwd om de exposure te beperken, zoals regionale spreiding en diversificatie in sectoren. Zo wordt, naast vaste bandbreedtes, ook gewerkt met een SCR-budget (Solvency Capital Requirement) voor het marktrisico. De portefeuille en de koppeling met dit budget worden periodiek gedeeld en besproken binnen alle organen, zoals in het beleid is vastgesteld.

Herverzekeringsprogramma (catastroferisico)

Periodiek worden scenario's (onder andere natuurcatastrofes) ontwikkeld en berekend die de dekkingen onder het herverzekeringsprogramma materieel kunnen raken of overtreffen. Ook maken herverzekeraars en een externe partij een jaarlijkse berekening van de verzekeringsportefeuille op basis van kansen en impact, om zo de toereikendheid van het herverzekeringsprogramma te kunnen toetsen. Vanuit die analyses wordt, waar nodig, extra herverzekeringcapaciteit ingekocht, dan wel het eigen behoud aangepast. Bovemij brengt haar herverzekeringen onder bij Swiss Re, Münchener Rück en Hannover Re.

C. Risk Management Functie

Voor de coördinatie van de risicomanagementactiviteiten binnen Bovemij heeft de directie een Risk Management Functie ingesteld. De organisatorische inbedding van deze functie is zodanig dat zij objectief en onafhankelijk

haar taken kan uitvoeren. Dit betekent in ieder geval dat zij zonder invloed van andere functies haar bevindingen rechtstreeks kan rapporteren aan de Raad van Bestuur en de Raad van Commissarissen.

De Risk Management Functie ondersteunt de organisatie bij het effectief uitvoeren van het risicomanagement. Dit gebeurt onder meer door te zorgen voor een gedocumenteerd risicomanagementsysteem en de periodieke evaluatie hiervan. De uitgangspunten en opzet van dit systeem zijn vastgelegd in de Risk Management Charter.

De Risk Management Functie rapporteert ieder kwartaal aan de Raad van Bestuur en de Raad van Commissarissen over de uitvoering van haar werkzaamheden.

De uitvoering van de Risk Management Functie is onderworpen aan een onafhankelijke toetsing door de Internal Audit Functie. Deze toetsing heeft mede tot doel de werking van de Risk Management Functie vast te stellen en een onaanvaardbare vermenging van uitvoerende en toezichthoudende taken te voorkomen.

De afdeling operationeel risicomanagement (ORM) organiseert jaarlijks sessies met de directies van de bedrijfsonderdelen om de belangrijkste risico's in kaart te brengen. Deze risico's worden vervolgens opgenomen in de periodieke rapportagestromen om bewaking te waarborgen. Belangrijk onderdeel van de operatie is ICT en, meer in het bijzonder, toegangsrechtenbeheer, bescherming van data en de veiligheid van het dataverkeer. De manager ICT en de Security & Continuity Officer zijn hiervoor verantwoordelijk; de afdeling ORM heeft hierbij een toezichthoudende rol. De operationele uitwijkplannen en procedures zijn de directe verantwoordelijkheid van de afdeling ORM. De Security & Continuity Officer en de manager ORM zien hier door middel van stelselmatige controles op toe.

D. Inrichting risicomanagement

Het risicobeleid wordt jaarlijks door de Raad van Bestuur opgesteld, gebruikmakend van de kennis en kunde van de afdeling Risk, en ter goedkeuring voorgelegd aan de Raad van Commissarissen. De Raad van Commissarissen houdt conform de Governance Principes toezicht op het gevoerde risicobeleid. Dit principe is ook opgenomen in het reglement van de Raad van Commissarissen. De Raad van Commissarissen toetst periodiek of de bedrijfsactiviteiten aansluiten bij de risicobereidheid. De Raad van Bestuur verstrekt hiervoor de relevante informatie.

Cyclus voor risicomanagement

Bovemij wil de belangrijkste voorzienbare risico's tijdig identificeren, evalueren, beheersen en documenteren. Voorzienbare risico's kunnen optreden als gevolg van handelen op strategisch, tactisch en operationeel niveau. Bovemij voert periodiek voor elk van deze niveaus een adequate risicoanalyse uit.

Risico en kapitaal

Bovemij wil haar financiële verplichtingen op korte en lange termijn nakomen. Een gezonde kapitaalpositie is hiervoor een randvoorwaarde. Risico's die voortvloeien uit de bedrijfsvoering van Bovemij kunnen de kapitaalpositie negatief beïnvloeden. Als onderdeel van haar ORSA (Own Risk and Solvency Assessment) toetst Bovemij of haar aanwezige kapitaal minimaal gelijk is aan de wettelijke kapitaaleis en haar interne kapitaaleis. Ook beoordeelt zij haar toekomstige kapitaalbehoefte in relatie tot haar kapitaaleisen. Bovemij hanteert een planningcyclus met een tijdshorizon van vijf jaar. Voor deze periode wordt een schatting opgesteld van de toekomstige kapitaalbehoefte, de wettelijke en de interne kapitaaleis. Dit wordt uitgewerkt in een basisscenario, een pessimistisch scenario en een stress-scenario. Daarnaast test Bovemij haar kapitaalpositie tot het uiterste door middel van zogenoemde 'reverse stresstesten'. Hierbij worden omstandigheden met een financiële impact geïdentificeerd, waarbij het voor Bovemij moeilijk wordt om aan haar verplichtingen te blijven voldoen.

E. Solvabiliteit en Solvency II

Het nieuwe risicogedreven solvabiliteitsraamwerk Solvency II is met ingang van 1 januari 2016 geïmplementeerd. Bovemij heeft in 2016 wederom de ORSA uitgevoerd, waarbij het risicoprofiel van Bovemij zowel kwalitatief als kwantitatief in kaart is gebracht en getoetst. De ORSA is een belangrijk onderdeel van Solvency II en dient te worden ingebed in de processen van iedere verzekeraar. De Raad van Commissarissen hecht grote waarde aan de uitgevoerde studies en opgeleverde rapportages. Bovemij komt, ook volgens de sterk verzwaarde Solvency II-eisen, in alle tot op heden uitgevoerde studies naar voren als een goed georganiseerd en goed gekapitaliseerd verzekeringsbedrijf.

In Solvency II hebben de sleutelfuncties in de organisatie een belangrijke rol op het gebied van risicobeheer. Solvency II onderkent een viertal sleutelfuncties: Risk, Compliance, Actuarial en Internal Audit.

De sleutelfuncties worden bekleed door:

- Pieter van der Burg (Risk Management Functie)
- René Frauenfelder (Compliance Functie)
- Wilbur Damen (Actuariële Functie)
- Maarten Teubner (Internal Audit Functie)

Onderdeel van de inrichting is de directe rapportagelijnen van de sleutelfuncties aan de Raad van Commissarissen. Het risicobeheer bij Bovemij is, geheel in lijn met Solvency II, op een adequate wijze ingericht. Alle voor de onderneming relevante risico's worden beschreven en beoordeeld door het Risicocomité. Dit comité is samengesteld uit verschillende disciplines van het bedrijf, te weten risicomanagement, compliance en actuariaat, waar nodig aangevuld met specifieke deskundigheid. Het Risicocomité, onder leiding van voorzitter Pieter van der Burg, rapporteert rechtstreeks aan de Raad van Bestuur. De Raad van Bestuur rapporteert alle materiële zaken aan de Raad van Commissarissen.

De Raad van Commissarissen houdt toezicht op het door de Raad van Bestuur gevoerde risicobeleid. In het bijzonder bespreekt de Raad van Commissarissen het risicoprofiel en beoordeelt zij op strategisch niveau of de kapitaalallocatie en het liquiditeitsbeslag in overeenstemming zijn met de goedgekeurde risicobereidheid. Bij de vaststelling van de risicobereidheid worden de risico's in relatie gebracht met de financiering van de onderneming. Sinds april 2016 is de aandeelhoudersovereenkomst, die als onderdeel van de in 2010 afgeronde emissietraject is gemaakt, afgelopen. Onderdeel van de overeenkomst was het dividendbeleid, gerelateerd aan de solvabiliteit van Bovemij.

De Raad van Bestuur heeft in 2016 het kapitaalbeleid, met als onderdeel daarvan het dividendbeleid, in lijn gebracht met de Solvency II regelgeving. In het dividendbeleid is vastgelegd dat in principe 30% van het nettoresultaat na belastingen, met een minimum dividend van € 425.000,- jaarlijks ter beschikking wordt gesteld als dividend, gekoppeld aan een minimum solvabiliteit van 150%.

Het bij een onderneming als Bovemij behorende kapitaalbeleid steunt voor een belangrijk deel op interne financiering. Het is voor Bovemij bij een eventuele calamiteit of bijvoorbeeld in geval van een strategische acquisitie in de huidige setting niet eenvoudig een beroep te doen op de kapitaalmarkt. Bovemij is hierover in gesprek met de aandeelhouders. Dit betekent wellicht dat de kring van stakeholders uitgebreid dient te worden.

4. Internal Audit Functie

De Internal Audit Functie (IAF) maakt onderdeel uit van de governance structuur van Bovemij. De IAF heeft als doelstelling om inzicht en aanvullende zekerheid te verschaffen aan de Raad van Bestuur en Raad van Commissarissen over de interne beheersing van Bovemij. De IAF geeft hier invulling aan door opzet, bestaan en werking van de interne risicobeheersing objectief te toetsen en hierover te rapporteren aan de Raad van Bestuur en Raad van Commissarissen. De IAF stelt zich onafhankelijk op van de operationele bedrijfsactiviteiten van Bovemij en rapporteert rechtstreeks aan de Raad van Bestuur en de Raad van Commissarissen. Tussen de IAF, de accountant, de Raad van Bestuur en de Raad van Commissarissen vindt periodiek informatie-uitwisseling plaats. In het kader van deze informatie-uitwisseling zijn onder andere de risicoanalyse, het auditplan, de auditverslagen, de jaarlijkse IAF managementletter en de managementletter van de accountant onderwerp van overleg. De IAF neemt het initiatief om met de accountant tenminste jaarlijks in een vroegtijdige fase elkaars risicoanalyse, auditplan en bevindingen te bespreken. De risicoanalyse, het auditplan, de auditverslagen en de jaarlijkse IAF managementletter staan tevens ter beschikking van De Nederlandsche Bank.

5. Beloningsbeleid

Beloningen kunnen zogenoemde 'perverse' prikkels met zich meebrengen. Mede om te voorkomen dat haar beloningsbeleid aanzet tot onzorgvuldige klantbehandeling en het nemen van onverantwoorde risico's hanteert Bovemij een gematigd beloningsbeleid. Hierin past dat zij terughoudend omgaat met variabele beloning. Op de website van Bovemij is een samenvatting van het beloningsbeleid gepubliceerd. Bovemij acht het uitgesloten dat de directieleden en medewerkers door haar beloningsbeleid worden aangezet tot het nemen van risico's van materiële betekenis. Hiermee voldoet het beloningsbeleid aan de Governance Principes en de Regeling Beheerst Beloningsbeleid.

Bovemij heeft haar beloning voor werknemers die worden aangemerkt als Identified Staff in 2012 volledig in lijn gebracht met de Regeling Beheerst Beloningsbeleid (Wft). In 2015 is het beloningsbeleid aangepast aan de nieuwe wet Beloning Financiële Sector, met als belangrijkste kenmerk dat de variabele beloning maximaal 20% van de totale beloning mag bedragen.

Marjolein van Kolck
Directiesecretaresse

Als Identified Staff worden die medewerkers aangemerkt die het risicoprofiel van de onderneming materieel kunnen beïnvloeden. DNB heeft het beloningsbeleid bij Bovemij in detail getoetst en geconcludeerd dat dit beleid volledig voldoet aan de regeling en dat deze daarmee beheerst is. Bovemij houdt bij de vaststelling van de (variabele) beloning terdege rekening met het langetermijnbelang van de onderneming en het maatschappelijk draagvlak. Het beloningsbeleid, met name de uitvoering daarvan, is uitgebreid besproken tijdens de vergaderingen van de Raad van Commissarissen. Het beloningsbeleid van de leden van de Raad van Bestuur wordt door de aandeelhouders vastgesteld.

Ten aanzien van de totale beloning van de leden van de Raad van Bestuur vindt periodiek externe benchmarking plaats. Hierbij wordt gekeken naar financiële ondernemingen van soortgelijke omvang en complexiteit. Tevens wordt op gezette tijden de pensioen- en autoregeling van de Raad van Bestuur beoordeeld. Het variabele deel van de beloning wordt toegekend op basis van vooraf vastgestelde prestatiecriteria, deels op basis van korte- en deels op basis van langetermijndoelstellingen. Op voordracht van en na voorbereiding door de voorzitter van de Raad van Commissarissen is de definitieve beloning voor ieder lid van de Raad van Bestuur afzonderlijk vastgesteld. De beloning bestaat uit een vast en een variabel deel. Het variabele deel van de over 2016 toe te kennen beloning is voor 50% voorwaardelijk gemaakt, uit te keren na drie jaar voor 50% in contanten en voor 50% in certificaten van aandelen. Iedere commissaris ontvangt een passende vergoeding in relatie tot het tijdsbeslag van de werkzaamheden. Met ingang van 2016 is, in overleg met de aandeelhouders, overgegaan op een vaste beloning per jaar.

6. Naleving wet- en regelgeving

A. Algemeen

Bovemij moet en wil voldoen aan een veelomvattend stelsel van interne en externe regels. Om naleving van regels zoveel mogelijk te waarborgen, hanteert Bovemij een compliance structuur die zij heeft vastgelegd in een door de directie goedgekeurd compliance beleid. Dit beleid maakt voor interne en externe partijen duidelijk hoe binnen Bovemij moet worden omgegaan met regels. DNB is belast met het zogenoemde prudentieel toezicht. Haar toezicht betreft de solvabiliteit en de liquiditeit en een beheerste en integere bedrijfsvoering van Bovemij.

De Autoriteit Financiële Markten (AFM) is belast met het toezicht op het gedrag van en de informatieverstrekking op de financiële markten. Haar toezicht op Bovemij betreft met name de informatieverstrekking aan verzekeringnemers, het zaken doen met deskundige en betrouwbare assurantieadviseurs (inclusief de voor Bovemij specifieke samenwerking met BOVAG-bedrijven) en de handel in effecten.

B. Integriteitsbeleid

Bovemij streeft ernaar integer te handelen. Onder integriteit verstaan we dat Bovemij betrouwbaar, eerlijk en transparant is, belangenverstremgeling voorkomt, haar klanten zorgvuldig behandelt en haar medewerkers en relaties met respect behandelt.

Bovemij beheerst het integriteitsrisico door een stelsel van organisatorische maatregelen en criteria die betrekking hebben op de dienstverlening, de acceptatie van nieuwe verzekeringsovereenkomsten, de beleggingen en de selectie van nieuwe medewerkers. Transparantie is hierbij van groot belang. Voor Bovemij betekent transparantie allereerst dat zij haar klanten volledig en juist informeert zodat deze verantwoorde keuzes kunnen maken. Transparantie staat ook voor een volledige en juiste informatievoorziening richting andere belanghebbenden, zoals aandeelhouders, de Raad van Commissarissen, de toezichthouders, de ondernemingsraad, de accountant en de actuaris. Iedere belanghebbende moet zijn rol kunnen vervullen en kunnen beschikken over alle relevante informatie.

Bovemij heeft de structuur en de strategie ingericht op basis van een transparante en zo goed mogelijke relatie met al haar klanten. BOVAG-leden zijn onze klant voor producten, de schakel naar de consument bij de verkoop van verzekeringen en financieringen, aandeelhouder, lid van de Raad van Advies en in een enkel geval lid van de Raad van Commissarissen.

Door de positie van Bovemij in het BOVAG-netwerk, de intensieve relatie en de daarmee samenhangende samenwerking met BOVAG-leden is de beheersing van het integriteitsrisico complexer. Dit is echter een bewuste strategische keuze, passend bij de branche en bij de nichespeeler die Bovemij is.

De Compliance Functie rapporteert jaarlijks in de vorm van een rapportage vergezeld van een persoonlijk gesprek met de voorzitter van de Raad van Commissarissen over alle relevante aspecten op gebied van governance, risk en compliance. Integriteit, cultuur en gedrag van bestuur en medewerkers komen daarin ook aan de orde.

Het rapport wordt gedeeld met de Raad van Commissarissen, de Raad van Bestuur en de accountant. Net als alle andere relevante documenten staat ook dit rapport ter beschikking van DNB.

De centrale afdeling HRM is betrokken bij compliance, bijvoorbeeld daar waar het gaat om navolging van de Regeling Beheerst Beloningsbeleid, maar ook op het gebied van de opleidingsvereisten die vanuit wet- en regelgeving aan onze medewerkers worden gesteld.

De externe accountant (EY) controleert in hoeverre de jaarrekening van Bovemij een getrouw beeld geeft van de financiële resultaten en van de grootte en de samenstelling van het vermogen. De externe actuaris (PwC) certificeert jaarlijks of de in het actuariële verslag opgenomen voorzieningen adequaat zijn vastgesteld.

C. Naleving van regels en klokkenluidersregeling

De Raad van Bestuur is eindverantwoordelijk voor het compliant zijn van Bovemij met de voor haar geldende wet- en regelgeving. Voor een bedrijfsvoering die voldoet aan alle regels is echter ook de actieve en loyale medewerking van alle lagen van de organisatie nodig. Een medewerker die vaststelt dat in strijd met interne of externe regels wordt gehandeld, kan daarover dan ook een klacht indienen bij het interne klachtenloket.

BOVAG

Bovemij, de BOVAG Verzekeringsmaatschappij, is nu al ruim 50 jaar de partner bij uitstek voor de mobiliteitsbranche. Er is geen enkele verzekeraar of financieel dienstverlener in ons land die zo goed begrijpt wat er zich binnen de muren van het mobiliteitsbedrijf en in het hoofd van de mobiliteitsondernemer afspeelt.

Dat resulteert niet alleen in aanbiedingen op maat, maar ook in bijzondere initiatieven en samenwerkingen met het oog op de toekomst. Want Bovemij realiseert zich als geen ander dat een gezonde en goed renderende ondernemer van cruciaal belang is voor Bovemij zelf en voor het collectief. Afgelopen jaar zijn daar op diverse deelgebieden weer heel belangrijke stappen gezet. Denk aan het optuigen van een financieringsproduct voor rijlessen ter ondersteuning van de BOVAG-rijtscholen, de verdere uitrol van de BOVAG Leasefiets en niet te vergeten het baanbrekende concept Helder. Dat neemt klanten namelijk letterlijk bij de hand, begeleidt ze naar het BOVAG-bedrijf en verzorgt het financiële plaatje. Zo worden dus elke dag weer kruisverbanden gelegd tussen Bovemij, de branche en het publiek. Die aanpak is volgens mij uniek. Bovemij zorgt er door de nauwe samenwerking met onze bedrijven voor dat de mobiliteitsbranche sterk blijft. En daar zijn wij als BOVAG niet alleen blij mee, maar vooral ook erg trots op!

Last but not least: de betekenis van Bovemij voor de branche was ook zeer prominent bij de overdracht van de aandelen in RDC door BOVAG. Onder de vleugels van Bovemij heeft RDC meer mogelijkheden om zich verder te ontwikkelen en van waarde te zijn voor de ondernemers in

“Bovemij zorgt er door de nauwe samenwerking met onze bedrijven voor dat de mobiliteitsbranche sterk blijft.”

de mobiliteitsbranche. Omgekeerd profiteert Bovemij van de expertise, het netwerk en de systemen van RDC bij het faciliteren van klanten om succesvol te ondernemen.

Bertho Eckhardt
Algemeen voorzitter BOVAG

STAK

Stichting Administratiekantoor Bovemij Verzekeringsgroep (STAK) heeft als doel het verkrijgen en administreren van gewone aandelen in het kapitaal van Bovemij N.V. STAK oefent het stemrecht uit, in het op de aandelen beschikbaar gestelde dividend en keert het dividend uit aan de certificaathouders.

Sinds de aandelenemissie in 2010 is er sprake van twee grootaandeelhouders: BOVAG en STAK. STAK vertegenwoordigt zo'n 260 certificaathouders, die allemaal behoren tot het netwerk van BOVAG. Alle aandelen van Bovemij zijn dus in handen van de branche!

STAK heeft na de handelsdag op 16 juni 2016 vastgesteld dat 82,44% van de aandelen van de Bovemij N.V. in bezit is van BOVAG; de resterende 17,56% is in bezit van de 278 certificaathouders. In 2015 is met de introductie van NPEX een belangrijke stap gezet en kan de handel nu dagelijks plaatsvinden via dit handelsplatform. De verhandelbaarheid is nog altijd wel beperkt tot de besloten groep van toegelaten Bovemij-certificaathouders. Het bestuur van de STAK is verantwoordelijk voor de toelating van nieuwe deelnemers.

Sinds de invoering van de handel via handelsplatform NPEX zijn diverse transacties tot stand gekomen en vindt de prijsvorming plaats op basis van vraag en aanbod. De handelsdag (voorheen één dag per jaar) heeft met de invoering van de mogelijkheid om dagelijks te handelen zijn betekenis verloren.

Tijdens de Algemene Vergadering van Bovemij N.V. op 21 april 2017 zal de (richt)prijs volgens de jaarlijks extern vastgestelde waardering van de onderneming bekend worden gemaakt.

Het bestuur van STAK kwam in het afgelopen verslagjaar drie keer bij elkaar. In de STAK-bestuursvergadering van 18 april 2017 werd onder meer gesproken over de conceptjaarcijfers van 2016 en het voorgestelde dividend van € 0,39 per gewoon aandeel. Het bestuur van STAK stelt vast dat dit voorstel in lijn met het dividendbeleid is opgesteld en ondersteunt dit voorstel daarmee van harte.

Bovemij heeft afgelopen jaar, ondanks de hoge (bruto)schadelast door brand en hagel, een beter resultaat dan in 2015 behaald. Ook bleef de solvabiliteit ruim toereikend. Complimenten voor deze mooie resultaten aan de Raad van Commissarissen, de Raad van Bestuur en alle medewerkers van Bovemij zijn dan ook zeker op zijn plaats!

Bas Rüttchen
Voorzitter Stichting Administratiekantoor Bovemij Verzekeringsgroep

Jaarrekening 2016

Jurgen Liebers

Manager Actuariteit en Financiële Analyse

Risk | Verzekeringen

Geconsolideerde balans per 31 december 2016

Activa (in duizenden euro's)	31-12-2016	31-12-2015
Beleggingen 1		
Terreinen en gebouwen		
Terreinen en gebouwen voor eigen gebruik	18.252	17.840
Overige terreinen en gebouwen	26.156	17.883
	44.408	35.723
Overige financiële beleggingen		
Aandelen	47.874	43.358
Hypotheken	52.839	49.965
Obligaties	792	-
Vorderingen uit hoofde van financial lease	106.552	62.503
Andere financiële beleggingen	6.315	1.646
	214.372	157.472
Vorderingen 2		
Vorderingen uit herverzekering	4.149	1.644
Vorderingen uit directe verzekering	27.262	25.544
Vorderingen uit co-assurantie	28.149	18.101
Overige vorderingen en overlopende activa	13.207	11.329
	72.767	56.618
Overige activa 3		
Immateriële vaste activa	2.310	-
Materiële vaste activa	26.681	27.161
Liquide middelen	219.385	237.497
	248.376	264.658
	579.923	514.471

Passiva (in duizenden euro's)	31-12-2016	31-12-2015
Eigen vermogen 4	158.965	151.128
Technische voorzieningen 5		
Voor niet-verdiende premies en lopende risico's	86.405	85.880
Voor te betalen schaden	230.795	207.851
	317.200	293.731
Voorzieningen 6		
Voor belastingen	10.011	9.924
Overige voorzieningen	257	1.457
	10.268	11.381
Schulden 7		
Schulden uit herverzekering	313	97
Schulden uit directe verzekering	5.710	3.898
Schulden aan kredietinstellingen	49.568	30.410
Belastingen en premies sociale verzekeringen	4.256	3.353
Overige schulden en overlopende passiva	33.643	20.473
	93.490	58.231
	579.923	514.471

Geconsolideerde winst-en-verliesrekening over 2016

Technische rekening (in duizenden euro's)	2016	2015
Verdiende premie eigen rekening	8	
Premies		
- Bruto	335.556	309.534
- Aandeel herverzekeraars	19.777	16.144
	315.779	293.390
Wijziging technische voorziening voor niet-verdiende premies en lopende risico's		
- Bruto	8.959	3.987
- Aandeel herverzekeraars	1.058	2.148
	7.901	1.839
	323.680	295.229
Beleggingsopbrengsten technische rekening	6.924	8.012
Schade eigen rekening	9	
Schaden		
- Bruto	218.044	227.619
- Aandeel herverzekeraars	21.115	15.345
	196.929	212.274
Wijziging technische voorziening voor te betalen schaden		
- Bruto	44.405	-8.495
- Aandeel herverzekeraars	21.461	-1.509
	22.944	-6.986
	219.873	205.288
Bedrijfskosten	10	
Acquisitiekosten	60.425	49.352
Beheers- en personeelskosten	34.423	37.123
	94.848	86.475
Resultaat technische rekening	15.883	11.478

Niet-technische rekening (in duizenden euro's)	2016	2015
Resultaat technische rekening	15.883	11.478
Beleggingsopbrengsten		
Opbrengst terreinen en gebouwen	3.812	2.628
Opbrengst overige beleggingen	1.364	2.912
Ongerealiseerde opbrengsten financiële beleggingen	5.867	7.151
	11.043	12.691
Beleggingslasten	-467	-819
Toegerekende opbrengsten uit beleggingen overgeboekt naar technische rekening	-6.924	-8.012
Resultaat niet-verzekeringstechnische activiteiten	11	165
Resultaat voor belastingen	17.502	15.503
Belastingen	12	
	-4.343	-3.556
Resultaat na belastingen	13.159	11.947

Geconsolideerd kasstroomoverzicht over 2016

Technische rekening (in duizenden euro's)	2016	2015
Kasstroom uit operationele activiteiten		
Resultaat na belastingen	13.159	11.947
Afschrijving materiële vaste activa	6.616	6.357
Waardeverandering beleggingen	-7.456	-7.710
Aangepast resultaat	12.319	10.594
Mutatie technische voorzieningen	23.469	-9.863
Mutatie voorziening voor belastingen	87	603
Mutatie overige voorzieningen	-1.200	698
Mutatie overige operationele activiteiten	-48	22.545
Totaal kasstroom uit operationele activiteiten	34.627	24.577
Kasstroom uit investerings- en beleggingsactiviteiten		
Investerings en aankopen		
Beleggingen	-96.790	-77.111
Acquisitie deelnemingen	-1.741	-2.970
Investerings materiële vaste activa	-17.085	-16.572
Investerings immateriële vaste activa	-2.310	-
Desinvesteringen, afschrijvingen en verkopen		
Beleggingen	38.661	42.816
Desinvesteringen en afschrijving desinvesteringen materiële vaste activa	10.949	5.507
Afwaardering deelnemingen	-	-484
Totaal kasstroom uit investerings- en beleggingsactiviteiten	-68.316	-48.814
Kasstroom uit financieringsactiviteiten		
Dividenduitkering	-3.581	-5.735
Financieringen	19.158	24.332
Toename aandelenkapitaal	63	-
Agio storting minus emissiekosten	-63	-
Totaal kasstroom uit financieringsactiviteiten	15.577	18.597
Mutatie liquide middelen	-18.112	-5.640

Geconsolideerd totaalresultaat

Overzicht geconsolideerd totaalresultaat (in duizenden euro's)	2016	2015
Geconsolideerd nettoresultaat na belastingen	13.159	11.947
Onttrekking herwaarderingsreserve ten gunste van belastinglatentie	-	-
Totaalresultaat	13.159	11.947

Toelichting op de geconsolideerde balans en winst-en-verliesrekening

Algemeen

Op grond van Boek 2 Titel 9 van het Burgerlijk Wetboek, in het bijzonder afdeling 15, zijn de voor verzekeringsmaatschappijen geldende voorschriften voor de jaarrekening toegepast.

De financiële gegevens van de onderneming zijn in de geconsolideerde jaarrekening verwerkt. Alle bedragen in de jaarrekening zijn in duizenden euro's vermeld, tenzij anders aangegeven.

Activiteiten

Bovemij N.V., gevestigd te Nijmegen, heeft drie hoofdactiviteiten, waarbij de activiteiten primair gericht zijn op de mobiliteitsbranche. Bovemij verzekert, financiert en verzorgt data- en internetactiviteiten voor mobiliteitsbedrijven.

Presentatie en schattingswijzigingen

De in deze jaarrekening ter vergelijking opgenomen cijfers over 2015 zijn, waar nodig, ten behoeve van het inzicht geherrubriceerd. Er hebben in 2016 geen stelselwijzigingen plaatsgevonden.

Bij een aantal posten in de balans en resultatenrekening staat een genummerde verwijzing naar de overeenkomstig genummerde toelichtingen elders in de jaarrekening.

Om de grondslagen en regels voor het opstellen van de jaarrekening te kunnen toepassen, is het noodzakelijk dat de directie zich over verschillende zaken een oordeel vormt en dat zij schattingen maakt die essentieel kunnen zijn voor de in de jaarrekening opgenomen bedragen. Deze schattingen zijn naar het beste weten van de directie gemaakt, maar de daadwerkelijke uitkomsten kunnen uiteindelijk afwijken van die schattingen.

In 2016 is de toerekening van de premies van volmachten en bijbehorende provisie verijnd, als gevolg van beschikbaarheid van betere data, waarbij de premies op daadwerkelijke looptijd worden toegerekend aan de resultatenrekening. Het netto effect op het resultaat voor belastingen van deze wijziging bedraagt € 3,5 miljoen positief.

De belangrijkste schattingen hebben betrekking op:

- Technische voorzieningen voor te betalen schaden;
- Waardering van financiële beleggingen.

Grondslagen voor consolidatie

De volgende deelnemingen zijn in de consolidatie betrokken:

- N.V. Schadeverzekering-Maatschappij Bovemij;** statutair gevestigd te Nijmegen (100%)
 - **Enra verzekeringen B.V.;** statutair gevestigd te Grootebroek (100%)
 - **Quakel Assuradeuren B.V.;** statutair gevestigd te Alphen aan de Rijn (50%)
 - **Dealerdiensten Automotive B.V.;** statutair gevestigd te Velsen (100%)
 - **Bovemij Intermediair B.V.;** statutair gevestigd te Nijmegen (100%)
 - **RDC Group B.V.;** statutair gevestigd te Amsterdam (68,95%)
 - **RDC inMotiv Nederland B.V.;** statutair gevestigd te Amsterdam (100%)
 - **RDC Infobeheer B.V.;** statutair gevestigd te Amsterdam (99%)

Bovemij Financieringsmaatschappij B.V.; statutair gevestigd te Nijmegen (100%)

- **Care4Lease B.V.;** statutair gevestigd te Nijmegen (100%)
- **Bovemij Finance B.V.;** statutair gevestigd te Nijmegen (100%)

IsHelder B.V.; statutair gevestigd te Nijmegen (100%)

Bovemij Intermediair Holding B.V.; statutair gevestigd te Nijmegen (100%)

- **Bovemij Juridische Diensten B.V.;** statutair gevestigd te Nijmegen (100%)
- **Combinatie Bovemij Mn Services B.V.;** statutair gevestigd te Rijswijk (50%)
 - **Bovemij Services B.V.;** statutair gevestigd te Nijmegen (100%)

Premie.nl B.V.; statutair gevestigd te Roosendaal (100%)

Bovemij Interne Diensten B.V.; statutair gevestigd te Nijmegen (100%)

De groepsmaatschappijen zijn integraal geconsolideerd, waarbij onderlinge schulden, vorderingen en transacties zijn geëlimineerd, evenals binnen de groep gerealiseerde resultaten. Nieuw verworven deelnemingen worden in de consolidatie betrokken vanaf het tijdstip waarop

beleidsbepalende invloed kan worden uitgeoefend. Afgestoten deelnemingen worden in de consolidatie betrokken tot het tijdstip van beëindiging van deze invloed.

Waarderingsgrondslagen van groepsmaatschappijen en andere in de consolidatie opgenomen rechtspersonen zijn waar nodig gewijzigd om deze in overeenstemming te brengen met de geldende waarderingsgrondslagen voor de groep. Alle in de consolidatiekring betrokken deelnemingen zijn onderdeel van de fiscale eenheid voor vennootschapsbelasting, met uitzondering van Combinatie Bovemij Mn Services B.V., Bovemij Services B.V. en Quakel Assuradeuren B.V. Alle transacties met verbonden partijen hebben plaatsgevonden onder normale marktvoorwaarden. De deelneming in Zonneparken Nederland (50%) is niet in de consolidatie betrokken en is vanwege de aard en omvang van de activiteiten als belegging verantwoord.

Grondslagen voor de waardering van activa en passiva

Algemeen

Voor zover niet anders vermeld, zijn activa en passiva opgenomen voor de verkrijgingsprijs. De noodzakelijk geachte voorzieningen voor het risico van onvolwaardigheid op de betreffende activa worden in mindering gebracht. In vreemde valuta luidende bedragen worden omgerekend tegen de koersen per balansdatum. Dit heeft uitsluitend betrekking op beleggingen. De valutaverschillen worden verantwoord in de winst-en-verliesrekening.

Oprichtingen

In het boekjaar heeft de groep de volgende vennootschap opgericht:

Per 8 december 2016:

- **Bovemij Interne Diensten B.V.;** statutair gevestigd te Nijmegen (100%)

Acquisities

In het boekjaar heeft de groep de volgende acquisitie verricht:

Per 31 december 2016:

- **RDC B.V.;** statutair gevestigd te Amsterdam (68,95%)
 - **RDC inMotiv Nederland B.V.;** statutair gevestigd te Amsterdam (100%)
 - **RDC Infobeheer B.V.;** statutair gevestigd te Amsterdam (99%)

Bovemij N.V. heeft per 31 december 2016 de aandelen in RDC Group B.V. overgenomen van BOVAG. RDC is een automatiseringsbedrijf dat zich primair richt op de bedrijven in de mobiliteitsbranche.

Liquidaties

In het boekjaar heeft de groep de volgende liquidatie verricht:

Per 6 september 2016:

- **Delps B.V.;** statutair gevestigd te Capelle aan den IJssel (100%)

Beleggingen

Terreinen en gebouwen

Terreinen en gebouwen voor eigen gebruik

Bedrijfsgebouwen en -terreinen worden gewaardeerd op marktwaarde. Hiertoe vindt eenmaal in de drie jaar taxatie plaats door externe deskundigen. Daarnaast vindt jaarlijks per balansdatum een beoordeling van de marktwaarde plaats. De gebouwen voor eigen gebruik zijn gewaardeerd op de getaxeerde onderhandse verkoopwaarde onder voortzetting van de lopende huurovereenkomst. Op de in eigen gebruik zijnde gebouwen en terreinen, alsmede op de centrale verwarmings- en liftinstallatie, wordt niet afgeschreven. Kosten ter instandhouding van onroerend goed worden in de winst-en-verliesrekening verantwoord. Zowel gerealiseerde als ongerealiseerde winsten en verliezen worden rechtstreeks ten gunste of ten laste van het resultaat gebracht. Waardemutaties worden tevens opgenomen in de herwaarderingsreserve. Daarnaast wordt rekening gehouden met belastinglatenties.

Overige terreinen en gebouwen

Overige terreinen en gebouwen worden gewaardeerd op marktwaarde. De overige gebouwen zijn gewaardeerd op de getaxeerde verkoopwaarde bij onderhandse verkoop vrij van huur of de onderhandse verkoopwaarde onder voortzetting van de lopende huurovereenkomsten.

Hiertoe vindt eenmaal in de drie jaar taxatie plaats door externe deskundigen. Daarnaast vindt jaarlijks per balansdatum een beoordeling van de marktwaarde plaats. Kosten ter instandhouding van onroerend goed worden in de winst-en-verliesrekening verantwoord. Zowel gerealiseerde als ongerealiseerde winsten en verliezen worden rechtstreeks ten gunste of ten laste van het resultaat gebracht. Waardemutaties worden tevens opgenomen in de herwaarderingsreserve. Daarnaast wordt rekening gehouden met belastinglatenties.

Overige financiële beleggingen

Financiële instrumenten

Onder financiële instrumenten worden zowel primaire financiële instrumenten, zoals vorderingen en schulden, als financiële derivaten verstaan. Voor de grondslagen van primaire financiële instrumenten wordt verwezen naar de behandeling per balanspost.

Aandelen en obligaties

Waardering van aandelen en obligaties geschiedt tegen marktwaarde. Op de beurs genoteerde aandelen en obligaties worden gewaardeerd op de beurskoers ultimo boekjaar. Niet op de beurs genoteerde aandelen en obligaties worden gewaardeerd op geschatte verkoopwaarde ultimo boekjaar, indien deze objectief te bepalen is.

Gerealiseerde en niet-gerealiseerde waardeverschillen komen volledig ten gunste of ten laste van het resultaat van het boekjaar. De gerealiseerde waardeverschillen worden bepaald door de verkoopopbrengst te verminderen met de marktwaarde bij aanvang van het boekjaar.

Hypotheeken

De waardering van het hypotheekbeleggingsfonds geschiedt tegen reële waarde, welke ten minste eenmaal per maand wordt vastgesteld. De waardering van het fonds is gebaseerd op de gehanteerde hypotheekrente, de opslag voor hypotheeken ten opzichte van de staatscurve en verliezen op de hypotheeken.

Vorderingen uit hoofde van financial lease

Autoleasecontracten waarbij nagenoeg alle aan de eigendom verbonden risico's en voordelen worden overgedragen aan de lessee, worden gekenmerkt als financiële leasevorderingen. Deze contracten worden verantwoord als financieel actief tegen een bedrag gelijk aan de contante waarde van de minimale leasebetalingen. Dit is inclusief gegarandeerde restwaarde en de niet-gegarandeerde restwaarde zoals die aan de onderneming toekomt, na aftrek van eventuele cumulatieve waardeverminderingen. Noodzakelijk geachte voorzieningen voor dubieuze debiteuren worden verantwoord onder de post debiteuren.

Direct toerekenbare kosten zijn inbegrepen in de initiële bepaling van de financiële leasevorderingen.

Het verschil tussen de bruto-investering in de lease en de contante waarde van de invorderbare minimale leasebetalingen is onverdiende interest en wordt over de looptijd van de lease verantwoord tegen een constant rendement op de netto-investering in de financiële lease.

Op balansdatum wordt nagegaan of sprake is van signalen die erop duiden dat de financiële lease aan bijzondere waardevermindering onderhevig is. Dat is het geval voor zover er een verschil is tussen de boekwaarde van het actief en de contante waarde van de voor de toekomst verwachte, tegen de oorspronkelijke effectieve rentevoet verdisconteerde kasstromen. Een zodanig verlies uit hoofde van waardevermindering wordt direct in de winst-en-verliesrekening verantwoord en opgenomen onder de leasekosten.

Andere financiële beleggingen

Andere financiële beleggingen worden gewaardeerd op nominale waarde onder aftrek van noodzakelijk geachte voorzieningen voor mogelijke oninbaarheid. Zonneparken worden gewaardeerd tegen zichtbaar eigen vermogen.

Vorderingen

De vorderingen worden bij eerste verwerking opgenomen tegen de reële waarde en vervolgens gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs. De reële waarde en geamortiseerde kostprijs zijn gelijk aan de nominale waarde. Noodzakelijk geachte voorzieningen voor het risico van oninbaarheid worden in mindering gebracht.

De vordering uit co-assurantie heeft betrekking op de gezamenlijk met N.V. Schadeverzekering Metaal en Techniek uitgevoerde WIA-verzekering voor de BOVAG-branche. De beleggingen behorende bij deze verzekering zijn ondergebracht bij N.V. Schadeverzekering Metaal en Technische Bedrijfstakingen en zijn economisch eigendom van Bovemij.

Overige activa

Immateriële vaste activa

De onder immateriële vaste activa opgenomen kosten van onderzoek en ontwikkeling worden gewaardeerd op het bedrag van bestede kosten, verminderd met de cumulatieve afschrijvingen en indien van toepassing met bijzondere waardeverminderingen. De jaarlijkse afschrijvingen worden gebaseerd op de geschatte economische levensduur vanaf de datum van ingebruikname en berekend op basis van een vast percentage van de bestede kosten. De afschrijvingsduur bedraagt 5 jaar.

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa zijn gewaardeerd op basis van historische aanschaffingskosten verminderd met lineaire afschrijvingen, welke zijn gebaseerd op de verwachte economische levensduur en rekening houdend met bijzondere waardeverminderingen.

De afschrijvingstermijnen zijn als volgt:

- Inrichting gebouwen en kantoorinventaris: 5-10 jaar
- Informatieverwerkende systemen: 5 jaar

Vervoermiddelen worden gewaardeerd op verkrijgingsprijs, verminderd met de cumulatieve afschrijvingen en indien van toepassing met bijzondere waardeverminderingen. De afschrijvingen worden gebaseerd op de geschatte economische levensduur en een eventuele residuwaarde. Er wordt afgeschreven vanaf het moment van ingebruikneming.

Technische voorzieningen

Toereikendheidstoets

Jaarlijks voert Bovemij een toets uit naar de toereikendheid van de balanswaarde van de voorzieningen. Hiertoe wordt een toetsvoorziening vastgesteld. Deze toetsvoorziening is een benadering van de marktwaarde van de verplichtingen waarbij rekening wordt gehouden met onzekerheidsmarges, en sluit waar mogelijk aan op de SII best estimate voorziening. Er wordt gebruik gemaakt van gangbare actuariële methoden. Op grond van de uitkomsten van de toets concludeert Bovemij dat de balanswaarde toereikend is.

Voor niet-verdiende premies en lopende risico's

De voorziening voor niet-verdiende premies en lopende risico's betreft onverdiende brutopremies ultimo boekjaar na aftrek van de quotamatige aandelen van de herverzekeraars en onder aftrek van overlopende kosten voor provisie. Deze post wordt berekend naar evenredigheid van de nog niet verstreken risicotermijnen. De voorziening is nominaal opgenomen. De ongevallen- en arbeidsongeschiktheidsverzekering zijn, gezien het langlopend karakter, tegen contante waarde berekend.

Voor te betalen schaden

De voorziening voor te betalen schaden betreft het geschatte deel van de gemelde, maar nog niet afgewikkelde schaden. Tevens zijn voorzieningen voor schaden opgenomen die per balansdatum wel zijn voorgevallen, maar nog niet bij de verzekeraar zijn gemeld alsmede voor mogelijke mutaties in wel gemelde maar nog niet afgewikkelde schaden. De omvang van dit deel van de voorziening wordt geschat op basis van actuariële schade-uitloopanalyses. Bij het uitvoeren van deze analyses wordt rekening gehouden met verwachte subrogatie en de verkrijging van het eigendom van verzekerde zaken. De actuariële analyses ten behoeve van de voorziening worden in het bijzonder gebruikt om de uiteindelijk verwachte kosten te schatten van complexere claims die door zowel in- als

externe factoren (zoals schadebehandelingsprocedures, inflatie, veranderingen in wet- en regelgeving, gerechtelijke uitspraken, historie en trends) kunnen worden beïnvloed.

De te regresseren schaden en het aandeel herverzekeraars zijn op de voorziening in mindering gebracht. De voorziening voor de interne kosten van de schadeafhandeling van nog af te wikkelen schaden is opgenomen tegen nominale waarde en is aan de voorziening voor te betalen schaden toegevoegd.

Acquisitiekosten

Aan de looptijd van de verzekering toegerekende acquisitiekosten (provisies) worden in mindering gebracht op de technische voorziening voor niet-verdiende premies en lopende risico's. Onder de acquisitiekosten worden afsluitprovisies inclusief verlengingsprovisies begrepen.

Voorzieningen

Voor belastingen

De voorziening voor latente belastingen betreft de latente belastingverplichtingen ter zake van de bestaande fiscale waarderingsverschillen en heeft een overwegend langlopend karakter. De voorziening is bepaald op basis van het nominale belastingtarief van 25% (2015: 25%).

Overige voorzieningen

De overige voorzieningen hebben betrekking op de entiteiten Care4Lease en IsHelder en zijn gevormd ten behoeve van te betalen casco'schaden van gefinancierde voertuigen waarvan Bovemij het juridisch eigendom heeft, maar waarvan het cascorisico niet extern is verzekerd.

Grondslagen voor de resultaatbepaling

Het resultaat wordt bepaald als het verschil tussen de in rekening gebrachte premies en overige baten en de betaalde schaden en andere lasten over het jaar, rekening houdend met lopende herverzekeringsovereenkomsten. De opbrengsten en kosten worden toegerekend aan het boekjaar waarop zij betrekking hebben. Verliezen worden verantwoord zodra zij voorzienbaar zijn.

Het resultaat wordt tevens bepaald met inachtneming van de verwerking van ongerealiseerde waardeveranderingen van op actuele waarde gewaardeerde beleggingen.

De aan herverzekeraars betaalde herverzekeringspremie wordt naar evenredigheid van de looptijd van de contracten als last opgenomen in de resultatenrekening.

Verdiende premies eigen rekening

Onder brutopremies wordt verstaan de aan derden in rekening gebrachte bedragen, na aftrek van in rekening gebrachte assurantiebelaasting, polis- en administratiekosten en wettelijke bijdragen.

De premie voor schadeverzekeringen wordt na aftrek van initiële kosten verdeeld over de looptijd van het contract naar evenredigheid van de verstreken verzekeringstermijn als opbrengst opgenomen. De wijziging in de technische voorzieningen voor niet-verdiende premies en lopende risico's wordt tevens onder het premie-inkomen verantwoord.

Toegerekende beleggingsopbrengsten

De beleggingen worden aangehouden ter afdekking van het eigen vermogen en de technische voorzieningen. De opbrengst uit beleggingen wordt aan de branches toegerekend op basis van het gemiddeld geïnvesteerd vermogen in de technische voorzieningen.

Schade eigen rekening

Onder de schade eigen rekening worden zowel de materiële schade als de schadebehandelingskosten voor letselschaden opgenomen.

Bedrijfskosten

Bedrijfskosten zijn toegerekend aan het verslagjaar waarop deze betrekking hebben.

Pensioenen

Bovemij heeft de pensioenregeling voor de werknemers verzekerd bij een pensioenverzekeraar. Bovemij kent meerdere pensioenregelingen. De verzekerde regelingen betreffen gedeeltelijk middelloonregelingen en gedeeltelijk toegezegde bijdrageregelingen.

Belastingen

De belastingen over het resultaat worden berekend naar het voor het betreffende boekjaar geldende nominale tarief, waarbij rekening wordt gehouden met fiscale faciliteiten. Voor zover de betaling van de vennootschapsbelasting wordt uitgesteld, wordt hiervoor een voorziening voor latente belastingen gevormd.

Niet-technische rekening

De niet-technische rekening betreft de niet aan branches toegerekende beleggingsopbrengsten.

Niet-verzekeringstechnische activiteiten

Niet-verzekeringstechnische activiteiten en lasten betreffen de resultaten van activiteiten niet zijnde verzekerings-technische of financieringsactiviteiten.

Grondslagen voor het geconsolideerde kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode, waarbij onderscheid is gemaakt tussen de kasstromen uit operationele, investerings-, beleggings- en financieringsactiviteiten. Investerings- en desinvesteringen in terreinen en gebouwen worden verantwoord onder de beleggings- en investeringsactiviteiten. Ontvangen en betaalde rente, ontvangen dividenden en winstbelastingen zijn opgenomen onder de kasstroom uit operationele activiteiten. Betaalde dividenden worden verantwoord onder de financieringsactiviteiten. De geldmiddelen in het kasstroomoverzicht bestaan uit de liquide middelen.

Maike Wieland

Manager Operatie
Particulieren | Verzekeringen

Toelichting op geconsolideerde balans per 31 december 2016

1. Beleggingen

Terreinen en gebouwen voor eigen gebruik (in duizenden euro's)	2016	2015
Stand per 1 januari	17.840	11.452
Aankoop in boekjaar	-	5.829
Herwaardering in boekjaar	412	559
Stand per 31 december	18.252	17.840

De verkrijgingsprijs van de terreinen en gebouwen voor eigen gebruik bedraagt per 31 december 2016 € 18.338.000,- (2015: € 18.338.000,-). De huuropbrengst van de bedrijfsgebouwen en -terreinen voor eigen gebruik, verminderd met direct toerekenbare kosten, per saldo € 718.000,- (2015: € 1.063.000,-), is verantwoord als opbrengst uit beleggingen. Alle terreinen en gebouwen zijn getaxeerd per 31 december 2016. De waardering van terreinen en gebouwen voor eigen gebruik is inclusief € 1.513.000,- herwaardering (2015: € 1.101.000,-). De terreinen en gebouwen maken deel uit van de beleggingsportefeuille. Derhalve wordt hier niet op afgeschreven.

Overige terreinen en gebouwen (in duizenden euro's)	2016	2015
Stand per 1 januari	17.883	11.302
Aankoop in boekjaar	7.096	7.014
Herwaardering in boekjaar	1.177	-
Verkoop in boekjaar	-	-433
Stand per 31 december	26.156	17.883

De verkrijgingsprijs van overige terreinen en gebouwen bedraagt per 31 december 2016 € 24.248.000,- (2015: € 17.152.000,-). De waardering van overige terreinen en gebouwen is inclusief € 1.908.000,- herwaardering (2015: € 731.000,-).

Overige financiële beleggingen (in duizenden euro's)	31-12-2016		31-12-2015	
	Balanswaarde	Verkrijgingsprijs	Balanswaarde	Verkrijgingsprijs
Aandelen	47.874	28.318	43.358	27.341
Hypotheek	52.839	46.464	49.965	45.000
Obligaties	792	784	-	-
Vorderingen uit hoofde van financial lease	106.552	106.552	62.503	62.503
Andere financiële beleggingen	6.315	6.315	1.646	1.646
Stand per 31 december	214.372	188.433	157.472	136.490

Verloop financiële beleggingen (in duizenden euro's)	Aandelen	Hypotheek	Obligaties	Vorderingen uit hoofde van financial lease	Andere financiële beleggingen	Totaal 2016	Totaal 2015
Stand per 1 januari	43.358	49.965	-	62.503	1.646	157.472	128.130
Mutaties in het boekjaar							
Aankopen resp. stortingen	2.010	-	842	81.303	5.539	89.694	64.574
Herwaardering ten gunste (- ten laste) van resultaat	3.117	2.874	-7	-	-117	5.867	7.151
Verkopen resp. aflossingen	-611	-	-43	-37.254	-753	-38.661	-42.383
Stand per 31 december	47.874	52.839	792	106.552	6.315	214.372	157.472

Toelichting waarderingmethode beleggingen (in duizenden euro's)	Genoteerde marktprijzen	Afgeleide markt-notering	Onafhankelijke taxaties	Waarderingsmodellen	Andere methoden	Totaal
Vastgoedbeleggingen	-	-	18.252	26.156	-	44.408
Aandelen	31.434	16.440	-	-	-	47.874
Hypotheek	-	-	-	52.839	-	52.839
Obligaties	792	-	-	-	-	792
Vorderingen uit hoofde van financial lease	-	-	-	-	106.552	106.552
Andere financiële beleggingen	-	-	-	-	6.315	6.315
Stand per 31 december	32.226	16.440	18.252	78.995	112.867	258.780

Vastgoedbeleggingen

Onder vastgoedbeleggingen zijn opgenomen de gebouwen en terreinen voor eigen gebruik en overige terreinen en gebouwen. Onder overige terreinen en gebouwen zijn woningprojecten voor commerciële verhuur verantwoord.

De gebouwen en terreinen voor eigen gebruik worden gewaardeerd op taxatiewaarde. De taxaties worden eenmaal per drie jaar uitgevoerd of frequenter indien ontwikkelingen in de vastgoedmarkt daar aanleiding voor geven.

De taxatie van de gebouwen en terreinen voor eigen gebruik is gebaseerd op de huurwaarde en exploitatiekosten, rekening houdend met een aanvangsrendement van 5%. De periodieke taxatie heeft voor het laatst plaatsgevonden in 2015. De woningprojecten voor commerciële verhuur die eind 2016 zijn opgeleverd, worden gewaardeerd op actuele waarde, welke is afgeleid van de gepubliceerde verkoopprijzen. Het deel van de woningprojecten dat per 31 december 2016 niet is opgeleverd, is gewaardeerd tegen de kostprijs van € 5.700.000,-.

Aandelen

Genoteerde marktprijzen

De aandelen betreffen onder andere participaties in aandelenbeleggingsfondsen met een portefeuille van Europese en wereldwijd beursgenoteerde ondernemingen. Daarnaast wordt geparticipeerd in passieve aandelenbeleggingsfondsen die de MSCI Europe Index en MSCI World Index volgen.

Afgeleide marktnotering

Er wordt belegd in aandelen via niet-genoteerde Nederlandse en Europese small cap fondsen die minimaal 5% van de aandelen in kleine ondernemingen houden. De marktwaarde van de aandelenfondsen is gebaseerd op de Net Asset Value. De Net Asset Value is afgeleid van de marktnoteringen van deze aandelen.

Andere methode

De exposures op de USD, GBP en JPY die samenhangen met de beleggingen in aandelenfondsen worden afgedekt met valutahedges. Daarmee wordt het grootste deel van het valutarisico geëlimineerd. De valutahedges worden steeds voor een kwartaal afgesloten waarna deze worden doorgerold.

Onderdeel van de waarde van de aandelen is de waarde van de valutahedge inzake het afdekken van valutarisico's op aandelen genoteerd in US Dollar, Japanse Yen en Britse Ponden. De kostprijs van derivaten is nihil. De waarde ultimo 2016 bedraagt € 15.000,- negatief.

Hypotheek

De vastrentende waarden betreft de participatie in een Nederlands hypotheekbeleggingsfonds met een portefeuille van uitsluitend Nederlandse hypotheeklen die zijn verstrekt na 1 januari 2013. De particuliere Nederlandse woonhuizen dienen als onderpand. Het hypotheekbeleggingsfonds heeft de structuur van een fonds voor gemene rekening met een open-end karakter, met dien verstande dat de mate waarin participanten in en uit kunnen treden, te allen tijde afhankelijk is van de hypotheekproductie, respectievelijk de beschikbare liquide middelen. De waardering van het hypotheekbeleggingsfonds geschiedt tegen reële waarde, welke ten minste eenmaal per maand wordt vastgesteld. De waardering van het fonds is gebaseerd op de gehanteerde hypotheekrente, de opslag voor hypotheeklen ten opzichte van de staatscurve en verliezen op de hypotheeklen.

Vorderingen financial lease

Autoleasecontracten waarbij nagenoeg alle aan de eigendom verbonden risico's en voordelen worden overgedragen aan de lessee, worden gekenmerkt als financiële leasevorderingen. Deze contracten worden verantwoord als financieel actief tegen een bedrag gelijk aan de contante waarde van de minimale leasebetalingen (inclusief gegarandeerde restwaarde) en de niet-gegarandeerde restwaarde zoals die aan de onderneming toekomt, na aftrek van eventuele cumulatieve waardeverminderingen. Noodzakelijk geachte voorzieningen voor dubieuze debiteuren worden verantwoord onder de post debiteuren. Het onderpand van de financieringstermijnen wordt maandelijks getoetst op de verhouding handelswaarde/boekwaarde.

Direct toerekenbare kosten zijn inbegrepen in de initiële bepaling van de financiële leasevorderingen.

Het verschil tussen de bruto-investering in de lease en de contante waarde van de invorderbare minimale leasebetalingen is onverdiende interest en wordt over de looptijd van de lease verantwoord tegen een constant rendement op de netto-investering in de financiële lease.

Op balansdatum wordt nagegaan of sprake is van signalen die erop duiden dat de financiële lease aan bijzondere waardevermindering onderhevig is. Dat is het geval voor zover er een verschil is tussen de boekwaarde van het actief en de contante waarde van de voor de toekomst verwachte, tegen de oorspronkelijke effectieve rentevoet verdisconteerde kasstromen. Een zodanig verlies uit hoofde van waardevermindering wordt direct in de winst- en verliesrekening verantwoord en opgenomen onder de leasekosten.

Andere financiële beleggingen

Zonneparken worden gewaardeerd tegen zichtbaar eigen vermogen. Andere financiële beleggingen worden gewaardeerd op nominale waarde of lagere marktwaarde.

2. Vorderingen

Vorderingen uit co-assurantie (in duizenden euro's)	2016	2015
Stand per 1 januari	18.101	46.932
Onttrekking WIA-construct II	-2.199	-37.665
Toevoeging WIA-construct III	12.247	8.834
Stand per 31 december	28.149	18.101

De vordering uit co-assurantie heeft betrekking op het aandeel van Bovemij in de beleggingsportefeuille die wordt aangehouden voor de gezamenlijk met N.V. Schadeverzekering Metaal en Technische Bedrijfstacken uitgevoerde WIA-verzekering voor de BOVAG-branche. De beleggingen behorende bij deze verzekering zijn ondergebracht bij N.V. Schadeverzekering Metaal en Technische Bedrijfstacken en zijn economisch eigendom van Bovemij. Het co-assurantiecontract betreft feitelijk een inkomende quota share-herverzekering met N.V. Schadeverzekering Metaal en Technische Bedrijfstacken.

Overige vorderingen (in duizenden euro's)	31-12-2016	31-12-2015
Te vorderen vennootschapsbelasting	514	3.364
Te vorderen omzetbelasting	642	1.791
Rekening courant Stichting Rechtsbijstand Mobiliteitsbranche	1.507	879
Te ontvangen rente	137	473
Niet-verzekeringstechnische debiteuren	5.069	1.560
Overige vorderingen en overlopende activa	5.338	3.262
Stand per 31 december	13.207	11.329

De overige vorderingen en overlopende activa hebben een overwegend kortlopend karakter en er zijn geen belangrijke concentraties van kredietrisico aanwezig.

3. Overige activa

Immateriële vaste activa (in duizenden euro's)	Onderzoek en ontwikkeling software	
	2016	2015
Stand per 1 januari		
Aanschaffingskosten	-	-
Afschrijvingen	-	-
	-	-
Mutaties in de boekwaarde		
Acquisitie investeringen	2.310	-
Investeringen	-	-
Afschrijvingen	-	-
	2.310	-
Stand per 31 december		
Aanschaffingskosten	2.310	-
Afschrijvingen	-	-
	2.310	-

Materiële vaste activa (in duizenden euro's)	Kantoor-inventaris	Informatieverwerkende systemen	Vervoermiddelen	Totaal	
				2016	2015
Stand per 1 januari					
Aanschaffingskosten	6.998	13.431	32.425	52.854	53.572
Afschrijvingen	-6.084	-10.048	-9.561	-25.693	-31.119
	914	3.383	22.864	27.161	22.453
Mutaties in de boekwaarde					
Acquisitie investeringen	38	246	-	284	-
Investeringen	170	2.693	13.938	16.801	16.572
Afschrijvingen	-247	-1.554	-4.815	-6.616	-6.357
Desinvesteringen	-	-	-18.106	-18.106	-8.048
Afschrijvingen desinvesteringen	-	-	7.157	7.157	2.541
	-39	1.385	-1.826	-480	4.708
Stand per 31 december					
Aanschaffingskosten	7.206	16.370	28.257	51.833	62.096
Afschrijvingen	-6.331	-11.602	-7.219	-25.152	-34.935
	875	4.768	21.038	26.681	27.161

Liquide middelen (in duizenden euro's)	31-12-2016	31-12-2015
ING Bank	122.352	76.544
ABN AMRO	57.451	90.733
Rabobank	24.007	22.977
Deutsche Bank	-	30.105
SNS Bank	15.374	17.000
Overige banken	201	138
Stand per 31 december	219.385	237.497

De liquide middelen staan vrij ter beschikking van de vennootschap en zijn direct opeisbaar.

4. Groepsvermogen

Mutatieoverzicht van het groepsvermogen (in duizenden euro's)	2016	2015
Eigen vermogen van de rechtspersoon als onderdeel van het groepsvermogen primo boekjaar	151.128	148.370
Geconsolideerd nettoresultaat na belastingen toekomend aan de rechtspersoon	13.159	11.947
Mutatie als gevolg van emissie/acquisitie RDC Group B.V.	-2.525	-
Minderheidsbelang RDC Group B.V.	784	-
Dividendbetalingen aan aandeelhouders	-3.581	-5.735
Afwaardering CBM B.V.	-	-484
Acquisitie Premie.nl B.V.	-	-2.970
Eigen vermogen van de rechtspersoon als onderdeel van het groepsvermogen ultimo boekjaar	158.965	151.128

Voor een nadere toelichting wordt verwezen naar de toelichting op het eigen vermogen bij enkelvoudige balans.

5. Technische voorzieningen

Technische voorzieningen (in duizenden euro's)	Premies en provisies		Schaden	
	31-12-2016	31-12-2015	31-12-2016	31-12-2015
Bruto				
Ongevallen en ziekte	17.193	20.098	78.312	62.530
Motorrijtuigen aansprakelijkheid	17.016	18.752	138.108	131.233
Casco	79.439	82.590	27.323	24.363
Brand en andere schade aan goederen	1.672	1.747	22.264	4.533
Overige branches	9.012	10.104	15.181	14.124
	124.332	133.291	281.188	236.783
Herverzekering				
Ongevallen en ziekte	2.278	3.096	6.658	3.916
Motorrijtuigen aansprakelijkheid	2.634	2.490	25.017	22.417
Casco	1.851	1.380	1.776	1.639
Brand en andere schade aan goederen	-727	134	15.952	202
Overige branches	17	11	990	758
	6.053	7.111	50.393	28.932
Provisie				
Ongevallen en ziekte	9.168	9.527	-	-
Motorrijtuigen aansprakelijkheid	1.301	3.355	-	-
Casco	18.394	24.008	-	-
Brand en andere schade aan goederen	491	571	-	-
Overige branches	2.520	2.839	-	-
	31.874	40.300	-	-
Netto				
Ongevallen en ziekte	5.747	7.475	71.654	58.614
Motorrijtuigen aansprakelijkheid	13.081	12.907	113.091	108.816
Casco	59.194	57.202	25.547	22.724
Brand en andere schade aan goederen	1.908	1.042	6.312	4.331
Overige branches	6.475	7.254	14.191	13.366
	86.405	85.880	230.795	207.851

De voorziening voor onverdiende premies heeft voor een bedrag van € 18.028.000,- betrekking op vooruitgefactureerde polissen met ingangsdatum 2017. De tegenhanger van deze post zit in de vorderingen uit directe verzekering. Onder de brutoschadereserve is voor € 18.059.000,- aan technische voorziening voor inkomende herverzekering opgenomen. Van de technische voorzieningen is een bedrag van € 139.338.000,- kortlopend (2015: € 112.930.000,-). De technische voorzieningen zijn actuariael getoetst met een prudentieniveau van 75% en hieruit is gebleken dat de voorzieningen als toereikend moeten worden beschouwd.

Verloopoverzicht technische voorzieningen (in duizenden euro's)

	Premies en provisies		Schaden	
	2016	2015	2016	2015
Stand per 1 januari	85.880	88.649	207.851	214.837
Mutatie voorziening huidig jaar	49.449	69.230	212.445	195.965
Mutatie voorziening voorgaande jaren	-48.924	-71.999	7.428	9.323
Betaalde schade huidig jaar	-	-	-109.175	-108.448
Betaalde schade voorgaande jaren	-	-	-87.754	-103.826
Stand per 31 december	86.405	85.880	230.795	207.851

6. Voorzieningen

Voor belastingen (in duizenden euro's)

	2016	2015
Stand per 1 januari	9.924	9.321
Mutatie boekjaar	87	603
Stand per 31 december	10.011	9.924

Overige voorzieningen (in duizenden euro's)

	31-12-2016	31-12-2015
Reorganisatievoorziening	-	892
Overige voorzieningen	257	565
Stand per 31 december	257	1.457

De reorganisatievoorziening heeft een kortlopend karakter. De overige voorzieningen hebben een overwegend langlopend karakter.

Verloopoverzicht reorganisatievoorziening (in duizenden euro's)

	2016	2015
Stand per 1 januari	892	-
Dotatie	-	1.200
Vrijval	-892	-308
Stand per 31 december	-	892

7. Schulden

Schulden aan kredietinstellingen

De schulden aan kredietinstellingen ten bedrage van € 49.568.000,- betreffen de externe financiering van wagenparken. Voor een bedrag van € 34.460.000,- bedraagt de

looptijd van de financieringen tussen de één en de vier jaar. De maximale looptijd van schulden aan kredietinstellingen is vier jaar. Het rentepercentage over de schulden aan kredietinstellingen bedraagt tussen de 1,3% en 3,9%.

Belastingen en premies sociale verzekeringen (in duizenden euro's)	31-12-2016	31-12-2015
Assurantiebelasting	2.475	1.917
Sociale lasten	1.781	1.436
Totaal	4.256	3.353
Overige schulden en overlopende passiva (in duizenden euro's)	31-12-2016	31-12-2015
Crediteuren	7.044	4.621
Reservering balansgratificaties	958	1.297
Reservering beloningsbeleid	1.814	1.690
Nog te betalen kosten	10.702	4.436
Achtergestelde lening Care4Lease B.V.	11.525	7.183
Achtergestelde lening RDC Group B.V.	1.200	-
Reservering pensioenen	-	556
Overige schulden	400	690
Totaal	33.643	20.473

De overige schulden en overlopende passiva hebben een overwegend kortlopend karakter.

De reservering beloningsbeleid betreft de te betalen variabele beloning uit hoofde van het beheerst beloningsbeleid over 2016, alsmede het voorwaardelijk toegekende gedeelte van de beloning over de afgelopen jaren. De voorwaardelijk toegekende beloning betreft tevens de brutoloon van de toegekende variabele beloning in certificaten Bovemij. De voorwaardelijk toegekende certificaten zijn gewaardeerd op de laatst bekende prijs volgens de jaarlijkse waardering.

De achtergestelde lening leasemaatschappijen betreft de door de ontvanger van financieringen ten behoeve van leasing als zekerheid gestorte bedragen. De looptijd en de rentevergoeding komen overeen met de looptijd en de rentevergoeding van de financiering.

Niet in de balans opgenomen regelingen

Leaseverplichtingen

Ter zake van operational lease ten behoeve van de bedrijfsvoering van Bovemij zijn verplichtingen aangegaan met een gemiddelde looptijd van twee jaar. Per balansdatum bedraagt de som van de verschuldigde maandelijkse termijnen € 1.576.000,- (2015: € 2.538.000,-). Hiervan vervalt na een jaar € 837.000,- en tussen de twee en vijf jaar € 739.000,-.

Nederlandse Herverzekeringsmaatschappij van Terrorismeschaden N.V. (NHT)

Op 1 juli 2003 is na overleg tussen verzekeraars, de overheid en de Pensioen- en Verzekeringkamer inzake het terrorismeverzekeringprobleem de NHT, de zogenaamde terrorismepool, van start gegaan. De terrorismepool waarin verzekeraars, herverzekeraars en de overheid deelnemen maakt het mogelijk om op een verantwoorde wijze dekking te blijven bieden voor terrorismerisico's. Voor verzekeraars is het risico gemaximeerd tot € 300 miljoen. Bovemij neemt deel aan de NHT en staat vanaf 1 januari 2013 garant voor haar aandeel (het obligo) in de 1^e layer (zijnde € 300 miljoen) tot maximaal € 1.988.000,-.

Pensioenregeling

Bovemij heeft de pensioenregeling voor de werknemers verzekerd bij een pensioenverzekeraar. Bovemij kent

meerdere pensioenregelingen. Deze verzekerde regelingen betreffen gedeeltelijk middelloon en gedeeltelijk toegezegde bijdrage regelingen.

Investeringsverplichtingen

Ter zake van beleggingen in overige terreinen en gebouwen is een investeringsverplichting aangegaan voor een bedrag van € 3.700.000,- (2015: € 1.300.000,-).

Fiscale eenheid Vennootschapsbelasting

Bovemij N.V. is hoofdelijk aansprakelijk voor alle fiscale verplichtingen binnen de fiscale eenheid waarvan Bovemij N.V. het hoofd is.

Gebeurtenissen na balansdatum

Emissie van aandelen

Bovemij N.V. heeft in januari 2017 61.336 aandelen uitgegeven aan STAK Bovemij Verzekeringsgroep voor een bedrag van € 1.349.392,-.

Verwerving resterend aandelenbelang RDC Group B.V.

Bovemij N.V. heeft overeenstemming bereikt over de verwerving van het resterende belang van 31,05% van de aandelen in RDC Group B.V. voor een prijs van € 3.000.000,-. Deze transactie zal in 2017 worden afgerond.

Toelichting op geconsolideerde winst-en-verliesrekening over 2016

Premies

De premies worden nagenoeg volledig gerealiseerd in Nederland. Voor de opsplitsing naar branches wordt verwezen naar het overzicht resultaat technische rekening per branchegroep vanaf pagina 72.

**Resultaat technische rekening per
branchegroep** (in duizenden euro's)
Ongevallen
en ziekteMotorrijtuigen
aansprakelijkheid

	2016	2015	2016	2015
8. Verdiende premies eigen rekening				
<i>Premies</i>				
- Bruto	87.204	77.545	81.851	73.734
- Aandeel herverzekeraars	1.346	1.256	6.643	6.450
	85.858	76.289	75.208	67.284
<i>Wijziging technische voorziening voor niet- verdiende premies en lopende risico's</i>				
- Bruto	2.905	4.088	1.736	-737
- Aandeel herverzekeraars	818	611	-144	537
	2.087	3.477	1.880	-1.274
	87.945	79.766	77.088	66.010
Toegerekende opbrengst uit beleggingen	1.647	2.442	2.715	2.747
9. Schade eigen rekening				
<i>Schaden</i>				
- Bruto	48.580	75.006	59.630	51.650
- Aandeel herverzekeraars	2.019	948	5.777	7.616
	46.561	74.058	53.853	44.034
<i>Wijziging technische voorziening voor te betalen schaden</i>				
- Bruto	15.782	-24.499	6.875	12.827
- Aandeel herverzekeraars	2.742	168	2.600	-2.913
	13.040	-24.667	4.275	15.740
	59.601	49.391	58.128	59.774
10. Bedrijfskosten				
Provisie	17.193	18.947	7.013	8.379
Wijziging overlopende provisie	376	-410	2.018	-441
Beheers- en personeelskosten	3.696	3.914	11.974	11.942
Provisie van herverzekeraars	-341	-137	-1.135	-1.209
	20.924	22.314	19.870	18.671
Resultaat technische rekening	9.067	10.503	1.805	-9.688

**Resultaat technische rekening per
branchegroep (vervolg)** (in duizenden euro's)

Casco

Brand en
andere schade

	2016	2015	2016	2015
8. Verdiende premies eigen rekening				
<i>Premies</i>				
- Bruto	127.625	121.275	20.201	18.492
- Aandeel herverzekeraars	8.546	5.448	3.097	2.537
	119.079	115.827	17.104	15.955
<i>Wijziging technische voorziening voor niet- verdiende premies en lopende risico's</i>				
- Bruto	3.151	-1.557	75	-129
- Aandeel herverzekeraars	-471	990	861	-16
	3.622	-2.547	-786	-113
	122.701	113.280	16.318	15.842
Toegerekende opbrengst uit beleggingen	1.848	1.978	226	219
9. Schade eigen rekening				
<i>Schaden</i>				
- Bruto	87.409	79.573	12.215	10.630
- Aandeel herverzekeraars	12.715	5.653	617	800
	74.694	73.920	11.598	9.830
<i>Wijziging technische voorziening voor te betalen schaden</i>				
- Bruto	2.960	2.561	17.731	1.486
- Aandeel herverzekeraars	137	1.343	15.750	202
	2.823	1.218	1.981	1.284
	77.517	75.138	13.579	11.114
10. Bedrijfskosten				
Provisie	21.811	17.982	4.673	3.250
Wijziging overlopende provisie	5.578	-744	80	-111
Beheers- en personeelskosten	15.316	16.729	1.306	2.387
Provisie van herverzekeraars	-744	-885	-	-
	41.961	33.082	6.059	5.526
Resultaat technische rekening	5.071	7.038	-3.094	-579

**Resultaat technische rekening per
branchegroep (vervolg)** (in duizenden euro's)

Overige branches

Totaal

	2016	2015	2016	2015
8. Verdienende premies eigen rekening				
Premies				
- Bruto	18.675	18.488	335.556	309.534
- Aandeel herverzekeraars	145	453	19.777	16.144
	18.530	18.035	315.779	293.390
Wijziging technische voorziening voor niet-verdiende premies en lopende risico's				
- Bruto	1.092	2.322	8.959	3.987
- Aandeel herverzekeraars	-6	26	1.058	2.148
	1.098	2.296	7.901	1.839
	19.628	20.331	323.680	295.229
Toegerekende opbrengst uit beleggingen	488	626	6.924	8.012
9. Schade eigen rekening				
Schaden				
- Bruto	10.210	10.760	218.044	227.619
- Aandeel herverzekeraars	-13	328	21.115	15.345
	10.223	10.432	196.929	212.274
Wijziging technische voorziening voor te betalen schaden				
- Bruto	1.057	-870	44.405	-8.495
- Aandeel herverzekeraars	232	-309	21.461	-1.509
	825	-561	22.944	-6.986
	11.048	9.871	219.873	205.288
10. Bedrijfskosten				
Provisie	3.584	3.688	54.274	52.246
Wijziging overlopende provisie	319	1.051	8.371	-655
Beheers- en personeelskosten	2.131	2.151	34.423	37.123
Provisie van herverzekeraars	-	-8	-2.220	-2.239
	6.034	6.882	94.848	86.475
Resultaat technische rekening	3.034	4.204	15.883	11.478

9. Uitloopresultaten
**Cumulatieve
schadelast
naar uit-
loopjaar**
(in duizenden
euro's)

	Schadejaar											2016
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015		
Einde schadejaar	116.795	135.776	133.798	157.726	152.237	159.396	166.274	163.522	183.338	207.292	246.406	
1 jaar later	105.031	131.918	140.711	167.870	166.760	172.139	173.353	180.382	197.563	227.442		
2 jaar later	103.874	128.566	141.785	166.831	166.533	176.870	170.816	179.279	198.263			
3 jaar later	104.753	130.285	139.700	165.351	168.805	175.803	171.428	180.744				
4 jaar later	104.329	129.882	137.632	165.900	167.059	176.541	170.127					
5 jaar later	103.367	130.960	137.106	165.683	167.496	175.206						
6 jaar later	103.526	130.838	136.779	165.825	166.799							
7 jaar later	103.137	130.517	136.945	164.321								
8 jaar later	102.460	130.614	136.575									
9 jaar later	101.617	130.899										
10 jaar later	101.461											
Cumulatieve schadelast ultimo 2016	101.461	130.899	136.575	164.321	166.799	175.206	170.127	180.744	198.263	227.442	246.406	
Cumulatief betaald ultimo 2016	99.365	122.950	131.644	157.914	157.185	165.330	159.472	159.187	163.787	182.229	122.591	Totaal:
Openstaande voorziening ultimo 2016	2.096	7.949	4.931	6.407	9.614	9.876	10.655	21.557	34.476	45.213	123.815	276.589
Voorziening schadejaren voor 2006												4.599
Totale brutoschadevoorziening												281.188

In de uitloopresultaten jaar min één zijn de vierde kwartaalcijfers inzake volmachten verantwoord. Tegenover deze negatieve uitloop staat tevens een premievoorziening.

10. Bedrijfskosten

In de bedrijfskosten zijn onderstaande bedragen voor lonen, sociale lasten, pensioenlasten (de eigen bijdrage is hierop in mindering gebracht) en overige personeelskosten opgenomen:

Beheers- en personeelskosten (in duizenden euro's)	2016	2015
Algemene kosten	5.491	5.352
Personeelskosten	31.690	30.391
Huisvesting	1.633	1.835
Automatiseringskosten	5.532	5.466
Reis- en verblijfkosten	1.874	2.090
Marketing- en communicatiekosten	3.538	3.852
Afschrijvingen	1.557	1.594
Ontvangen vergoeding exploitatiekosten	-2.272	-1.621
Totaal beheers- en personeelskosten	49.043	48.959
Toegerekend aan beleggingen waaronder financieringsactiviteiten	2.990	1.792
Toegerekend aan niet-verzekeringstechnische activiteiten	3.136	2.581
Toegerekend aan Stichting Rechtsbijstand Mobiliteitsbranche	331	330
Toegerekend aan schadelast	3.373	2.812
Toegerekend aan acquisitiekosten	4.790	4.321
Totaal beheers- en personeelskosten technische rekening	34.423	37.123

In 2016 waren gemiddeld 420,8 FTE's in dienst bij de vennootschappen behorende tot Bovemij N.V. (2015: 393,8 FTE's). Dit betreft alle medewerkers van de groep exclusief de medewerkers van RDC.

Honoraria externe accountant (in duizenden euro's)	2016	2015
Onderzoek van de jaarrekening	332	254
Andere controleopdrachten	36	-
Totaal	368	254

De bovenstaande honoraria (incl. BTW) van Ernst & Young Accountants LLP zijn ten laste gebracht van Bovemij N.V. en haar deelnemingen, een en ander zoals bedoeld in artikel 2:382a BW.

11. Resultaat niet-verzekeringstechnische activiteiten

(in duizenden euro's)	Bovemij Finance	Bovemij Juridische Diensten	Helder	Overige	Totaal 2016	Totaal 2015
Omzet niet-verzekeringstechnische activiteiten	1.384	370	394	-	2.148	2.261
Kostprijs van de omzet niet-verzekeringstechnische activiteiten	632	9	241	-	882	703
	632	9	241	-	882	703
Beheerskosten niet-verzekeringstechnische activiteiten	774	518	1.844	-	3.136	2.581
Overige baten en lasten	-	-	-	-163	-163	1.188
Totaal andere baten en lasten	-22	-157	-1.691	-163	-2.033	165

12. Effectieve belastingdruk

De effectieve belastingdruk is 24,8% (2015: 22,9%) en wijkt hiermee marginaal af van de nominale belastingdruk.

Enkelvoudige balans per 31 december 2016

Activa (in duizenden euro's)	31-12-2016	31-12-2015
Beleggingen 1		
Deelnemingen in groepsmaatschappijen	160.325	154.056
Aandelen	-	4
Andere financiële beleggingen	1.200	20
	161.525	154.080
Flottende activa		
Belastingvorderingen	3.847	6.320
Overige overlopende activa	124	410
	3.971	6.730
Overige activa		
Materiële vaste activa	7	11
Liquide middelen	120.250	88.072
	120.257	88.083
	285.753	248.893
Passiva (in duizenden euro's)	31-12-2016	31-12-2015
Eigen vermogen 2		
Geplaatst kapitaal	2.022	1.959
Agioreserve	30.673	30.736
Herwaarderingsreserve	2.565	1.374
Wettelijke reserve	1.922	2.330
Overige reserves	110.365	102.782
Resultaat boekjaar	13.159	11.947
	160.706	151.128
Schulden		
Schulden aan groepsmaatschappijen	123.205	95.617
Belastingen en premies sociale verzekeringen	175	167
Overige schulden en overlopende passiva	1.667	1.981
	125.047	97.765
	285.753	248.893

Enkelvoudige winst-en-verliesrekening over 2016

(in duizenden euro's)	2016	2015
Nettoresultaat deelnemingen	13.116	11.875
Resultaat na belastingen uit eigen bedrijfsuitoefening	43	72
Resultaat na belastingen	13.159	11.947

Toelichting op de enkelvoudige balans en winst-en-verliesrekening

Algemeen

De waarderingsgrondslagen voor activa en passiva, alsmede de grondslagen voor de resultaatbepaling, zijn identiek aan die van de geconsolideerde jaarrekening. Deelnemingen worden opgenomen op basis van nettovermogenswaarde. Overeenkomstig artikel 403, lid 1, Titel 9 Boek 2 BW heeft de vennootschap een verklaring

van hoofdelijke aansprakelijkheid afgegeven voor de groepsmaatschappijen, met uitzondering van Combinatie Bovemij Mn Services B.V., Bovemij Services B.V., Dealerdiensten Automotive B.V., Bovemij Financieringsmaatschappij B.V. en Care4Lease B.V. en RDC Group B.V.

Enkelvoudige balans per 31 december 2016

1. Beleggingen

Deelnemingen in groepsmaatschappijen (in duizenden euro's)	2016	2015
Stand per 1 januari	154.056	172.210
Mutaties in het boekjaar		
Verwerving deelnemingen	1	30
Resultaat deelnemingen	13.057	11.875
Dividenduitkering	-6.789	-30.059
Stand per 31 december	160.325	154.056

Overige financiële beleggingen

De overige financiële beleggingen betreffen verstrekte leningen ten bedrage van € 1.200.000,- (2015: € 24.000,-).

2. Eigen vermogen

Geplaatsd kapitaal (in duizenden euro's)	2016	2015
Stand per 1 januari	1.959	1.959
Bijstorting	63	-
Stand per 31 december	2.022	1.959

Per balansdatum bedraagt het maatschappelijk kapitaal acht miljoen euro (€ 8.000.000,-). Dit betreft negenendertig miljoen negenhonderd vijfenzeventigduizend (39.975.000) gewone aandelen van nominaal twintig eurocent (€ 0,20). Hiervan zijn geplaatst en volgestort tien miljoen honderdelfduizend negenhonderd éénennegentig (10.111.991) gewone aandelen van twintig eurocent (€ 0,20).

Verloop aandelenkapitaal (in duizenden euro's)	Gewone aandelen	Cumulatief preferente aandelen
Stand per 1 januari	1.958	1
Mutatie boekjaar	64	-1
Stand per 31 december	2.022	-

Bovemij N.V. heeft per 31 december 2016 318.182 gewone aandelen uitgegeven van nominaal € 0,20. Gelijktijdig is het cumulatief preferente aandeel van nominaal € 500,- omgezet in 2.500 gewone aandelen Bovemij N.V.

Agioreserve (in duizenden euro's)	2016	2015
Stand per 1 januari	30.736	30.736
Mutatie als gevolg van emissie	-63	-
Stand per 31 december	30.673	30.736

Bovemij N.V. heeft per 31 december 2016 68,95 % van de aandelen RDC Group B.V. verworven van BOVAG tegen de uitgifte van 318.182 aandelen Bovemij N.V. tegen een koers van € 22,- per aandeel. Bij deze overname is sprake van een transactie die heeft plaatsgevonden onder gemeenschappelijke leiding met dezelfde aandeelhouder, waarbij de Carry Over Accounting-methode is toegepast. Dat betekent dat het verschil tussen de aankoopprijs van € 7.000.000,- en de netto activa op basis van de boekwaarden uit de jaarrekening van RDC (nihil) ten laste is gebracht van de agioreserve. Gelijktijdig is de agioreserve toegenomen met € 6.937.000,- in verband met de aandelenemissie.

Herwaarderingsreserve (in duizenden euro's)	2016	2015
Stand per 1 januari	1.374	955
Mutatie herwaarderingsreserve	1.191	419
Stand per 31 december	2.565	1.374

Wettelijke reserve (in duizenden euro's)	2016	2015
Stand per 1 januari	2.330	2.453
Onttrekking/dotatie	-408	-123
Stand per 31 december	1.922	2.330

Overige reserves (in duizenden euro's)	2016	2015
Stand per 1 januari	102.782	93.297
Mutaties in het boekjaar		
Uit winstbestemming	11.947	18.970
Acquisitie Premie.nl B.V.	-	-2.970
Mutatie herwaarderingsreserve	-1.191	-419
Afwaardering CBM B.V.	-	-484
Onttrekking ten laste van wettelijke reserve	408	123
Dividendbetalingen aan aandeelhouders	-3.581	-5.735
Stand per 31 december	110.365	102.782

Het verschil tussen groepsvermogen en enkelvoudig vermogen, zijnde € 1.741.000,-, wordt veroorzaakt doordat de negatieve eigenvermogenswaarde van RDC Group B.V. niet wordt meegenomen in de enkelvoudige balans.

Solvabiliteit

Met ingang van 1 januari 2016 is de nieuwe Europese wetgeving Solvency II van kracht en vervangt daarmee Solvency I. Vergelijkende cijfers zijn niet beschikbaar. De hieronder opgenomen solvabiliteitsvereisten per 31 december 2016 zijn gebaseerd op Solvency II grondslagen. In de berekening van de solvabiliteit wordt rekening gehouden met alle voor Bovemij relevant geachte risico's, hierbij wordt verwezen naar pagina 29.

Solvabiliteitsvereisten (in duizenden euro's)

Wettelijk vereist:	€ 95.359,-	(100%)
Aanwezig:	€ 176.327,-	(185%)
Intern vastgesteld minimumniveau:	€ 123.966,-	(130%)
Intern vastgestelde vereiste niveau	€ 143.038,-	(150%)
Intern vastgestelde streefniveau (appetite)	€ 162.110,-	(170%)

Het solvabiliteitscijfer is op moment van vaststellen van de jaarrekening nog niet definitief totdat deze is ingediend via de QRT-staten bij de toezichthouder (uiterlijk 20 mei 2017).

Het solvabiliteitscijfer per 31 december 2016 bevat de volgende significante assumpties:

1. Bij bepaling van de vereiste solvabiliteit ad € 95.359.000,- (100%) is rekening gehouden met een compenserend vermogen van fiscale verliezen (LAC DT) van 100%. Dit geschiedt door een combinatie van achterwaartse verliescompensatie, verrekening van latente belastingverplichtingen en voorwaartse verliescompensatie. De toezichthouder heeft op 3 februari 2017 de 'Nadere guidance verliescompensatievermogen uitgestelde belastingen' gepubliceerd, waarin staat toegelicht dat toepassing van LAC DT een uitgebreide cijfermatige uitwerking vereist. Op dit moment is Bovemij bezig met de uitwerking van deze nadere toelichting en is deze nog niet beschikbaar. Hierdoor is er vooralsnog onzekerheid met name t.a.v. de onderbouwing van de voorwaartse verliescompensatie in overeenstemming met de laatste DNB guidance. Het niet meenemen van voorwaartse verliescompensatie in de berekening zou een verhogend effect op het wettelijk vereiste vermogen hebben van circa € 10 miljoen (dit heeft een effect op de SII-ratio van -17%). Bovemij verwacht bij de definitieve indiening van de QRT-staten ook aan deze vereisten te zullen voldoen.
2. De als onderdeel van de solvabiliteitsberekening verplicht opgenomen voorziening voor pensioenverplichtingen bedraagt ultimo 2016 € 23,4 miljoen. Deze voorziening is met name gevoelig voor wijzigingen in de contante waarde factor (2%) en de indexatieverwachting (actieven 1,4%, inactieven 1,0%).

Winst-en-verliesrekening over 2016

Gemiddeld aantal werknemers

Ultimo 2016 waren twaalf personen in dienst van de vennootschap (2015: negen).

Commissarissen en bestuurders

Ultimo 2016 bestond de Raad van Commissarissen uit vier leden (2015: drie) en de Raad van Bestuur uit vier leden (2015: vier) De uit hoofde van artikel 383 lid 1, Titel 9 Boek 2 BW, voorgeschreven melding wordt hieronder toegelicht.

Met ingang van 2015 is de Wet Beloning Financiële Ondernemingen aangepast. Onderdeel van deze wet is de maximering van de variabele beloning tot 20% van het vaste salaris. Met ingang van 1 januari 2015 heeft Bovemij de variabele beloning van de leden van de Raad van Bestuur overeenkomstig deze wetgeving aangepast. Dit heeft geleid tot een verlaging van de maximaal te behalen variabele beloning tot 20%, beschikbaar te stellen in vier gelijke delen van ieder 5% (voorheen maximaal 100%, in vier gelijke delen van ieder 25%). Deze verlaging is deels gecompenseerd door een verhoging van de vaste beloning met 50% per 1 januari 2015.

2016 (in duizenden euro's)	Directe beloning vast	Directe beloning variabel	Directe beloning totaal	Uitgestelde beloning variabel	Uitgestelde beloning pensioen	Uitgestelde beloning totaal	Totaal beloning
R.P.A. Leander	419	44	463	44	161	205	668
J.G.W.M. Wittenberg	419	44	463	44	226	270	733
C.C.P. Post	233	26	259	26	101	127	386
R.H.J. Leander	177	20	197	20	56	76	273
Totaal	1.248	134	1.382	134	544	678	2.060

2015 (in duizenden euro's)	Directe beloning vast	Directe beloning variabel	Directe beloning totaal	Uitgestelde beloning variabel	Uitgestelde beloning pensioen	Uitgestelde beloning totaal	Totaal beloning
R.P.A. Leander	419	28	447	28	171	199	646
J.G.W.M. Wittenberg	419	28	447	28	239	267	714
C.C.P. Post	242	16	258	16	107	123	381
R.H.J. Leander	183	12	195	12	58	70	265
Totaal	1.263	84	1.347	84	575	659	2.006

Van het variabel deel van de beloning wordt 50% beschikbaar gesteld in de vorm van certificaten van aandelen Bovemij. Het uitgesteld deel van de variabele beloning wordt (voorwaardelijk) uitgekeerd na drie jaar.

Als gevolg van wijzigingen in de fiscale wetgeving, waardoor met ingang van 1 januari 2014 (verder aangescherpt per 1 januari 2015) een belangrijk deel van de pensioenopbouw als bovenmatig wordt aangemerkt, is de pensioenregeling van de leden van de Raad van Bestuur aangepast. De ten gevolge van deze wijziging aan de leden van de Raad van Bestuur aanvullend te verstrekken pensioencompensatie is op basis van kostenneutraliteit berekend en wordt periodiek uitgekeerd (R.P.A. Leander: € 103.000,-; J.G.W.M. Wittenberg: € 64.000,-; C.C.P. Post: € 38.000,-; R.H.J. Leander: € 30.000,-).

De lasten uit hoofde van de zogenaamde crisisheffing zijn niet toegerekend aan de bezoldiging van de bestuurders.

Honorering Raad van Commissarissen (in duizenden euro's)	2016	2015
G.J.N.H. Cerfontaine (vanaf 24 april 2015)	53	24
H. Duthler (vanaf 22 april 2016)	33	-
R. Koopmans	58	41
H.H. van der Kwast	81	95
J.P. Hoekstra (tot 24 april 2015)	-	34
Totaal	225	194

De stijging van de commissarissenbeloning wordt met name veroorzaakt door een aanzienlijke toename van de bestede uren in 2015 en zijn verrekend in 2016, met name in het kader van Strategie 2020. Voornoemde bedragen zijn inclusief 21% BTW.

Aandelenbezit Raad van Bestuur

Voor de Raad van Bestuur is een certificatenplan opgesteld. Dit certificatenplan is in lijn gebracht met de Regeling beheerst beloningsbeleid Wft. Het aandelenbezit van de Raad van Bestuur is als volgt te specificeren:

Aandelenbezit Raad van Bestuur (aantallen)	31-12-2016	31-12-2015
R.P.A. Leander	23.013	20.890
J.G.W.M. Wittenberg	23.013	20.890
C.C.P. Post	25.621	22.490
R.H.J. Leander	7.387	6.659
Totaal	79.034	70.929

Nijmegen, 6 april 2017

Raad van Bestuur

drs. R.P.A. Leander RA
J.G.W.M. Wittenberg
C.C.P. Post
mw. drs. R.H.J. Leander

Raad van Commissarissen

drs. G.J.N.H. Cerfontaine (voorzitter)
H. Duthler
drs. R. Koopmans
ir. H.H. van der Kwast

Overige gegevens

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: de Algemene Vergadering van Aandeelhouders en Raad van Commissarissen van Bovemij N.V.

- de geconsolideerde en enkelvoudige winst-en-verliesrekening over 2016;
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2016

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2016 van Bovemij N.V. te Nijmegen gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Bovemij N.V. op 31 december 2016 en van het resultaat over 2016 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW).

De jaarrekening bestaat uit:

- de geconsolideerde en enkelvoudige balans per 31 december 2016;

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening.

Wij zijn onafhankelijk van Bovemij N.V. zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Materialiteit

Materialiteit	€ 2,8 miljoen
Toegepaste benchmark	Circa 2% van het eigen vermogen per 31 december 2016
Nadere toelichting	Het eigen vermogen wordt relevant geacht door stakeholders en is een relatief stabiele basis voor de bepaling van de materialiteit. Derhalve achten wij het eigen vermogen de meest geschikte basis voor het bepalen van de materialiteit.

Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Wij zijn met de Raad van Commissarissen overeengekomen dat wij aan de raad tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven € 140.000,- rapporteren alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

Reikwijdte van de groepscontrole

Bovemij N.V. staat aan het hoofd van een groep van entiteiten. De financiële informatie van deze groep is opgenomen in de geconsolideerde jaarrekening van Bovemij N.V.

De groepscontrole heeft zich met name gericht op de significante onderdelen:

- N.V. Schadeverzekering-Maatschappij Bovemij;
- Bovemij Financieringsmaatschappij B.V.;
- Enra Verzekeringen B.V.;
- Bovemij Intermediair Holding B.V.;
- Dealerdiensten Automotive B.V.;
- Bovemij Intermediair B.V.

Voor deze significante onderdelen hebben wij zelf controlewerkzaamheden uitgevoerd. Bij RDC Group B.V. hebben wij specifieke controlewerkzaamheden uitgevoerd.

In totaal vertegenwoordigen bovengenoemde werkzaamheden 100% van de totale activa, 86% van het resultaat, 100% van de premiebatens en 100% van de beleggingsopbrengsten van de groep.

Door bovengenoemde werkzaamheden bij (groeps) onderdelen, gecombineerd met aanvullende werkzaamheden op groepsniveau, hebben wij voldoende en geschikte controle-informatie met betrekking tot de financiële informatie van de groep verkregen om een oordeel te geven over de geconsolideerde jaarrekening.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het meest belangrijk waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten van onze controle hebben wij met de Raad van Commissarissen gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alles wat is besproken.

Wij hebben onze controlewerkzaamheden met betrekking tot deze kernpunten bepaald in het kader van de jaarrekeningcontrole als geheel. Onze bevindingen ten aanzien van de individuele kernpunten moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen over deze kernpunten.

Risico

Onze controleaanpak

Waardering en toelichting van niet-(beurs)genoteerde beleggingen

De beleggingen zijn een significante post op de balans van Bovemij N.V. Zoals toegelicht in de 'Grondslagen voor consolidatie' worden de beleggingen onderscheiden in:

- Terreinen en gebouwen, aandelen, hypotheek, obligaties gewaardeerd tegen reële waarde.
- Vorderingen uit hoofde van financial lease gewaardeerd tegen contante waarde van de minimale leasebetalingen.
- Aandere financiële beleggingen gewaardeerd tegen nominale waarde en vermogenswaarde.

Deze reële waarde is niet in alle gevallen te verifiëren aan transacties die tot stand zijn gekomen op de financiële markten (marktprijzen). Er zijn beleggingen die worden gewaardeerd op basis van afgeleide marktnotering, onafhankelijke taxaties, waardingsmodellen of andere methoden, waaronder de intrinsieke waarde per participatie voor posities in niet-(beurs)genoteerde fondsen.

Wij hebben de gehanteerde waardingsgrondslagen beoordeeld en controlewerkzaamheden uitgevoerd op de waardering van de beleggingen per 31 december 2016:

- Voor de posities in terreinen en gebouwen hebben wij de interne beheersingsmaatregelen van het taxatieproces onderzocht en met gebruikmaking van eigen vastgoedspecialisten voor een selectie van objecten de onafhankelijke taxaties en daarbij gehanteerde uitgangspunten getoetst op basis van marktgegevens (bandbreedtes).
- Voor de posities in niet-(beurs)genoteerde fondsen hebben wij de waarderingen geverifieerd met gecontroleerde jaarrekeningen 2016 van deze fondsen. Waar deze (nog) niet beschikbaar zijn is de aansluiting vastgesteld met de meest recente (niet gecontroleerde) NAV-rapportages van de fondsmanagers, alsmede hebben wij back-testing procedures uitgevoerd (met gecontroleerde jaarrekeningen) en de interne beheersingsorganisatie beoordeeld van de fondsmanager aan de hand van ISAE 3402 rapportages.

Risico

Onze controleaanpak

Waardering en toelichting van niet-(beurs)genoteerde beleggingen (vervolg)

De waarderingsonzekerheid neemt inherent toe bij (onafhankelijke) taxaties, waarderingsmodellen en intrinsieke waarde en hangt samen met de beschikbaarheid en toepasbaarheid van marktgegevens. Bij Bovemij N.V. betreffen dit met name de volgende posities:

- Voor 3% (€ 16 miljoen) van het balanstotaal is deze reële waarde gebaseerd op een andere methode, zijnde de intrinsieke waarde per participatie voor posities in niet-(beurs)genoteerde fondsen. De waarde hiervan wordt ontleend aan de meest recente rapportages van de fondsmanagers. In onze risico-inschatting houden wij rekening met het feit dat de onderliggende beleggingen in de niet-(beurs)genoteerde fondsen veelal genoteerde marktprijzen als basis van de waardering kennen hetgeen de schattingsonzekerheid verlaagt.
- Voor 8% (€ 44 miljoen), 9% (53 miljoen) en 18% (€ 107 miljoen) van het balanstotaal per 31 december 2016 is de marktwaarde gebaseerd op respectievelijk onafhankelijke taxaties (terreinen en gebouwen), intrinsieke waarde van het hypotheekfonds zoals vastgesteld door fondsmanager Aegon en netto-contante-waardeberekeningen (vorderingen uit hoofde van financial lease).

Bovemij N.V. heeft in noot 1 een toelichting opgenomen van de beleggingswaarden onderverdeeld deze waarderingsmethoden.

Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de niet-(beurs)genoteerde beleggingen niet juist gewaardeerd zijn.

- Voor de waardering van de vorderingen uit hoofde van financial lease hebben wij een controle uitgevoerd op de netto-contante-waardeberekening en de geschiktheid onderzocht van de gehanteerde rentecurve, inclusief opslagen voor de risicokenmerken van de portefeuille.

Tenslotte hebben wij beoordeeld of de toelichting op de beleggingen (noot 1 bij de geconsolideerde balans) voldoet aan titel 9 Boek 2 BW.

Schattingen gehanteerd bij de bepaling en de toetsing van de toereikendheid van de technische voorziening voor te betalen schaden

Bovemij N.V. heeft een significante technische voorziening voor te betalen schaden (hierna: schadevoorziening) van € 231 miljoen (inclusief aandeel herverzekeraar) ofwel 40% van het balanstotaal per 31 december 2016. De schadevoorziening moet toereikend zijn om de verplichtingen uit hoofde schadeclaims te kunnen afwikkelen.

Wij hebben actuariael specialisten ingezet bij onze controlewerkzaamheden op de toereikendheid van de schadevoorziening. Wij hebben de opzet, het bestaan en de werking van de interne beheersingsmaatregelen in de processen gerelateerd aan deze schadevoorziening onderzocht voor zover wij dit in het kader van onze controle noodzakelijk achten.

Risico

Onze controleaanpak

Schattingen gehanteerd bij de bepaling en de toetsing van de toereikendheid van de technische voorziening voor te betalen schaden (vervolg)

Bovemij N.V. stelt de schadevoorziening vast op basis van grondslagen zoals toegelicht in de 'Grondslagen voor consolidatie'.

Bij de berekening van deze schadevoorziening worden significante schattingen gehanteerd van onzekere toekomstige kasstromen.

Belangrijke assumpties die gehanteerd zijn door Bovemij N.V. om deze verplichtingen in te schatten, zijn aannames ten aanzien van het verwachte schadeverloop, raming van de verwachte na-meldingen (IBNR en IBNER), de schadebehandelingskosten en de verwachte letselschaden en invaliderings- en revalideringskansen.

Bij de berekening van de schadevoorziening worden verschillende bronnen en assumpties gebruikt.

Met name hebben wij de interne controles onderzocht die zijn gericht op de vaststelling van de schadevoorziening, de uitvoering van de toereikendheidstoets en de basisgegevens die daarbij zijn gebruikt. Verder hebben wij de rapportages beoordeeld van de actuariële functiehouder en de externe actuaris.

De belangrijkste overige controlewerkzaamheden met betrekking tot de schadevoorziening hebben betrekking op:

- Het beoordelen van de gehanteerde assumpties, op basis van historische ervaringen en sectorinformatie, en door middel van het analyseren van de uitloopresultaten.
- Het beoordelen van de modellen waarmee de technische voorziening voor te betalen schaden wordt berekend en waarmee de toereikendheidstoets wordt uitgevoerd.
- Het uitvoeren van deelwaarnemingen op de post voor post bepaalde voorziening voor te betalen schaden.

Tenslotte hebben wij beoordeeld of de toelichting op de schadevoorziening (noot 5) voldoet aan titel 9 Boek 2 BW.

Emissie van aandelen en overname RDC

Bovemij N.V. heeft ultimo 2016 aandelen uitgegeven aan BOVAG ten bedrage van € 7 miljoen. De storting is voldaan door BOVAG middels het inbrengen van 68,95% in RDC Group B.V. Daarnaast is het preferente aandeel omgezet in gewone aandelen. Voorts zijn in 2017 aandelen uitgegeven aan de minderheidsaandeelhouders (STAK) om verwatering tegen te gaan.

Deze aandeelhouderstransacties zijn toegelicht in noot 4 bij de geconsolideerde balans, noot 2 bij de enkelvoudige balans, en in de paragraaf Gebeurtenissen na balansdatum.

Wij hebben de verwerking van deze transacties beoordeeld onder meer aan de hand van de relevante aandeelhoudersbesluiten en statutenwijzigingen. Tevens hebben wij specifieke controlewerkzaamheden uitgevoerd op de ingebrachte balans van RDC Group B.V. Wij hebben vastgesteld dat de transacties verwerkt en toegelicht zijn in overeenstemming met de relevante verslaggevingsvereisten.

Risico

Onze controleaanpak

Solvency II ratio in de jaarrekening

In de toelichting op de balans is onder 'Solvabiliteit' de solvabiliteitsratio per 31 december 2016 opgenomen, gebaseerd op de per 1 januari 2016 – door de Wet op het financiële toezicht – in werking getreden Solvency II wetgeving. In 2015 was de betreffende wetgeving nog gebaseerd op Solvency I. Deze toelichting van de solvabiliteitsratio biedt informatie over de kapitaalpositie van Bovemij N.V. op basis van Solvency II ten opzichte van de kapitaalpositie op basis van titel 9 Boek 2 BW. Bij de vaststelling van de solvabiliteitsratio is gebruik gemaakt van schattingen met betrekking tot gehanteerde methodologieën en assumpties ('best estimate'). In bijzonder is onderhevig aan schattingen:

- De vaststelling van de 'best estimate' technische voorzieningen, in bijzonder de assumpties voor letselschaden, ziekteverzuim (invaliderings- revalideringskansen) en afhandelingskosten.
- De vaststelling van de 'best estimate' voorziening voor pensioenverplichtingen, in bijzonder de assumptie voor contante waarde factor en indexatieverwachting.
- Methodiek voor niet-gemodelleerde portefeuilles inzake de bepaling van de 'best estimate' voorziening.
- Assumpties voor verliescompensatievermogen van uitgestelde belastingen (Loss Absorbing Capacity of Deferred Taxes, LAC DT) voor bepaling van de Solvency Capital Requirement.

Wij hebben onze actuariële specialisten ingezet om ons te assisteren bij de controle van de aan Solvency II ten grondslag liggende berekeningen, welke onder meer omvatten:

- Overwegingen van de passendheid van assumpties zoals gehanteerd voor de waardering van de 'best estimate' technische voorzieningen, waarbij gebruik is gemaakt van marktgegevens, gegevens beschikbaar in de sector en verwachtingen van de onderneming.
- Overweging van de passendheid van assumpties zoals gehanteerd voor de waardering van de 'best estimate' voorziening voor pensioenverplichtingen, waarbij gebruik is gemaakt van marktgegevens en gegevens beschikbaar in de sector.
- Overweging van de passendheid van de methodiek voor niet-gemodelleerde portefeuilles, waarbij gebruik is gemaakt van gegevens zoals algemeen geaccepteerd in de actuariële praktijk.
- Assumpties voor LAC DT, waarbij gebruik is gemaakt van bedrijfsgegevens en gegevens beschikbaar in de financiële sector en resultaten van interne en externe beoordelingen van de methodiek en assumpties.

Wij hebben de opzet van interne beheersmaatregelen met betrekking tot Solvency II berekeningen beoordeeld en getoetst op bestaan. Deze beoordeling omvatte tevens, waar van toepassing, interpretatie van richtlijnen, vergelijking met schattingen in relatie tot huidige en in ontwikkeling zijnde marktgebruiken, alsmede het deelwaarnemingsgewijs opnieuw uitvoeren van berekeningen. Tevens hebben wij de rapportages van de actuariële functiehouder beoordeeld.

Wij hebben vastgesteld dat de toelichting over Solvency II zoals opgenomen onder noot 2. Eigen vermogen bij de enkelvoudige balans in overeenstemming is met de relevante verslaggevingsvereisten.

Risico

Onze controleaanpak

Betrouwbaarheid en continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking

Bovemij N.V. is voor de continuïteit van de bedrijfsprocessen sterk afhankelijk van de betrouwbaarheid en beschikbaarheid van haar geautomatiseerde systemen.

Wij hebben de betrouwbaarheid en beschikbaarheid van de geautomatiseerde gegevensverwerking vastgesteld voor zover dit relevant is in het kader van de jaarrekeningcontrole. Wij hebben met name de processen logische toegangsbeveiliging, wijzigingenbeheer en continuïteitsbeheer onderzocht.

In aanvulling hierop hebben wij gegevensgerichte werkzaamheden verricht met betrekking tot de informatie die wordt geregistreerd in en gegenereerd vanuit de betreffende systemen.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie**Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:**

- Voorwoord;
- Beschrijving van de organisatie en haar omgeving (Kerncijfers, Profiel, Strategie, Onze organisatie, Medewerkers in cijfers, Waarom Helder een slimme zet is, 2016 in vogelvlucht);
- Verslag van de Raad van Bestuur;
- Verslag van de Raad van Commissarissen;
- Governance, Risk en Compliance;
- Beschrijving van aandeelhouders (BOVAG en STAK);
- Overige gegevens.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat. Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het Verslag van de Raad van Bestuur en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Verklaring betreffende overige door wet- of regelgeving gestelde vereisten**Benoeming**

Wij zijn door de Raad van Commissarissen op 25 april 2014 benoemd als accountant van Bovemij N.V. vanaf de controle van het boekjaar 2014 en zijn sinds die datum tot op heden de externe accountant.

Beschrijving van verantwoordelijkheden voor de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur en de Raad van Commissarissen voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de onderneming in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de vennootschap te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de onderneming haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De Raad van Commissarissen is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de vennootschap.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers

op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de entiteit;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de onderneming haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een onderneming haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen;

- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel zijn wij verantwoordelijk voor de aansturing van, het toezicht op en de uitvoering van de groepscontrole. In dit kader hebben wij de aard en omvang bepaald van de uit te voeren werkzaamheden voor de groepsonderdelen. Bepalend hierbij zijn de omvang en/of het risicoprofiel van de groepsonderdelen of de activiteiten. Op grond hiervan hebben wij de groepsonderdelen geselecteerd waarbij een controle of beoordeling van de volledige financiële informatie of specifieke posten noodzakelijk was.

Wij communiceren met de Raad van Commissarissen onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bevestigen aan de Raad van Commissarissen dat wij de relevante ethische voorschriften over onafhankelijkheid hebben nageleefd. Wij communiceren ook met de raad over alle relaties en andere zaken die redelijkerwijs onze onafhankelijkheid kunnen beïnvloeden en over de daarmee verband houdende maatregelen om onze onafhankelijkheid te waarborgen.

Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de jaarrekening op basis van alle zaken die wij met de Raad van Commissarissen hebben besproken. Wij beschrijven deze kernpunten in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of in buitengewoon zeldzame omstandigheden wanneer het niet vermelden in het belang van het maatschappelijk verkeer is.

Amsterdam, 6 april 2017

Ernst & Young Accountants LLP

w.g. drs. M. Koning RA

Statutaire regeling van de winstbestemming

De bestemming van het resultaat is geregeld in artikel 39 van de statuten

39.1. De Raad van Bestuur bepaalt, onder goedkeuring van de Raad van Commissarissen, welk gedeelte van de winst, zoals blijkt uit de vastgestelde jaarrekening, wordt gereserveerd.

Bestemming van het resultaat 2015

In de Algemene vergadering van Aandeelhouders van 22 april 2016 is besloten € 3.581.000,- uit te keren als dividend. Dit in de lijn met het reserverings- en dividendbeleid en rekening houdend met een voor de vennootschap toereikend geachte solvabiliteit. Het resultaat is toegevoegd aan de overige reserves.

Bestemming van het resultaat 2016

De Raad van Bestuur heeft, onder goedkeuring van de Raad van Commissarissen, 70% van het resultaat na belastingen, dat blijkt uit de vastgestelde jaarrekening, gereserveerd. Dit betekent dat een bedrag van € 3.968.000,- (€ 0,39 per aandeel) ter beschikking staat van de Algemene Vergadering. Voorgesteld wordt het bedrag van € 3.968.000,- uit te keren als dividend en dit op 19 mei 2017 betaalbaar te stellen.

Postbus 7110

6503 GP Nijmegen

Telefoon: (024) 366 66 66

Vergunningsnummer 12000483

www.bovemij.nl

